

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra biblických věd

Obor: Křesťanská výchova

Šárka Lakomá

**ČLOVĚK V DIALOGU S BOHEM –
STAROZÁKONNÍ MODLITBA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Pacner Th.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23.3.2012

Šárka Lakomá

.....

Děkuji ThLic. Stanislavu Pacnerovi Th.D. za odborné vedení práce, poskytnutý čas při konzultacích, pomoc při výběru literatury a zapůjčení některých titulů. Také děkuji za všechny podnětné rady a připomínky v průběhu celé práce. Děkuji rovněž svému manželovi Petrovi za trpělivost a lásku a celé rodině za duchovní i morální podporu.

ÚVOD	7
1. MODLITBA V BIBLI	9
2. MODLITBA VE STARÉM ZÁKONĚ	11
3. VYBRANÉ STAROZÁKONNÍ MODLITBY	14
3.1 ABRAHÁM - VYVOLENÝ PŘÍMLUVCE A MODLITEBNÍK	14
3.1.1 KONTEXT ABRAHÁMOVY PŘÍMLUVNÉ MODLITBY	15
3.1.2 VÝKLAD TEXTU GN 18,16-32	16
3.1.2.1 Text přímluvné modlitby	16
3.1.2.2 Kompozice textu	16
3.1.2.3 Výklad textu Abrahámovy modlitby	17
3.1.3 POSELSTVÍ ABRAHÁMOVY PŘÍMLUVNÉ MODLITBY	23
3.1.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?	23
3.2 MOJŽÍŠ – PŘÍTEL BOHA A PŘÍMLUVCE IZRAELE	24
3.2.1 KONTEXT MOJŽÍŠOVY MODLITBY	25
3.2.2 VÝKLAD TEXTU EX 32,7-14; 32,30-34	25
3.2.2.1 Text přímluvné modlitby	25
3.2.2.2 Kompozice textu	26
3.2.2.3 Výklad	27
3.2.5 POSELSTVÍ MOJŽÍŠOVY PŘÍMLUVNÉ MODLITBY	36
3.2.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI?	37
3.3 CHANA – ŽENA PLNÁ NADĚJE	39
3.3.1 KONTEXT CHANINY PROSEBNÉ MODLITBY	40
3.3.2 VÝKLAD TEXTU 1 SAM 1, 1-20	40
3.3.2.1 Text prosebné modlitby	40
3.3.2.2 Kompozice textu	41
3.3.2.3 Výklad	41
3.3.3 POSELSTVÍ CHANINY MODLITBY	48
3.3.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI?	48
3.4 CHANINA DĚKOVNÁ MODLITBA – OSLAVA BOŽÍ VELIKOSTI	49
3.4.1 KONTEXT CHANINA CHVALOZPĚVU	49

3.4.2 VÝKLAD TEXTU 1 SAM 2,1-10	49
3.4.2.1 Text modlitby	49
3.4.2.2 Kompozice textu	50
3.4.2.3 Výklad	50
3.4.3 POSELSTVÍ CHANINA CHVALOZPĚVU	54
3.4.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI?	54
3.5 DAVID – MUŽ, KTERÉHO SI HOSPODIN VYHLEDAL	
PODLE SVÉHO SRDCE.....	55
3.5.1 KONTEXT DANIELOVY KAJÍCNE MODLITBY	56
3.5.2 VÝKLAD TEXTU 2 SAM 12,16-20; Ž 51	56
3.5.2.1 Text kajících gest z 2 Sam 12,16-20	58
3.5.2.2 Text kající modlitby Ž51	59
3.5.2.3 Kompozice textu 2 Sam 12,16-20	59
3.5.2.4 Kompozice textu Ž 51	59
3.5.2.5 Výklad textu 2Sam 11-20	60
3.5.2.6 Výklad textu žalmu 51	61
3.5.3 POSELSTVÍ KAJÍCNE DAVIDOVY MODLITBY	71
3.5.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?	71
3.6 ELIÁŠ – BOŽÍ SLUŽEBNÍK	71
3.6.1 KONTEXT ELIÁŠOVY PROSEBNÉ MODLITBY	72
3.6.2 VÝKLAD TEXTU 1 KRÁL 18, 32-35	72
3.6.2.1 Text modlitby	73
3.6.2.2 Kompozice textu	73
3.6.2.3 Výklad	74
3.6.3 POSELSTVÍ ELIÁŠOVY MODLITBY	78
3.6.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?	78
3.7 NEHEMJÁŠ – HOSPODINŮV ORGANIZÁTOR	79
3.7.1 KONTEXT NEHEMJÁŠOVY MODLITBY	79
3.7.2 VÝKLAD TEXTU NEH 1,4-11	80
3.7.2.1 Text modlitby	80
3.7.2.2 Kompozice textu	80
3.7.2.3 Výklad	81
3.7.3 POSELSTVÍ NEHEMJÁŠOVY MODLITBY	84

3.7.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?	85
3.8 DANIEL - BOHU VZÁCNÝ SPRÁVEDLIVÝ PŘÍMLUVCE	85
3.8.1 KONTEXT DANIELOVY MODLITBY	86
3.8.2 VÝKLAD TEXTU DA 9,3-19	86
3.8.2.1 TEXT MODLITBY	86
3.8.2.2 KOMPOZICE TEXTU	87
3.8.2.3 VÝKLAD	88
3.8.3 POSELSTVÍ DANIELOVY MODLITBY	93
3.8.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS : OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?	93
4. POSELSTVÍ VYBRANÝCH STAROZÁKONNÍCH MODLITEB.....	95
ZÁVĚR	99
BIBLIOGRAFIE	101
SEZNAM ZKRATEK	104
ANOTACE	105

ÚVOD

Ve své práci se chci pokusit na základě několika výkladů modliteb ze Starého zákona poukázat na krásu starozákonní modlitby. I když nejsem schopna hluboké exegeze, vybrala jsem si několik velmi známých textů, na kterých bych chtěla demonstrovat jakým způsobem starozákonní člověk komunikoval, vedl dialog s Bohem a naopak, jak Bůh k člověku promlouval a zjevoval mu svou vůli. Modlitba tak není už jen obracením se člověka k Bohu, ale má i opačný směr od Boha k člověku. Při pročítání Starého zákona narazíme na mnoha místech na texty, které připomínají svým obsahem modlitby. Mají různý průběh i různou podobu. Jsou vyjádřením radosti i smutku, prosby i díky, velebení i kajícího obav i naděje. Modlitba vede k poznání Hospodina i k moudrosti. Důležitým aspektem modlitby je, že Bohu smíme a máme říci všechno, co cítíme, jak věci doopravdy prožíváme. K Bohu je třeba přistupovat s důvěrou, tak, že mu vyjevíme úplně všechno. Jsme tak schopni mu sdělit nejen své radosti, ale i hořkost a zklamání. Tak k tomu přistupovali i starozákonní postavy. Můžeme jim klidně říkat „lidé modlitby“. Mezi ty nejznámější patří jistě Abrahám s jeho velmi známou přímlovou za Sodomu; Mojžíš, který se neustále přimlouvá za izraelský lid a mluví s Hospodinem tváří v tvář jako s přítelem; Chana matku Samuelovu, která prosí Boha v hloubi svého srdce, aby ji dal syna a současně Boha velebí jako obživující i ničivou moc; král David, který i když těžce zhřeší ví, že Hospodin je jeho spása; Nehemjáš, který se plně spoléhá na Boha ve svém i jeho díle; prorok Eliáš, který bojuje proti modloslužbě a hájí tak Boha Izraele před modláři; či Daniel, který je pevný ve své víře v Hospodina. Těchto postav by se dalo najít ve Starém zákoně samozřejmě daleko více. Vždy jsou to, ale výjimeční lidé, kteří stojí před Bohem. Bůh byl pro ně tím, kdo jim věnoval lásku a komu oni na oplátku věnovali svou a své srdce, a kterému zasvětili svůj život.

Po seznámení se s jednotlivými texty modliteb jsem se rozhodla, udělat výklad těchto modliteb. V jednotlivých podkapitolách pak sleduji nejen význam jednotlivých veršů, ale i celkové poselství těchto modliteb a jakým způsobem mohou zasahovat i dnes do našeho života. Tato práce si klade za cíl všimnout si, jak „lidé modlitby“ oslovovali Boha, jakým způsobem předkládali své prosby, ukázat na jejich postoje při modlitbě, které jim život přinášel. Hlavním pramenem pro mne bylo Písmo svaté Starého a Nového zákona (Český ekumenický překlad, 2006), ze kterého jsem čerpala jednotlivé starozákonní modlitby, které ve své práci uvádím. K pochopení jednotlivých veršů jsem použila české a slovenské výklady Starého zákona, biblické slovníky a Slovník biblické teologie. Pro

porozumění historického kontextu jsem použila převážně dostupnou českou literaturu , ale i zahraniční literaturu.

V neposlední řadě se budu tato práce snažit o motivaci k pozorné četbě Písma svatého, neboť jak zjistíme níže, modlitba a nejen ta starozákonní by neměla v životě člověka chybět. Ve svém životě potřebujeme s Bohem mluvit a nechat se jím vést. On nás miluje a my mu odpovídáme. K Bohu se obracíme většinou v situacích, které se zdají být nad naše síly a schopnosti. V tu chvíli je třeba jeho vedení. Ale nejsou to jen chvíle beznaděje a smutku, k Bohu se obracíme i proto, abychom ho chválili a děkovali mu za jeho milosrdenství, blízkost a pomoc. Modlitba a nejen ta starozákonní hraje důležitou úlohu v dějinách spásy.

A proto: ***„Bud'te dobré mysli, děti, volejte k Bohu! On vás vytrhne z nadvlády a z rukou nepřátel. Vložila jsem naději ve Věčného, že vás zachrání, a Svatý mne naplnil radostí, že k vám brzy dojde milosrdenství od Věčného, vašeho Spasitele.“ (Bar 4,21-22)***

2. MODLITBA V BIBLI

O modlitbě byly napsány desítky knih a předneseny řady přednášek zpracované autory mnoha rozličných oblastí. Modlitba jako subjekt se nachází v mnohé literatuře, nad modlitbou se zamýšlejí odborníci z oblasti teologie a podobných oborů, je součástí mnoha hesel slovníků, je tématem mnoha přednášek, článků a studií, které jsou svým obsahem zaměřeny jak na odborníky tak na laickou veřejnost¹.

Modlitba jak ji definují slovníky² je nejrozšířenější způsob a výraz náboženského života ve styku s Bohem; výraz osobní důvěry ze strany závislé, omezené, nedokonalé lidské bytosti k dokonalé, absolutní, spravedlivé, dobrotivé a svaté bytosti Boží; je uvědoměním si toho, že je možné dosáhnout obecenství s Bohem, které člověka pokořuje i povznáší, vnitřně obohacuje a vyzbrojuje k životu víry a činu³. Modlitba je nám v Bibli podávána jako něco, co má moc nade vším, nad čím má moc samotný Bůh⁴.

Jako základní náboženský úkon je modlitba definována jako hovor k Bohu a s Bohem. Předpokládá tak víru v osobního Boha: v Boha, který mě slyší, který mě oslovuje, odpovídá mi a s nímž tudíž mohu rozmlouvat: „*Neboť neviditelný Bůh promlouvá ze své přehojné lásky k lidem jako k přátelům*“ (srov. Ex 33,11; Jan 15,14-15).

Bible nám vypráví o setkání člověka s Hospodinem, ukazuje nám svaté lidi jak s Bohem rozmlouvali a kráčeli v neustálém napojení s Ním⁵. Vypráví o Jeho lásce k člověku, která je skrze velké postavy SZ v modlitbě sdělována a mocnými Božími skutky potvrzována. Člověk se stává v modlitbě Bohu důvěrným přítelem, Bůh přináší do lidského srdce dar víry a tato v Bohu poznává osvoboditele a mocného zachránce, způsobuje zázrak proměny člověka v obraz Boží.

---

¹ Např.: Tugwell,S., *Modlitba*, Guardini,R., *O modlitbě; život s Bohem*; Kodet,V., *Mariánské modlitby*; Grün,A., *Modlitba jako setkání*; Abeln, R.,– A. Kner, A., *Modlit se člověk naučí modlitbou*; Abeln, R.,– A. Kner, *Jak se máme modlit*; Di Sante ,C.,*Židovská modlitba* a další publikace.

² Např. Novotný A.,; Douglas J.D., ; von Allmen J.-J., Divour , L.X. a další.

³ Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, Kalich, Praha, 1996, str.441.

⁴ Srov. Maillot, A., „Modlitba“, in *Biblický slovník* , ed J.-J. von Allmen, Kalich, Praha, 1991, str. 145.

⁵ Srov. Vintrová, M., *Bible nás učí modlitbě*, Pastorační středisko Praha, 1997, str. 3.

Zajímavou výpovědí Starého zákona je skutečnost, že tito lidé začínají svou modlitbu chválou Boha Izraele. Veškerá pozornost je soustředěna na Hospodina a jeho mocné činy, které staví do popředí. Lidé mluví s Hospodinem s uctívou bázni, ne se strachem, táží se ho, ale mají i námitky⁶. Láska Boží, radost z Hospodinovy pomoci, jistota Hospodinovy náruče je pevným bodem života člověka. V biblickém pojetí je modlitba bohooctou, která zahrnuje duši i tělo člověka. Člověk může Boha oslavovat, chválit, předkládat mu své prosby, své hříchy, celý život. Tím vším Boha uctívá. Člověk se utíká k živému Bohu, který se jako první dotýká jeho srdce a čeká na odpověď. Touží po vztahu s člověkem a příslibem takového výsadního společenství přichází mnoho výsad, ale i povinností⁷. Každý člověk toto setkání potřebuje a proto by měl modlitbu vyhledávat.

Bible považuje modlícího se člověka za samozřejmost. Ve svých různých částech obsahuje nejrůznější druhy modliteb. Pro modlitbu užívá mnoho výrazů, převzatých z oblasti lidské komunikace: prosit, úpět, ptát se, naříkat, volat, křičet a pod. Vedle toho má hebrejšтина pro modlitbu výraz specificky náboženský: *tefillá*, což je odvozeno od slovesa, jež samo o sobě znamená „žádat rozhodnutí pro někoho, zakročit ve prospěch někoho“.

Biblická modlitba má tři části:

1. Člověk se potřebuje vymluvit před Bohem; s důvěrou předkládá svému Bohu, co ho sužuje (srov. 2Kráľ 19,14-19); vylévá před ním své srdce, své starosti (srov. Ž 102).
2. Člověk se s Bohem dohaduje. Zápasí s Bohem, má pocit, že ho Bůh opustil a zradil; prosí jej o osvobozující, spásnou a žehnající přízeň (srov. noční boj Jákobův v Gn 32,23-33).
3. Člověk se vydává Bohu. Proces modlitby pokračuje skrze vyjádření před Bohem a zápas s ním k bodu, kdy se člověk Bohu vydá: odevzdá se mu. Jde o lidské „ano“ vůči Bohu, o němž cítí, že řekl své zásadní „ano“ vůči člověku. Takto vedou biblické modlitby od nářku k důvěře a vyústí v dík a chválu, která předjímá záchranu, necht' už přijde v jakékoli podobě. Starozákonní modlitba k Bohu Otci nachází své naplnění v Ježíši Kristu⁸.

---

⁶ Srov. KKC čl. 2585.

⁷ Srov. Thomson J.G.S.S., „Modlitba“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., Nová cesta, Praha, 2009, str. 627.

⁸ Srov. Mareček, P., Modlitba <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=226&kid=128>, citováno 5.1.2011

Modlitba je tedy výrazem vztahu k Bohu, ať ve formě chvály, díky a meditace, nebo ve formě žádosti, prosby, přání či vyznání vin. Modlitba je zakořeněna v důvěře, že člověk je schopen komunikovat s Bohem – ať už individuálně, nebo kolektivně a že Bůh slyší a odpovídá na lidské volání. V bibli je Bůh představen jako Bůh osobní, který stvořil člověka ke svému obrazu a který má z tohoto důvodu duchovní spojení s ním. Modlitba přináší člověku jako spojení s Bohem duchovní a etické hodnoty. Modlitba vede člověka k výrazné změně jeho postoje a chování⁹.

Modlitby mohou být formulované nebo improvizované, osobní nebo společné, v domě nebo v chrámě, prosebné nebo velebící, děkonné, přímluvné i žehnající.¹⁰

Podle biblického chápání se na modlitbě podílí celý člověk. Existují různé postoje při modlitbě: před Bohem stojíme (srov. 1 Sam 1,26), rozpřahujeme ruce (srov. 1 Král 8,38; Iz 1,15) nebo je zdviháme k nebi (srov. Ž 141). Výrazem pokory a podřízenosti je klečení (srov. 1 Král 8,54; Sk 21,5) nebo poklona tváří k zemi (srov. Ezd 10,1). Modlitba bývá často doprovázena postem (např. srov. Ezd 8,28). V zásadě se může člověk modlit všude. Přesto existují i místa privilegovaná. Především je to jeruzalémský chrám, místo vyvolené Bohem, kde si jedinec uvědomuje, že je vyslyšen uprostřed lidu, shromážděného k bohoslužbě (srov. 1 Král 8,29)¹¹. Modlitbu často provázela i oběť (srov. Ž 66,13; 54,8, 118,45). Tato oběť modlitbu zpředměťovala a dodával ji na autentičnosti. Modlitbu doprovázel často půst a pokoření, i v žíněném oděvu a v popelu (srov. Ezd 9,3; Neh 1,4; Da 9,3)¹².

2. MODLITBA VE STARÉM ZÁKONĚ

Ve Starém zákoně se nachází asi 85 původních modliteb. Kromě nich je tam 60 celých žalmů a 14 částí žalmů, které by se mohly považovat za modlitbu¹³.

Izraelec v těchto modlitbách nemluví k nějakému bohu, který by se definoval sám o sobě jako konečný nebo nekonečný, nýbrž k Bohu smlouvy, tj. takovému, který sebe určil svým vztahem k Izraeli.

---

⁹Srov. Mareček, P., Modlitba; <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=226&kid=128>, citováno 5.1.2011

¹⁰Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, Kalich, Praha, 1996, str. 441.

¹¹Srov. Mareček, P., Modlitba; <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=226&kid=128>, citováno 5.1.2011

¹²Srov. Maillot, A., „Modlitba“, in *Biblický slovník*, ed J.-J.von Allmen, str. 147.

¹³Srov. Thomson J.G.S.S., „Modlitba“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., str. 627.

Zjevení modlitby ve Starém zákoně je vepsáno mezi pád a pozvednutí člověka, mezi bolestnou otázku Boha k jeho prvním dětem - „*Kde jsi?...Cos to učinil?*“ (Gn 3,9.13) – a odpověď jednorozeného Syna při jeho příchodu na svět: „*Tady jsem, abych plnil, Bože, tvou vůli*“ (Žid 10,7). Tím je modlitba spojena s lidskými dějinami, je to vztah k Bohu v dějinných událostech¹⁴.

V období praotců, tj. Abraháma, Izáka a Jáкова představuje modlitba vzývání Hospodínova jména (srov. Gn 4,26; 12,8; 21,33). Obrací se přímo k Bohu a obsahuje prvek důvěrnosti (Gn 15,2; 18,23; 24,12-14.26). Modlitba také úzce souvisí s obětováním (Gn 13,4; 26,25; 28,20-22) a toto spojení se vyskytuje i v pozdějších obdobích.

Jeden z hlavních důrazů modlitby v předexilním období tvoří přímiluva, ačkoli se tento prvek objevoval i v době praotců (srov. Gn 18,22). Vyrůstají z vědomí, že Bůh s nimi uzavřel smlouvu. Je zajímavé, že přímiluvce téměř vždy používá argumentu, který nás dnes překvapuje: „Protože jsi ten, kdo jsi, odpusť; kdybys neodpustil, připustil bys, aby o tobě říkali, že nejsi spravedlivý nebo že jsi opustil svůj lid. Kvůli tobě se přimlouvám a ty, kvůli sobě samému, nás musíš vyslyšet, protože na naší straně není žádný důvod k přimluvě a tím k vyslyšení.“¹⁵ Přímiluvy byly hlavním obsahem Mojžíšových modliteb (srov. Ex 32,11-13.31n;33, 12-16; 34,9; Nu 11,11-15;14, 13-19; 27,7; Dt 9,18,21;10,10). Také Dt 30 je do značné míry přimluvnou modlitbou, stejně jako modlitby Áronovy (srov. Nu 6,22-27), Samuelovy (srov. 1Sam 7,5-13;12,19.23), Šalamounovy (srov. 1Král 8,22-53) a Chizkiášovy (srov. 2Král 19,14-19). Vypadá to jako by se přímiluvy vztahovaly pouze na výjimečné osobnosti, které měli při modlitbách zvláštní moc jako zprostředkovatele mezi Bohem a člověkem. Tuto pozici získaly, když si je Hospodin povolal za proroky, kněze a krále. Bůh má ale vždy možnost jednat svobodně podle své vůle, takže slyšíme i o neúspěšných přimluvných modlitbách (srov. Gn 18,17; Ex 32,30-35). Za těmito přimluvnými modlitbami stojí silný osobní vztah prostředníků s Hospodinem¹⁶.

Modlitba tvořila jistě i nedílnou součást prorocké služby. Skutečně správné přijetí zjeveného Božího slova vyžadovalo prorokův modlitební vztah s Hospodinem. Lze konstatovat, že modlitba byla základem pro to, aby prorok mohl obdržet slovo (srov. Iz 6,5nn; 37,1-4; Jr 11,20-23; 12,1-6; 42,1nn). Daniel měl prorocké vidění, když se modlil (srov. Da 9,20nn). Někdy Hospodin nechal proroka čekat na modlitbách dlouhou dobu (srov. Abk 2,1-3).

---

¹⁴ Srov. KKC čl. 2568

¹⁵ Srov. Maillot, A., „Modlitba“, in *Biblický slovník*, ed J.-J. von Allmen, str.147.

¹⁶ Srov. Thomson J.G.S.S., „Modlitba“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., str. 627.

Z Jeremiášových spisů víme, že modlitba jako podmínka a realita prorokovy zkušenosti a služby, byla také často dramatickou duchovní skutečností (Jer 18,19-23;20,7-18) i příjemným a tichým společenstvím s Bohem¹⁷

Velmi zvláštní směsí spontánních modliteb jsou žalmy. Je to směsice jak formálnějších modliteb tzv. „pro svatyni“ (Ž 24,7-10;100; 150), tak osobních proseb za odpuštění (Ž 51), za společenství s Bohem (Ž 63), za ochranu (Ž 57), uzdravení (Ž 6), pomstu (Ž 109) a modlitby naplněné chválou (Ž 103) a podobně¹⁸.

V době babylonského zajetí představoval důležitý faktor duchovního života Židů vznik synagog. Jeruzalémský chrám byl zničen a v modlářském Babylónu se nemohly provádět obřady při oltáři a přinášet oběti.

Centrem duchovního života se stala synagoga a kromě přijatých náboženských povinností (obřízka, půst a dodržování sabatu) zde měla důležité místo i modlitba. Bylo to nevyhnutelné, neboť každé menší společenství ve vyhnanství zcela záviselo na synagogálních bohoslužbách, kde se četlo a vykládalo Boží slovo a kde se Hospodinu předkládaly modlitby.

Po návratu do Jeruzaléma chrám nenahradil synagogu, ani kněz zákoníka, ani oběť živé slovo, a tedy ani chrámový obřad nemohl zastoupit modlitbu. Zbožný člověk nyní hledal Hospodinovu tvář a jeho osobní blízkost (Ž 100,2; 63,1) jak v chrámu, tak v synagoze, při kněžském obřadu i při výkladu zákoníků a přijímal požehnání v podobě rozjasněné Boží tváře nad sebou (Ž 80,4.8.20).¹⁹

Po babylonském zajetí bezpochyby existoval základní bohoslužebný řád, ale mimoto měl každý jednotlivec svobodu. Jako příklad lze uvést Ezdráše a Nehemiáše, kteří sice trvali na dodržování kultu a zákona, obřadu a oběti, a tudíž na sociálním aspektu bohoslužby, ale také zdůrazňovali při bohoslužbě duchovní stránku (Ezd 7,27; 8,22; Neh 2,4; 4,4.9). Poučné byly i jejich modlitby (Ezdr 9,6-15; Neh 1,5-11; 9,5-38; dále také Da 9,4-19). V poexilním období nacházíme v Izraeli směr řádu chrámové bohoslužby, jednoduše bohoslužby synagogální a spontánní osobní zbožnosti.

V rámci Starého zákona samozřejmě nacházíme určité modely modlitby (říkání krásných, inspirujících slov, které čteme, chválení Stvořitele, či dokonce naše spontánní slova), ale neexistují žádná závazná pravidla ohledně jejího obsahu nebo obřadu. Věřící se tedy snažili najít přijetí u Boha jak v chrámu, tak i v synagogách. V jeruzalémském chrámu

¹⁷ Srov. Jer 1,4; 10,23-25; 12,1-4; 14,7-9.19-23; 15,15-18; 19,19; 17,12.

¹⁸ Srov. Thomson J.G.S.S., „Modlitba“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., str. 628.

¹⁹ Srov. tamtéž, str.628.

prostřednictvím oběti, v diaspoře pak chválami, modlitbami a výklady Slova v synagogách, kromě toho i skrze obřizku, dodržováním sabatu, dávání desátků, půst a další dobrovolné skutky.²⁰

Zcela překvapující se zdá, že mezi všemi právními nařízeními Pentateuchu nenacházíme nic o modlitbě, vyjma Dt 26,1-16. A i zde se jedná spíše o bohoslužbu než o modlitbu: Ve vv. 5-11 vidíme díkůvzdání a ve vv. 13 a následujících slova o poslušnosti v minulosti, ale pouze v. 15 považujeme za prosbu k Hospodinu. Lze tedy správně usuzovat, že obětování bylo spojeno s modlitbou (Ž 55,14). Na druhé straně v těch částech Pentateuchu, kde se hovoří o obětním řádu, se modlitba téměř nevyskytuje.²¹

3. VYBRANÉ STAROZÁKONNÍ MODLITBY

3.1. ABRAHÁM - VYVOLENÝ PŘÍMLUVCE A MODLITEBNÍK

Při pročítání prvních kapitol Starého zákona nás jistě zaujme příběh praotce Abraháma, otce všech věřících (srov. Řím 4,11-12.16-17) a to v situaci, kdy se přimlouvá²² za Sodomu a Gomoru. Tento příběh je velmi známý a často používaný v materiálech pro výuku náboženství na školách. Jde o rozhovor mezi Hospodinem a Abrahamem.

Abraham je prvním biblickým patriarchou (po něm následují Izák a Jákob) a praotec izraelského národa²³. Narodil se v mezopotámském městě Ur. Byl nejstarší ze tří synů Teracha (srov. Gn 11,26-32). Když bylo Abramovi²⁴ 75 let, vyzval ho Bůh, aby opustil svého otce a odešel do země Kanaan, kterou se rozhodl dát jeho potomkům (srov. Gn 12,1-7; Gn 15,18).

Abrahám dostal od Hospodina příslib a požehnání²⁵. On bude praotcem mnoha pokolení a přinese požehnání celému světu (srov. Gn 12,1-4; Gn 18; 22,18; 26,4). Abrahám je od Hospodina vyvolený, je mu svěřeno poslání spásy. Skrze něho chce Bůh přivést lidstvo k víře, k poslušnosti a ke spravedlnosti (Gn 15,7-12;17-18). A svrchované

²⁰ Srov. Thomson J.G.S.S., „Modlitba“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., str. 628.

²¹ Srov. Thomson J.G.S.S., „Modlitba“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., str. 627.

²² Zvláštním rysem v modlitbách praotců je přimlůva, jež vyrůstá z vědomí, že Bůh s nimi uzavřel smlouvu a že tedy v tomto vyjimečném postavení mají právo a povinnost předkládat Bohu i potřeby těch, kteří v této smlouvě nestojí. Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, Kalich, Praha, 1996, str. 441.

²³ Srov. Rendtorff R., *Hebrejská bible a dějiny*, Vyšehrad, Praha, 2003, str. 29, 177-178.

²⁴ Srov. Gn 17,5: „Nebudeš se už nazývat Aram; tvé jméno bude Abrahám. Určil jsem tě za otce hlučícího davu pranárodů“ ČEP, Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, ČBK, 2006, str. 20.

²⁵ Srov. Wiseman, D.J., „Abraham“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., Nová cesta, Prah, 2009, str. 5-9.

boží činy přezkušují Abrahama nejen při jeho povolání, nýbrž po celý jeho život (Gn 15,1-6; 22,16-18). Smlouva tedy činí z Abrahama přímluvce (Gn 18, 22-32).

Abrahám otevřeně vyhlašoval svoji víru v Boha všemohoucího (srov. Gn 17,1), věčného (Gn 23,33), nejvyššího (Gn 14,22), vlastníka (Pána) nebe i země (Gn 14,22; 24,3), spravedlivého soudce národů (Gn 15,14) a všeho lidstva (Gn 18,25). Poznal, že Hospodin je spravedlivý (Gn 18,25), moudrý (Gn 20,6), jednající podle práva (Gn 18,16), dobrý (Gn 18,18) a milosrdný (Gn 20,6). Přijímal fakt, že Bůh odsuzuje hřích (Gn 18,19; 20,11), ale přesto se u něho přimlouvá nejen za chybu Izmaela (Gn 17,20) a Lota (Gn 18,27,-33), ale i za lid dvou hříšných měst Sodomy a Gomory, kde věděl, že vedle hříšníka může být i spravedlivý (Gn 18,25). Abrahám rozmlouval s Hospodinem a měl s ním blízké obecenství (Gn 18,33; 24,40; 48,15). Dostával od něj zvláštní zjevení ve viděních (Gn 15,1) nebo návštěvy v podobě lidí (Gn 18,1) či andělů (poslů) (Gn 22,11.15).

Abrahám uctíval Hospodina, vzýval jeho jméno (Gn 13,4) a k tomuto účelu také postavil oltář (Gn 12,8; 13,4.18).

Abrahámovu víru nejlépe vidíme na Abrahámově ochotě poslouchat, kdykoli jej Bůh zavolal.²⁶ „*Bůh Abrahámův*“²⁷, tak toto spojení se v celém Písmu objevuje jako označení Hospodina, jenž se sám pod tímto jménem zjevil Mojžíšovi (srov. Ex 3,6.13.15).

3.1.1. KONTEXT ABRAHÁMOVY PŘÍMLUVNÉ MODLITBY

Abrahámová přímluva za Sodomu a Gomoru, ve které hledá pro jejich obyvatele cestu milosti se nachází v knize Genesis, v 18 kapitole, ve verších 20-30. Úsek patří do širší souvislosti osmnácté a devatenácté kapitoly. Vyprávění tvoří osudy Abrahama a Lota, které začínají už ve třinácté kapitole První knihy Mojžíšovy²⁸. Úryvek zahajuje Hospodin svou řečí adresovanou Abrahámovi. Není tu tedy osloven nikdo menší než Hospodinův důvěrník a nositel Božích zaslíbení (srov. Gn 12,1-4). Pro pochopení celé přímluvné modlitby je třeba se podívat i na verše 16-19, které nás uvádějí do následujícího děje, ve kterém Hospodin uvažuje o tom, že Abrahamovi vyjeví svůj záměr se soudem nad Sodomou a Gomorou. Abrahámův rozhovor s Hospodinem, byl zřejmě velmi aktuální po zničení Jeruzaléma v roce 587 před Kristem²⁹.

²⁶Srov. Wiseman, D.J., „Abraham“, in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D., str. 8-9.; Novotný A., *Biblický slovník*, str. 7.

²⁷ Srov. Gn 26,24; 28,13; 31,5.29.45.53; 32,10; 43,23; 46,1.3; Rendtorff R., *Hebrejská bible a dějiny*, Vyšehrad, Praha, 2003, str. 30.

²⁸Srov. Chalupa P., *Výklad textu Gn 18,20-32*.

<http://www.biblickédilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=674&kid=130>, citováno 10.10.2011.

²⁹ Srov. tamtéž.

Příběhy praotců v knize Genesis 12-50, kteří sice v kenaanské zemi žijí se svými rodinami a stády, ale ještě v ní nejsou usazeni³⁰, jsou ve své dnešní podobě výsledkem dlouhého procesu podání a kompozice. Jejich nejstarším podkladem jsou pověsti o jednotlivých otcích³¹. Doba před obsazením země je historicky těžko postihnutelná. Vědecká pojednání se však drží dělení podle Pentateuchu³².

3.1.2. VÝKLAD TEXTU GN 18,16-32

3.1.2.1 Text přímluvné modlitby

Gen 18,²⁰ Hospodin dále pravil: „Křik ze Sodomy a Gomory je tak silný a jejich hřích je tak těžký, ²¹ že už musím sestoupit a podívat se. Jestliže si počínají tak, jak je patrné z křiku, který ke mně přichází, je po nich veta; zjistím si, jak tomu je.“²² Zatímco se muži odtud ubírali k Sodomě, Abraham zůstal stát před Hospodinem.²³ I přistoupil Abraham a řekl: „Vyhledeš snad se svévolníkem i spravedlivého?“²⁴ Možná, že je v tom městě padesát spravedlivých; vyhledeš snad i je a nepromineš tomu místu, přestože je v něm padesát spravedlivých?“²⁵ Přece bys neudělal něco takového a neusmrtil spolu se svévolníkem spravedlivého; pak by na tom byl spravedlivý stejně jako svévolník. To bys přece neudělal. Což Soudce vši země nejedná podle práva?“²⁶ Hospodin odvětil: „Najdu-li v Sodomě, v tom městě, padesát spravedlivých, prominu kvůli nim celému místu.“²⁷ Abraham pokračoval: „Dovoluji si k Panovníkovi mluvit, ač jsem prach a popel“²⁸ Možná, že bude do těch padesáti spravedlivých pět chybět. Zahladíš pro těch pět celé město?“ Odvětil: „Nezahladím, najdu-li jich tam čtyřicet pět.“²⁹ On však k němu mluvil ještě dále: „Možná, že se jich tam najde čtyřicet.“ Pravit: „Neudělám to kvůli těm čtyřiceti.“³⁰ I řekl: „At' se Panovník nerozhněvá, když budu mluvit dál : Možná, že se jich tam najde třicet.“ Pravit: „Neučiním to, najdu-li jich tam třicet.“³¹ Řekl pak: „He, dovoluji si promluvit k Panovníkovi znova: Možná, že se jich tam najde jen dvacet.“ Pravit: „Nezahladím je kvůli těm dvaceti.“³² Nato řekl: „At' se Panovník nerozhněvá, promluví-li ještě jednou: Možná, že se jich tam najde deset.“ Pravit: „Nezahladím je ani kvůli těm deseti.“³³ Hospodin po skončení rozmluvy s Abrahámem odešel a Abraham se vrátil ke svému místu.³³

3.1.2.2. Kompozice textu

Verše 17-19: Hospodinova úvaha

v. 17: Abrahám má přístup k Božím Tajemstvím (srov. Ž 103,7; Am 3,7)

v. 18-19: smysl Abrahámovy vyvolení (srov. Gn 12,1-4)

Verše 20-21: Hospodinova řeč k Abrahámovi

Verše 22-33: Abrahám smlouvá s Hospodinem

v. 22: svou přítomností dává Hospodin prostor Abrahámovi se přimluvit

v. 23: Abrahám poukazuje na spravedlnost a nespravedlnost

³⁰ Srov. Rendtorff R., *Hebrejská bible a dějiny*, str. 24.

³¹ Tamtéž str. 29.

³² Tamtéž str. 25.

³³ ČEP, Písmo svaté Starého a Nového zákona, ČBS, 2006, str.22.

v. 24: padesát spravedlivých; číslovka padesát – snad polovina města (srov. Am 5,3)

v. 25-31: Abrahám se odvolává na Boží spravedlnost; mluví třikrát a dosahuje ušetření města, postupně snižuje počet spravedlivých

v. 32: konečný počet: deset spravedlivých

Celou rozmluvu ukončuje Hospodin svým odchodem (v.33) a Abrahám návratem do toho místa tj. Mamre (Gn 17,22)³⁴.

3.1.2.3 Výklad textu Abrahámovy modlitby

Pokud budeme chtít začít s výkladem textu přímluvné Abrahámovy modlitby, nesmíme opomenout verše 17-19. Významně nás totiž uvádějí do celkového pohledu na Hospodinovo a Abrahámovo jednání. Bůh se totiž s Abrahámem důvěrně sblížil, totiž, vyvolil si ho pro své cíle³⁵

Gn 18,17 *Tu Hospodin řekl: „Mám Abrahámovi zamlčet, co hodlám učinit?“* Hospodin nechce před Abrahámem nic tajit³⁶. Abrahám patřil k jeho vyvoleným (srov. Gn 15,1.18; 17,1-8). Pěkně nám to ukazují i další verše ze Starého zákona.

Např. Ž 25,17: *Hospodinovo tajemství patří těm, kdo se ho bojí, ve známost jim uvádí svou smlouvu.*

Am 3,7: *Ovšem Panovník Hospodin nečiní nic, aniž by zjevil své tajemství prorokům, svým služebníkům.*

Člověk může Boha poznat teprve tehdy, když je poznán Bohem a znám Bohem, jako Abrahám. Hospodin chce, aby vedením Abrahámovým mnozí přešli na jeho cestu³⁷.

Gn 18,18-19 *Abrahám se jistě stane velikým a zdatným národem a budou v něm požehnány všechny pronárody země. Důvěrně jsem se s ním sblížil, aby přikazoval svým synům a všem, kteří přijdou po něm: „Dbejte na Hospodinovu cestu a jednejte podle spravedlnosti a práva, ať Hospodin Abrahamovi splní, co mu přislíbil“.* Abrahámovi je dáno veliké požehnání pro všechny (srov. Gn 12,1-3), aby jeho synové zachovávali Hospodinovu cestu a konali spravedlnost tak jako on (srov. Gn 15,6). Touto spravedlností se rozumí víra.

³⁴ Srov. Hruša I., Modlitba ve Starém zákoně, neoficiální studijní materiál CMTF Olomouc.

³⁵ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu I.*, ČBS, Praha, 1991, str.96.

³⁶ LXX a Pešita uvádějí: „Abrahámem mým služebníkem“. Komentář k verši 17 in ČKP, *Pentateuch*, Karmelitánské nakladatelství, Vyšňovice, 2006, str. 78.

³⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu I.*, str.96.

Věřit tedy současně znamená důvěřovat Bohu. V modlitbách Izraele lze tyto pojmy „věřit“ a „důvěřovat“ navzájem zaměnit. Taková víra činí Abraháma v Božích očích „spravedlivým“³⁸. Hospodin Abraháma důvěrně poznal, sblížil se s ním, dovedl ho do své důvěrné blízkosti (srov. Ex 33,11-12; Am 3,2; Jer 1,5; Oz 13,5)³⁹. Obraz Abraháma v těchto verších jako otce spravedlnosti a práva je doplněn o další obraz „otce víry“, pěkně vykreslený v Gn 15 a Řím 4⁴⁰.

Gn 18,20 *Hospodin dále pravil: „Křik ze Sodomy a Gomory je tak silný a jejich hřích je tak těžký.... Hospodinův monolog se zmiňuje o stavu obou měst. „Křik“⁴¹ toto slovo znamená i volání o pomoc těch kdo trpěli hříchy (ačkoli o stěžujících se obětech tu výslovně nehovoří⁴²), a každý kdo toto slyší, je pak povinen přispěchat na pomoc, zastat se práva (srov. Ex 3,7-9). Stejně tak Bůh vyslechl volání Izraelitů v Egyptě (srov. Ex 3,7) a vysvobodil je⁴³. Taková stížnost stoupá k Hospodinu jako spravedlivému soudci⁴⁴. Bohužel hřích sodomských je velmi těžký (srov. Gn 13,13), obrací se proti Bohu (srov. Gn 19,13).⁴⁵*

Gn 18,21 *že už musím sestoupit a podívat se. Jestliže si počínají tak, jak je patrno z křiku, který ke mně přichází, je po nich veta; zjistím si, jak tomu je.“* Hospodin chce, aby Abraham věděl, k čemu se pomalu chystá a o čem se Panovník sám chce nyní zblízka přesvědčit: „*musím sestoupit a podívat se; zjistím si to*“ (podobně sestoupil i v Gn 11,7; srov. Ex 3,8) a tím zjevuje Abrahamovi svůj záměr s městy. Ovšem jiné biblické texty nám zase říkají, že Bůh ví vše a nepotřebuje si nic zjišťovat (srov. Ž 11, 4-5; Jb 34,24; Př 15,3; Sir 16,17-23)⁴⁶.

Gn 18,22 *Zatímco se muži odtud ubírali k Sodomě, Abraham zůstal stát před Hospodinem. Není dáno člověku, aby spatřil neviditelného Boha tělesným zrakem a „stát před Bohem“ znamená říct: Respektuji tě, Bože. Stání je také postoj připravenosti - jsem*

³⁸ Srov. Deissler A., *Chodit s Bohem, významné texty Starého zákona*, Karmelitánské nakladatelství, Vydří, 1999, str. 39.

³⁹ Srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*, Dobrá kniha, Trnava, 2008, str. 432.

⁴⁰ Srov. poznámky k veršům 18,19 in ČKP, *Pentateuch*, str. 78.

⁴¹ Srov. Křik často ve smyslu volat o pomoc k Bohu (např. srov. Ex 22,22n; Sd 3,9.15; 4,3; 6,6) v důvěře, že Bůh na takový „křik“ odpoví (srov. Ž 22,25; 27,7; 28,1; 31,23). Ovšem Bůh také nemusí odpovídat (srov. Ž 22,3; Jr 11,11; Ml 3,4; Za 7,13) in Novotný A., *Biblický slovník*, str. 360.

Křik tak velký, tak závažný, tak silný: toto vyjádření označuje naléhavou stížnost na hřích, kterého se obyvatelé zmíněných měst dopouštějí. Poznámkový materiál ČKP, *Pentateuch*, str. 78.

⁴² Srov. Komentář k verši Gn 18,20 in *Pentateuch*, str. 78.

⁴³ Srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*, str. 432.

⁴⁴ Srov. tamtéž str. 432.

⁴⁵ srov. <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=745&kid=13032>. Výklad textu Gen 18, 20-32, Chalupa P., citováno 10.10.2011.

⁴⁶ Komentář k verši Gn 18,22 in *Pentateuch*, ČKP, str. 78.

připraven udělat to, co chce Bůh (srov. Gn 19,1; Jr 18,20). Můžeme i říct, že se staví mezi sodomské a Hospodina. „*Stát před Hospodinem*“ je ve Starém zákoně použito na několika místech a to vždy v souvislosti s modlitbou⁴⁷ či prosbou nebo i s místem, které souvisí s obětováním Hospodinu (srov. Lv 9,5; Ž 106,23; Jr 15,1; 18,20; 1Král 19,11, Gn 19,1.27). V některých překladech a rabínských výkladech se uvádí, že „*Hospodin zůstal stát před Abrahámem*“. Jedná se o překladatelský zásah do textu z věroučných důvodů⁴⁸.

Gn 18,23 *I přistoupil Abraham a řekl: „Vyhleďš snad se svévolníkem i spravedlivého“.* Dialog s Bohem začíná Abrahám otázkou, ve které apeluje na Hospodina, že přeci Boží trest nemůže postihnout nevinné zároveň s provinilci (srov. Gn 20,4; Nu 16,22; Dt 25,1; 1Král 8,22; Jb 34,17; Ž 11, 4-7; Mt 13,29). V tomto verši začíná dramatický dialog, který dominuje celému následujícímu ději (v.24-32). Oba protagonisté spolu rozmlouvají a nakonec se pouze rozejdou⁴⁹.

Gn 18,24 *„Možná, že je v tom městě padesát spravedlivých; vyhleďš snad i je a nepromineš tomu místu, přestože je v něm padesát spravedlivých?“* Velmi důležité se tu zdá slovo „*možná*“. Opět je na Abrahámovi, aby Hospodina ujistil, že jeho rozhodnutí není v souladu se zákonem. Jsou tu „*možná*“ spravedliví, ti co dodržují zákon a jsou Hospodinovi (1Sam 15,25; Oz 14,3) a „*možná*“ i ti hříšní. Moudrý soudce musí i s viníkem jednat jako s nevinným dokud se neprokáže jeho vina (Dt 25,1). Slovo „*snad*“ uvozuje další otázku, která má Hospodinu zabránit v jeho jednání⁵⁰. Slova této přímlyvy jsou velmi důležitá, ukazují na to jak svatí a spravedliví lidé jsou k užítku všem. Jak jejich víra a spravedlnost zachraňuje od zkázy⁵¹.

Gn 18,25 *„Přece bys neudělal něco takového a neusmrtil spolu se svévolníkem spravedlivého; pak by na tom byl spravedlivý stejně jako svévolník. To bys přece neudělal. Což Soudce vsí země nejedná podle práva?“* Vzdal od sebe tuto myšlenku Bože! Těmito slovy Abrahám s velkou odvahou předstupuje před Hospodina a žádá ho, aby se odvrátil tento trest: pokud se město provinilo, je samozřejmě spravedlivé je odsoudit za jeho zločiny a uvalit trest, ale bylo by nespravedlivé, jak praví praotec Abrahám, potrestat bez

⁴⁷ „Stát– sloužit mu“ : 1Kr 17,1; 18,15; 2Kr 3,14;5,16, dále uctívat ho: Jer 7,10 nebo předstoupit jako svědek: Dt 19,17; 29,18. V případě Abraháma je to postoj proroka, který se přimlouvá za druhé (Jer 14,11;15,1) srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*. str. 425.

⁴⁸ Srov. Komentář k verši 22 in, *Pentateuch*, ČKP, str. 78: Šlo by o jedno z mála míst ve SZ, které údajně „písaři“ (*soferim*) opravili; považovali totiž za nedůstojné Hospodina, aby stál před Abrahámem. Autenticita této zprávy je však sporná, protože rukopisné důkazy chybějí a starověké překlady se shodují se zněním masoretského textu (srov. Gn 19,27, kde rabínské komentáře o podobném zásahu nemluví).

⁴⁹ Srov. tamtéž str. 78.

⁵⁰ Srov. <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=745&kid=130>. Výklad textu Gen 18, 20-32, Chalupa P., citováno 10.10.2011.

⁵¹ Srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*, str. 433.

rozlišení všechny jeho obyvatele. Existují-li ve městě nevinní, nelze s nimi jednat jako s viníky. Pokud je Bůh spravedlivý soudce, nemůže takto přece jednat, říká Abrahám⁵². Abrahám má strach, že lidé ztratí víru v Boží spravedlnost bude-li se spravedlivým jednáno stejně jako s hříšníkem⁵³. Současně se i odvolává na zaslíbení, které mu Hospodin dal (Gn 12,1-4;18,19). Abrahám toto vyvolení správně chápe. Není jen pro něho, jeho osobní výsadou, nýbrž se jedná o poslání, do něhož je zahrnuto nespočetné množství budoucích lidí⁵⁴, tedy i těch ze Sodomy a Gomory.

Gn 18,26 *Hospodin odvětil: „Najdu-li v Sodomě, v tom městě, padesát spravedlivých, prominu kvůli nim celému místu.“* Hospodin přebírá Abrahamovu hypotézu o padesáti spravedlivých jako předpoklad svého dalšího jednání. Z možností, předložených Abrahamem, volí odpuštění, když říká „*prominu*“, nikoli záhubu⁵⁵ (srov. Jr 5,1; Iz 65,8).

Gn 18,27 *Abraham pokračoval: „Dovoluji si k Panovníkovi mluvit, ač jsem prach a popel* Abrahám se hodlá dál přimlouvát a stojí před Hospodinem. Podobně jako později Mojžíš, s ním rozmlouvá patrně tváří v tvář, jako s přítelem (srov. Ex 33,11). Možná má i strach, že Hospodin od něho odvrátí tvář a ukončí tento jejich rozhovor. Používá proto způsob vyjadřování, který má vyvolat zvláštní pozornost partnera. Zároveň se před Bohem pokořuje: jsem prach a popel. A proto snad i poukazuje, na to, že tak jako Adam (srov. Gen 2,7) i on je vzat ze země jako prach (srov. Gn 3,19; Jb 30,19; 42,6) a současně o sobě říká, že je i popel. Poukazuje snad na oběť, která se spálí a popel se posléze uloží? V knize Numeri 19,9 se mluví o očištném popelu, který se používal k očišťování vody. S popelem z obětí je i zvláště nakládáno (srov. Ex 27,3; Lv 1,16; 6,10-11). Ve Starém zákoně byl popel obecně symbolickým výrazem zármutku (srov. 2Sam 13,19), oplakávání a pokání⁵⁶. Dává tím snad najevo, že je i ochoten oběti? Že je ochoten podstoupit pokání za hříšníky? Není to jen pokora, ale i apel na Hospodina, aby neničil své dílo (srov. Gen 1,31)⁵⁷.

⁵² Srov. Sd 11,27; Ž 7,12; Ž 9,5; Ž 58,12; Iz 33,22; Ř 3,15.

Při zpracování použit materiál: srov. <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=745&kid=130>.
Výklad textu Gen 18, 20-32, Chalupa P., citováno 10.10.2011.

⁵³ Srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*, str. 434.

⁵⁴ Komentář k verši 18,25 in *Pentateuch*, ČKP, str. 64.

⁵⁵ Srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*, str. 434.

⁵⁶ „Popel“ byl jedním ze znamení smutku nebo osobního ponížení (srov. 2S 13,19), nebo ponížení všeho lidu (srov. 2Sam 15,32; Neh 9,1); v době postu sedávali kající v popelu (srov. Jb 2,8; Iz 58,5; Jr 6,26; Ez 27,30); Popel na oltáři po zápalné oběti byl shrnován do důlku, vytvořeného před oltářem na vých. straně (srov. Lv 1,16), později byl vyvážen na čisté místo za ležením (srov. Lv 4,12; 6,11). Ve dnech tří výročních svátků býval popel odklizen ráno kněžskými, určenými k tomu losem. Popel z červené jalovice (srov. Nu 19,9), jež byla spálena podle předepsaného obřadu, býval vysypán za stany a upotřeben k rituálnímu očišťování (srov. Nu 19,11-13). V Žd 9,23 se upozorňuje na to, že tento popel sice

Gn 18,28 „Možná, že bude do těch padesáti spravedlivých pět chybět. Zahladíš pro těch pět celé město?“ Odvětil: „Nezahladím, najdu-li jich tam čtyřicet pět.“ Abrahám jde ještě dál a ve svých přímlovách pokračuje. Neomezuje se jen o záchranu spravedlivých, ale žádá odpuštění pro celé město a činí tak s odvoláním na Boží spravedlnost (v.24). Usiluje o dobro a žádá odpuštění. Svou modlitbou Abrahám nevyprošuje jen odpuštění, ale i dar spásy. Odpověď „nezahladím“ je stejně ujišťující jako v případě v. 26, kde je Bůh rozhodnut „prominout, odpustit“.

Gn 18,29-33 On však k němu mluvil ještě dále: „Možná, že se jich tam najde čtyřicet.“ Privil: „Neudělám to kvůli těm čtyřiceti.“³⁰ I řekl: „Ať se Panovník nerozhněvá, když budu mluvit dál : Možná, že se jich tam najde třicet.“ Privil: „Neučiním to, najdu-li jich tam třicet.“³¹ Řekl pak: „ Hle, dovoluji si promluvit k Panovníkovi znova: Možná, že se jich tam najde jen dvacet.“ Privil: „Nezahladím je kvůli těm dvaceti.“³² Nato řekl: „Ať se Panovník nerozhněvá, promluví-li ještě jednou: Možná, že se jich tam najde deset.“ Privil: „Nezahladím je ani kvůli těm deseti.“ Tuto část včetně předcházejícího verše 28 je možné nazvat i jako „výčty“ nevinných. Kdy Abrahám postupně snižuje počet těch, kteří jsou třeba pro záchranu. Kdyby jich nebylo padesát, mohlo by jich stačit čtyřicet pět, a pak stále méně až k deseti a svou prosbu prodlužuje, až se její naléhavost stává takřka troufalou: „snad se jich tam najde čtyřicet.. třicet.. dvacet.. deset“ (srov. v. 29.30.31.32). Bůh má své prostředky jak s hříšníkem naložit, ale na každou další Abrahamovu přímlovu odpovídá : „Odpustím..., nezahubím..., neudělám to“ (srov. v. 26.28.29.30.31.32). Spolu s veršem 26 tyto verše patří k sobě. Je zde zdůrazněn Hospodinův záměr ušetřit na přímlovu tyto města. Abrahamova přímlova se nakonec zastavila na počtu deseti spravedlivých (srov. Př 15,8; 1J 5,14). Proč právě na číslovce deset nám text neříká. Lze se jen domnívat, že tento počet označuje minimální počet členů společenství (deset osob je dodnes potřebné množství pro veřejnou modlitbu židovské obce)⁵⁸. Jeremiáš ve své přímlově Jer 5,1 jde ještě dál, až k jednomu spravedlivému, podobně jako Ez 22,30. Krásně to ukazují tyto verše.

---

očišťoval, ale zároveň znečišťoval ty, kteří jej připravili. Má se tím jako na pozadí vyzdvihnout dokonale očišťující oběť Ježíše Krista.

Pokání a popel (srov. Mt 11,21; Lk 10,13) in Novotný A., *Biblický slovník*, str. 682.

⁵⁷ Gn 1,31 *Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré.* ČEP, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, ČBK, 2006, str. 3.

⁵⁸ Deset mužů se v judaismu označuje jako „minjan“ a na konci každého židovského liturgického shromáždění je potřebný tento počet deseti přítomných. Srov. Dubovský P. a kol., *Komentáře ke Starému zákonu I. Genesis*, str. 434.

Srov. Rút 4,2: v hebrejské tradici nejnižší počet lidí zastupující shromáždění ; srov. Zach 8,23: deset národů zastupuje všechny národy na zemi; „*Toto praví Hospodin zástupů: V oněch dnech se chopí deset mužů*

Např.: Jer 5,1 „*Proběhněte ulicemi Jeruzaléma, prohledejte jeho náměstí, jen se dívejte a přesvědčte se, zda najdete někoho, kdo uplatňuje právo, kdo hledá pravdu, a já Jeruzalému odpustím.*“

Ez 22,30 „*Hledal jsem mezi nimi muže, který by zazdíval zed' a postavil se v trhlíně před mou tvář za tuto zemi, abych ji nevrhl do zkázy, ale nenašel jsem.*“

A jeden nakonec skutečně splatí vinu všech : Iz 53; 1 Petr 2,22-25; 3,18⁵⁹. Bůh byl ochoten odpustit „*nevzplane hněvem*“ (srov. Gn 4,5; Dt 6,5; 1S 15,11). Proto ho také Abrahám neustále ujišťuje „*snad (možná) se tam najdou...*“ (srov. v. 24.28.29.30.32). Slovo „*tam*“ nám může označovat nejen ta města, kde se nachází hřích, ale i to místo, kde je i nepatrné množství dobra, které může odvrátit trest.

Gn 18,33 *Hospodin po skončení rozmluvy s Abrahámem odešel a Abrahám se vrátil ke svému místu.* Tím místem se myslí Mamre⁶⁰. Místo, kde Abraham vystavěl Hospodinovi oltář (srov. Gn 13,18;18,1). Město jako celek se nakonec nezachrání, ale Lotova rodina ano. Boží řešení spočívá v oddělení spravedlivých od hříšníků⁶¹.

---

z pranárodů všech jazyků pevně cípu roucha jednoho Judejce a řeknou: Půjdem s vámi. Slyšeli jsme, že s vámi je Bůh.“

Srov. Heller J., *Symbolika čísel a její původ*, Vydalo Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2003. http://pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=B&sel_tema=26&sel_podtema=873&sel_text=2796 , citováno 10.10. 2011.

Deset je především počet prstů na ruce. Lidské prsty byly nejstarší učební pomůckou, takže v nich má zřejmě svůj základ desítkový čili decimální systém. Proto byla desítka považována za číslo uzavřené řady a odtud za číslo dokončenosti, úplnosti a dokonalosti. Doklady jsou především z oblasti etické: Tam, kde má být Božím zákonem postižena celá oblast života, vyskytují se Desatera čili Dekalogy. S desítkovým systémem souvisí velice starý zvyk, odvádět desetinu příjmu či výtěžku bohům. Tento zvyk známe nejen ze starého Izraele, nýbrž i z jiných oblastí, třeba z Řecka, ba i z Říma. Zkráceně lze říci, že desátky nejsou "izraelský vynález", nýbrž pro bibli je specifické to, že patří jedině Hospodinu (Lv 27,30). Desítka jako číslo úplnosti naznačuje při deseti egyptských ranách, že jimi byl Egypt úplně přemožen (Ex 7-12). Jestliže Ježíš uzdravil deset malomocných, je to, jako by uzdravil všechny (L 17,11). Židovský helénista Filón Alexandrijský napsal, že desítka je "nejdokonalejší a nejsvětější ze všech čísel." Augustin v jednom svém kázání říká: "Počet deset označuje celou moudrost, označuje věčnost, v desítce je dokonalost naší blaženosti, protože desítka se vrací k prvému."

⁵⁹ Srov. Komentář k verši 18,28-39 in *Pentateuch*, str. 79.

⁶⁰ Mamre posvátné místo nebo posvátný háj, kde byly od pradávnych dob přinášeny oběti a část jejich naházena, do blízké studnice. Podle Gn 13,18;14,13.24 amorejší bratři Mamre, Eškol a Aner uzavřeli s Abrahamem pokojnou smlouvu, na základě níž bydlel Abraham v dubinách Mamre. Dodnes se 2 km jízdy od Hebronu ukazuje dub Abrahamův, kde prý postavil svůj stan a přijal zaslíbení Hospodinovo, že mu Sára porodí syna (Gn 18,1-15). Všecko svědčí o tom, že šlo o kultické místo. Herodes Veliký zde postavil svatyni k počtě Abrahamově a císař Konstantin nádhernou basiliku. In Novotný, A., *Biblický slovník*, str.397.

⁶¹ Komentář k verši Gn 17,33 in *Pentateuch*, ČKP, str. 79.

3.1.3 POSELSTVÍ ABRAHÁMOVY PŘÍMLUVNÉ MODLITBY

Abrahám tímto rozhovorem s Bohem zanechává svým potomkům velmi důležitou myšlenku útěchy na cestě dějinami, která byla aktuální zejména v době vyhnanství a rozptýlení mezi pohany: „Najde-li se na některém místě deset lidí, deset spravedlivých, zastává se jich Boží spravedlnost a tito lidé se nemusí obávat, že je stihne trest Sodomy a Gomory.⁶² Hlavní myšlenka tedy tkví v tom jakým způsobem Abrahám předkládá svou přímluvu. Je zřejmé, že nelze jednat se spravedlivým stejně jako s viníky. Ale třeba naopak jednat s viníky jako s nevinnými a nabídnout jim možnost spásy. Pokud přestanou páchat zlo, stanou se i oni spravedlivými a nebude je tedy třeba trestat.

3.1.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI

Přiměl snad Abrahám Hospodina ke změně rozhodnutí nad Sodomou a Gomorou? Abrahám věděl, že Bůh je spravedlivý a potrestá hřích. Ale možná uvažoval o Božím milosrdenství. Rozhovor s Bohem skončil přesvědčením, že Bůh je laskavý a spravedlivý. My svými modlitbami také voláme k Bohu. Žádáme od něho pomoc. Ale tato pomoc není samozřejmostí. Je třeba si uvědomit, že bez našeho přispění není nic zadarmo. Je nutné, abychom změnili naše postoje, jako tomu bylo u Abraháma. I on ve víře vyzrál a obstál v ní (Gn 22). Tak také pro nás má být příkladem pro zrání víry v každém z nás. V modlitbě můžeme také lépe pochopit Boží záměry. Proč Bůh připustil, aby se Abrahám přimlouval za zvrácené město? Abrahám nepochyboval o tom, že Bůh musí potrestat hřích. Pro Boha nebylo žádným tajemstvím, že v městě není ani deset spravedlivých, přesto však ve svém milosrdenství Abrahámovi dovolil, aby se přimlouval. Jednal skutečně Bůh s obyvateli Sodomy nespravedlivě? Opravdu měl v úmyslu zničit se zlými i spravedlivé? Je to právě naopak, protože zde můžeme velice zřetelně vidět Boží spravedlnost:

1. souhlasil, že by město ušetřil, kdyby v něm žilo alespoň deset spravedlivých
2. prokázal své pozdější milosrdenství vůči Lotovi (Gn 19,4), pravděpodobně jedinému člověku v Sodomě, který měl vztah k Bohu (srov. Gn 17-22).

---

⁶² Srov. <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=745&kid=13032>, Výklad textu Gen 18,20-32, Chalupa, P., citováno 10.10.2011.

Když jsme v pokušení myslet si, že je Bůh nespravedlivý, je nutné si vzpomenout na tu všechnu jeho spravedlivost, na tu trpělivost, kterou lidem už prokázal.

Bůh Abrahámovi ukázal, že je možné ptát se ho na cokoli, ale odpověď je třeba brát z Boží perspektivy. Tyto Boží odpovědi nezapadají vždy zcela do našeho chápání, ale Bůh zná všechno a ví jak se daná situace bude nadále vyvíjet.

Je třeba si položit otázku, chybí nám někdy nějaká odpověď na naši modlitbu? A není to proto, že si nepřipouštíme jinou odpověď než tu, kterou sami očekáváme?

3.2 MOJŽÍŠ – PŘÍTEL BOHA A PŘÍMLUVCE IZRAELE

Když budeme pročítat dál Starý zákon, narazíme na další silný příběh o člověku, který vyniká nad ostatními. Je to Mojžíš, velký prorok a vůdce v době Exodu, který byl prostředníkem mezi Bohem a Izraelem. Mojžíš je víc než prorok (srov. Dt 34,10); je služebník Hospodinův. Jemu je svěřen všechnen Boží lid. Skrze něho Hospodin svůj lid vysvobodil z egyptského otroctví, skrze něho s lidem uzavřel smlouvu, skrze něho dal lidu svůj Zákon a připravoval ho pro nový život⁶³.

Mojžíš byl velkým poslem slov a pokynů uprostřed lidu, který dovedl ke svobodě a do zaslíbené země, učil Izraelity během dlouhého pobytu na poušti žít v poslušnosti a důvěře vůči Bohu, ale hlavně je učil se modlit. Také je proto dost často nazýván jako „muž modlitby“. Vidí Boha a mluví s Ním „*v tváři v tvář, jako když člověk rozmlouvá se svým přítelem*“ (srov. Ex 24,9-17; 33,7-23; 34,1-10.28-35), jemu Bůh zjevuje své jméno (srov. Ex 3,6.14; 33,18). Mojžíš je tak ujištěn, že ho neoslovuje a nepovolává nikdo jiný než ten, který si vyvolil jeho rod už od Abraháma za svůj lid (srov. Gn 17,7) a vedl jej. Neváhá se modlit za faraóna - nepřítele svého lidu, když se Bůh ranami pokoušel obrátit srdce Egyptanů (srov. Ex 8-10); prosil Boha o uzdravení své sestry Miriam stíženou leprou (srov. Nu 12,9-13); přimlouvá se za lid, který se vzpírá po zprávách co přinesli vyzvědači (srov. Nu 14,1-9), modlil se, když hrozilo, že oheň pohltí tábor (srov. Nu 11,1-2) a když zabíjeli jedovatí hadi (srov. Nu 21,4-9); Obrací se na Hospodina a protestuje, když se tíže jeho poslání stává neúnosnou (srov. Nu 11,10-15).

Mojžíš se modlí a příznačným způsobem plní svou funkci přímlovce také tehdy, když lid na Sinaji žádá Árona, aby odlil zlaté tele a svou přímlovnou modlitbou tak zachraňuje nevěrný lid (srov. Ex 32,11-14; 30-34).

---

⁶³ Srov. Starozákonní překladatelská komise, Výklady ke Starému zákonu I., Praha 1991, Kalich, str. 436 - 437.

3.2.1. KONTEXT MOJŽÍŠOVY MODLITBY

Epizoda porušení smlouvy zhotovením zlatého telete a následné přímlyvné modlitby Mojžíše se odehrává v 32. kapitole *knihy Exodus* a paralelně také v 9. kapitole *Deuteronomia*.

Kapitulu 32 *knihy Exodus* tak můžeme rozdělit na dvě velké části, v první nacházíme nevěrnost lidu a velkou přímlyvnou modlitbu Mojžíšovu, která poukazuje na příslib vyvolenému národu (srov. Ex 32, 1-14), a na druhou část (srov. Ex 32, 15-35), kde Mojžíš dává průchod svému hněvu a nechává ztrestat viníky, ale současně se znovu sklání před Hospodinem v naději na jeho milosrdenství. Jeho role je rolí toho, kdo se chce usmířit s Bohem.

Datace období Exodu lze stanovit na základě předpokladů na dobu asi kolem roku 1250 př. Kr. Podle biblické chronologie trval pobyt Izraelců v Egyptě 430 let (srov. Ex 12,40-41; Gn 15,13: 400 let). Mimobiblické prameny nám ukazují rámeček, který je dán městy Pitom a Ramesse (města pro sklady; srov. Ex 1,11), související s faraómem Ramessem II jehož vláda trvala 67 let (1290-1224 př.Kr). Dalším mimobiblickým dokladem o existenci Izraele (jako snad ještě neusazeného etnika) je jeho jméno uvedené na pamětní stéle faraona Merneptaha ze 2 pol. 13. století př. Kr.; na ní se faraona s nadsázkou chlubí, že při válečném tažení vyhladil národ Izrael i s jeho potomstvem.⁶⁴

3.2.2. VÝKLAD TEXTU EX 32,7-14; 32,30-34

3.2.2.1. Text přímlyvné modlitby

Ex 32,⁷I promluvil Hospodin k Mojžíšovi: „Sestup dolů. Tvůj lid, který jsi vyvedl z egyptské země, se vrhá do zkázy. ⁸Brzy uhnuli z cesty, kterou jsem jim přikázal. Odlili si sochu býčka a klanějí se mu, oběťují mu a říkají: ‚To je tvůj bůh, Izraeli, který tě vyvedl z egyptské země.‘“ ⁹Hospodin dále Mojžíšovi řekl: „Viděl jsem tento lid, je to lid tvrdé šíje. ¹⁰Teď mě nech, ať proti nim vzplane můj hněv a skončuji s nimi; z tebe však udělám veliký národ.“ ¹¹Mojžíš však prosil Hospodina, svého Boha, o shovívavost: „Hospodine, proč plane tvůj hněv proti tvému lidu, který jsi vyvedl velikou silou a pevnou rukou z egyptské země? ¹²Proč mají Egypťané říkat: ‚Vyvedl je se zlým úmyslem, aby je v horách povraždil a nadobro je smetl z povrchu země.‘ Upust' od svého planoucího hněvu. Dej se pohnout k lítosti nad zlem, jež proti svému lidu zamýšlíš. ¹³Rozpomeň se na Abrahama, na Izáka a na Izraele, své služebníky, kterým jsi sám při sobě přísahal a vyhlásil: ‚Rozmnožím vaše potomstvo jako nebeské hvězdy a celou tuto zemi, jak jsem řekl, dám vašemu potomstvu, aby ji navěky mělo v dědictví.‘“ ¹⁴A Hospodin se dal pohnout k lítosti nad zlem, o němž mluvil, že je dopustí na svůj lid.

⁶⁴ Srov. Rendtorff, R., *Hebrejská bible a dějiny*, str. 33.

Ex 32,³⁰Nazítří pak Mojžíš řekl lidu: „Dopustili jste se velikého hříchu; avšak nyní vystoupím k Hospodinu, snad jej za váš hřích usmírím.“³¹Mojžíš se tedy vrátil k Hospodinu a řekl: „Ach, tento lid se dopustil velikého hříchu, udělali si zlatého boha.³²Můžeš jim ten hřích ještě odpustit? Ne-li, vymaž mě ze své knihy, kterou píšeš!“³³Ale Hospodin
Mojžíšovi odpověděl: „Vymažu ze své knihy toho, kdo proti mně zhřešil.“³⁴A ty nyní jdi a veď lid, jak jsem ti řekl. Hle, můj posel půjde před tebou. A až přijde den mého trestu, potrestám jejich hřích na nich.“³⁵Hospodin udeřil na lid, protože si dali udělat býčka, kterého zhotovil Áron⁶⁵.

3.2.2.2. Kompozice textu

Mojžíšova přímmluva za Izrael.

Zatímco Mojžíš mluví na hoře s Hospodinem, nechají si Izraelité udělat zlatého býčka a prohlásí jej za Boha, který je vyvedl z Egypta (Ex 32,1-6), čímž poruší druhé přikázání Dekalogu, spojené s vyhlášením Hospodinovy žárlivosti, se stíháním viny otců na synech do třetího a čtvrtého pokolení a s příslibem Hospodinova milosrdenství tisícům pokolení těch, kdo ho milují (srov. Ex 20,4-6).

Verše 7- 11: Hospodinovo rozhodnutí zničit lid

v. 10: ať vzplane můj hněv proti nim; Boží hněv; reakce na lidský hřích (Ř 1,18).

Verše 11-13: Mojžíš obměkčuje Hospodinovu tvář:

v. 12: odvolává se na Hospodinovu pověst mezi Egyptany

v. 13: odvolává se na přísahu Abrahámovi (Gn 15,5; 13,14)

Verš 14: Hospodin se dal pohnout k lítosti; jaký bude konečný výsledek?

Verše 19-28: shrnutí Mojžíšovy reakce a trestu Izraelitů: Mojžíš nyní vidí, co se stalo; sám „vzplanul hněvem“ – stejně jako Hospodin; provinilci musejí vypít svůj hřích. Mojžíšův hněv, postavený pod Hospodinovu autoritu!

Verše 31-32: Mojžíš oznamuje Hospodinu, co Hospodin předtím říkal jemu; znovu se přimlouvá i vlastním životem!

Verš 33: Každý ponese svou vlastní zodpovědnost⁶⁶.

3.2.2.3. Výklad

Ex 32,7 *I promluvil Hospodin k Mojžíšovi: „Sestup dolů. Tvůj lid, který jsi vyvedl z egyptské země, se vrhá do zkázy. Bůh sděluje Mojžíšovi, co se dole, myslí se pod horou*

Sinaj -Choréb⁶⁷, kde se utábořil Mojžíš s lidem (srov. Ex 19,18.23; 31,18) odehrává (srov. Dt 9,12).

⁶⁵ Srov. ČBS, *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona*, str.109-110.

⁶⁶ Srov. Hruša I., *Modlitba ve Starém zákoně*, neoficiální studijní materiál CMTF Olomouc.

Mění formulaci slov „*tvůj lid, který jsi vyvedl*“; není tu obvyklá formulace „*můj lid, který jsem vyvedl*“ (srov. např. Ex 12,17; Lv 25,42; 25,55; 26,45; Joz 24,6; 1Král 8,16; 1Pa 17,5; Am 3,1). Ve Starém zákoně je Izrael často prezentován jako lid Hospodinův.

Např. Lv 25,55: *Izraelci mi totiž patří jako služebníci, jsou to služebníci moji, které jsem vyvedl z egyptské země. Já jsem Hospodin, váš Bůh.*

Dt 7,6-9: *Nikoli proto, že bys byl početnější než kterýkoli jiný lid, přilnul k vám Hospodin a vyvolil vás. Vás je přece méně než kteréhokoli lidu. Ale protože vás Hospodin miluje a zachovává přísahu, kterou se zavázal vašim otcům, vyvedl vás Hospodin pevnou rukou a vykoupil tě z domu otroctví, z rukou faraona, krále egyptského. Poznej tedy, že Hospodin, tvůj Bůh, je Bůh, Bůh věrný, zachovávající smlouvu a milosrdenství do tisícího pokolení těm, kteří ho milují a dbají na jeho přikázání“.*

Touto záměnou slov jako by se chtěl distancovat od vyvolení a vysvobození a zároveň chce připomenout Mojžíšovi, že on k tomuto lidu patří a je s jeho vyjitím z Egypta svázán⁶⁸. Lid „*se vrhá do zkázy*“, jedná zvráceně. Toto jeho počínání je cestou záhuby.

Např. Ž 1,6: *Hospodin zná cestu spravedlivých, ale cesta svévolníků vede do záhuby.*

Ž 9,6: *Okřikl jsem pronárody, do záhuby svrhl svévolníka, jejich jméno vyhladil navěky a navždy.*

Ex 32,8 *Brzy uhnuli z cesty, kterou jsem jim přikázal. Odlili si sochu býčka a klanějí se mu, obětují mu a říkají: „To je tvůj bůh, Izraeli, který tě vyvedl z egyptské země. „Brzy uhnuli z cesty, kterou jsem jim přikázal“.* Tato Hospodinova výtka je pro Izraelity velmi přitěžující okolnost, protože ke hříchu dochází v krátké době po uzavření smlouvy (srov. Ex 19-20).

Např. Ž 106,19-21: *Na Chorébu udělali býčka, klaněli se slité modle, zaměnili svoji Slávu za podobu býka, býložravce. Zapomněli na Boha, svou spásu.*

Ex 22,19: *Kdo by obětoval bohům a ne samotnému Hospodinu, propadne klatbě.*

Na scénu tu přichází hmatatelná modla: „*Odlili si sochu býčka a klanějí se mu, obětují mu....*“ I když Izraelité viděli neviditelného Boha v akci (srov. Ex 7, 14-11,10 ;12,29-32), stále toužili po materiálních bůžcích, které si mohli vyrábět podle svých představ. Pro Izraelce, kteří nedávno opustili Egypt (srov. Ex 19,1), bylo nepochybně přirozené spodobnit si Boha, který je osvobodil od utlačovatelů sochou býka, který byl symbolem

---

⁶⁷ Hora Choréb - Sínaj : V židovské Bibli je hora Sínaj také nazývána jako „hora Choreb“ (tradičně česky též „Oreb“) nebo jako „Boží hora“ ; srov. Fensham, F.C., in Nový biblický slovník ed. Douglas, J.D., str. 923.

⁶⁸Srov. Komentář k verši 7 in *Pentateuch*, str. 249.

hojnosti a fyzické síly⁶⁹ (Izraelité jdou v nehostinnou pustinou a mají nouzi o jídlo a pití srov. Ex 16,3; 17,1-3; dlouhým pochodem jsou vyčerpáni, proto tento symbol hojnosti a síly). Zapomněli snad už na to, že jim vždy Bůh pomohl? (srov. Ex 16,4; 17,4-7). Tím, že si zhotovili modlu porušili přikázání, které jim Bůh právě dal.

Ex 20,4-5: „*Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit....*“

Ex 34,14 : „*Nebudeš se klanět jinému bohu, neboť Hospodin - jeho jméno je Žárlivý - je Bohem žárlivým.*“

Ex 32,9 *Hospodin dále Mojžíšovi řekl: „Viděl jsem tento lid, je to lid tvrdé šije. Velice zajímavé označení lidu: „je to lid tvrdé šije“. Lid zatvrzelý. Hrdý národ, který se nechce podvolit. Pobytem v otroctví a následným vysvobozením se stává lidem, který si zcela neuvědomuje svou svobodu. Hospodin ví a zná svůj vyvolený národ, je mu zcela jasné, že nevěra a reptání lidu vůči němu bude pokračovat, jak je zcela patrné z dalších kapitol Starého zákona. Proto k lidu posílá vyvolené průvodce a proroky, aby jim znova skrze ně ukázal cestu, stíhá lid pohromami a neštěstím (srov. např. Nu 11,1-10; 14,1-4; 25,1-3; Sd 2,11; Jr 1-52; Ez 2-22; Da 9; Oz 1-14; Sof 1-3; Ag 1-2; apod.). Takto si Hospodin svůj lid vychovává jako rodič své děti. Poukázání na tvrdošijnost lidu najdeme i v jiných částech Starého zákona.*

Např. Ex 33,3: „*Já však nepůjdu uprostřed vás, abych vás cestou nevyhubil, neboť jste lid tvrdošijný.*“

1Kr 17,14: „*Neuposlechli, ale byli tvrdošijní jako jejich otcové, kteří nevěřili Hospodinu, svému Bohu.*“

Iz 48,4: „*Přestože jsem věděl. Jak jsi zatvrzelý, že tvá šije je železná spona...*“

Jr 7,26: „*...ale neuposlechli mě, své ucho nenaklonili, zůstali tvrdošijní...*“

Ale dá se o tomto lidu říci, že je to i lid odhodlaný, statečný a bojovný. Což dokazují mnoha vítězství a boje, které jsou ve Starém zákoně zaznamenány (např. srov. Ex 17, 8-16; Dt 2, 31-36; 3,1-22; Joz 6,1-27; 8,1-29; 10,1-42; 11,1-23; 12,1-24; apod.). I takto lze tuto formulaci vyložit.

---

⁶⁹ Podle některých názorů mohl být předlohou modly Apis z Memphisu popřípadě Haathor, kteří byli uctíváni v podobě býka a jalovice. V Egyptě symbolizoval býk plodnost přírody a fyzickou sílu. Sousedé Izraele, Kenaanci uctívali boha Baala, kterého rovněž zobrazovali v podobě býka. Proto je možné na modlářství na Sinaji nahlížet jako na směsici dobových populárních kultů, se kterými se Izraelité setkávali. Přijetí těchto kultů každopádně degradovalo Boha Izraele. Srov. Kitchen, K.A., „Zlaté tele“ in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas, J.D. et kol, str. 1150-1151.

Např. Dt 9,6: „*Věz tedy, že ne pro tvou spravedlnost ti Hospodin, tvůj Bůh, dává tuto dobrou zemi, abys ji obsadil, neboť jsi lid tvrdé šije.*“

Ex 32,10 *Ted' mě nech, at' proti nim vzplane můj hněv a skoncuji s nimi; z tebe však udělám veliký národ.*“ Ihned po obvinění následuje rozsudek: Bůh předkládá Mojžíšovi nový plán pro budoucnost (podobně jako Abrahámovi; srov. Gen 18,17-21). Zruší vyvolení a lid zničí, protože není naděje na jeho opravdové obrácení. Jde o definitivní trest „*skoncuji s nimi*“ (srov. Nu 16,21; 17,10; Joz 24,20; Jr 9,15; Ez 22,31).

Např. Ž 106,40: *Hospodin vzplál hněvem proti svému lidu, svoje dědictví si zhnusil.* Avšak dějiny budou pokračovat znovu vyvolením Abrama v Mojžíšovi: „*z tebe však udělám veliký národ.*“ (srov. Gen 12,2). Tento plán je podmíněn Mojžíšovým souhlasem. Hospodinova slova „*ted' mě nech; nebraň mi*“ ukazují, že Mojžíš je tu konfrontován s velkým, historickým rozhodnutím. Kdyby se distancoval od svého lidu, stal by se otcem lidu nového. Mojžíš správně pochopí, že toto „*nech mě; nebraň mi*“ je zjevením moci, jakou nad dalšími osudy svého lidu má, ale zároveň skrytým přáním, aby Bohu naopak bránil⁷⁰.

Ex 32,11 *Mojžíš však prosil Hospodina, svého Boha, o shovívavost: „Hospodine, proč plane tvůj hněv proti tvému lidu, který jsi vyvedl velikou silou a pevnou rukou z egyptské země? Mojžíš „prosil Hospodina“, konejšil ho, volal k svému Bohu (srov. Ž 99,6-8), rozmlouval s ním a on mu odpovídal (např. srov. Ex 3,4) Hospodinův „hněv“ není náhodným a libovolným projevem Boží nálady a vášně, nýbrž reakcí Boží svatosti, spravedlnosti a lásky proti hříchu. Ve Starém zákoně je příčinou hněvu Božího modlářství (srov. Dt 6,14-15; 7,4; 32,21), pohrdnutí zákonem Hospodinovým (srov. Iz 5,24-25; 42,24-25), nedůvěra v Hospodina, jež se projevuje reptáním a stýskáním (srov. Nu 11,1); neposlušnost (srov. Joz 7,26; 2S 24,1), zlehčování Božího jména (srov. Ex 20,7), poskvrňování soboty (srov. Neh 13,18), nelaskavost k vdovám a sirotkům (srov. Ex 22,23n), jedním slovem: hřích (srov. Iz 13,9; Jb 19,29), na nějž Bůh musí reagovat. Neboť Bůh je „horlivý“ (srov. Nah 1,2 = žárlivý na svou svatost; Dt 4,24; 6,15; Ez 5,13; 16,42; 23,25; Sof 1,18) a trestá i náhodnou neúctu vůči sobě (srov. 1Sam 6, 19–20; 2S 6,7). Usmířit hněv Boha lze pokáním, obnovením smlouvy (Lv 10,6; Nu 16,46; 2Pa 29,8.10), obrácením (Dt 6,15–18; 2Pa 30,8; 12,12; 29,10; Sof 2,2n), přímlovou muže Božího (Ex 32,12n sr. Gn 18,16–33), potrestáním viníků (Nu 25,4,11; Joz 7,26; Dt 13,17), podrobením se Hospodinovým soudům (2S 24,17; Mi 7,9). Výrazem pokání byl izraelský kult, jehož*

⁷⁰ Srov. Komentář k verši 10 in *Pentateuch*, str. 250.

úkolem bylo nejen udržovat lid Boží ve smlouvě, ale také předejít Boží hněv (Nu 18,5).⁷¹ Důležitou úlohu při tom měla oběť smíření.

Lid vyvedený „pevnou rukou“ nebo se dá též říct „mocnou rukou, vztaženou paží, napřáženou rukou“, jak se uvádí v překladu LXX, Sam, Peš⁷², ukazuje na zásadní Boží autoritu.

Např. Joz 4,24: „aby poznaly všechny národy země, jak mocná je ruka Hospodinova, a abyste se báli Hospodina, svého Boha, po všechny dny“.

Iz 5,25: *Proto plane Hospodin hněvem proti svému lidu; až napřáhne na něj ruku a udeří jej, budou se chvět hory, mrtvol bude jako smetí na ulicích. Tím vším se jeho hněv neodvrátí a jeho ruka zůstane napřážená.*

Podobně jako se Abrahám přimlouval za Sodomu a Gomoru (srov. Gn 18,16-33) nebo za Lota (srov. Gn 19,15-29), přimlouvá se Mojžíš za svůj lid a jeho přimlůva přesahuje hranice smlouvy. Obrací Hospodinovu formulaci z Ex 32,7: „proti tvému lidu, který jsi vyvedl...“ Mojžíš zde jako přimlůvce předobrazuje Krista, který se přimlouvá za věřící u Otce (srov. Řím 8,34; Žid 7,25; 1 Jan 2,1)⁷³.

Ex 32,12 *Proč mají Egyptané říkat: „Vyvedl je se zlým úmyslem, aby je v horách povraždil a nadobro je smetl z povrchu země. Upust' od svého planoucího hněvu. Dej se pohnout k lítosti nad zlem, jež proti svému lidu zamýšlíš“.*

Mojžíš v první řadě argumentuje tím, že je v sázce Hospodinova pověst vzhledem k započatému dílu vysvobození (srov. Nu 14,13-19; Dt 9,28). Touto pověstí je dobré jméno, které musí respektovat i cizinci (srov. Joz 7,9). Kdyby Egyptané viděli, že „vysvobození“ skončilo záhubou uprchlého lidu, znesvětili by jméno Boha Hebrejů (srov. Ez 36,20-23).

Slova „smetl z povrchu země“ jsou zřejmě narážku na události potopy (srov. Gn 6,7; 7,4.23), kdy se Boží vůle skoncovat se svým dílem plně projevila.

Ale Mojžíš spoléhá na Boha, očekává jeho obrat, věří, že Bůh ve své velikosti, majestátu a všemohoucnosti, je i nadále schopen - i přestože je rozhněván - obrátit se ke svému lidu a upustit od vynesení soudu. Kdyby se toto nestalo byl by lid ztracen. V této souvislosti můžeme použít text, který Ježíš vloží do modlitby, kterou učí své učedníky a která je tu také pro nás.

Mt 6,12 : „A odpust' nám naše viny, jako i my jsme odpustili těm, kdo se provinili proti nám“

⁷¹ Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, str. 211-212.

⁷² Srov. Komentář k verši Ex 32,11 in *Pentateuch*, str. 250.

⁷³ Srov. Srov. Komentář k verši Ex 32,11 in *Pentateuch*, str. 250.

Ex 32,13 *Rozpomeň se na Abrahama, na Izáka a na Izraele, své služebníky, kterým jsi sám při sobě přísahal a vyhlásil: Rozmnožím vaše potomstvo jako nebeské hvězdy a celou tuto zemi, jak jsem řekl, dám vašemu potomstvu, aby ji navěky mělo v dědictví.“*

Druhý Mojžíšův argument je ještě pádnější; vysvobození nezačalo teprve v Egyptě, nýbrž vyjitím Abramovým; není zakotveno pouze ve smlouvě, ale již v příslibu jemu daném.

Např. Gen 12,1-3: *1I řekl Hospodin Abramovi: „Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnaním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.“*

Gen 22,16-18: *„Přísáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu svých nepřátel a ve tvém potomku dojdou požehnání všechny pronárody země, protože jsi uposlechl mého hlasu.“*

Podle tohoto příslibu se Bůh zavázal nepřerušit započatou linii dějin, nýbrž vést ji dál v Abrahámově potomstvu. V případě zničení lidu by zůstal Mojžíš sám, aby podobně jako Noe (srov. Gen 6,8; 7,1; 9,1.8-17) byl pokračovatelem a zároveň novým začátkem. Kdyby Mojžíš sdílel osud svého lidu tj. kdyby ho Bůh nechal zemřít spolu s ním, Boží přísežný slib by zůstal nenaplněn: to je vyloučené. Mojžíš však projeví solidaritu se svým lidem, nechce pro sebe výjimku, jak se dočteme v následujícím textu ve verši 32 a tím se právě o něj zasadí, trest bude prominut.

Výslovná zmínka o praotcích „*Abrahamovi, Izákovi a Izraeli (Jákovovi)*“ zasazuje jejich postavy do aktuální souvislosti. Sinajská smlouva (srov. Ex 20,1-17) totiž sama od sebe nestačí. Jelikož je dvoustranná, pokud ji jedna strana porušila, je tím úplně zrušena. Je tu nutný další opěrný bod a tím je příslib.

Nauka, kterou potom rozvine apoštol Pavel, zde má svůj počátek. Příklad je na rozdíl od smlouvy jednostranný a spočívá nikoli na vrtkavé vůli člověka, nýbrž na velkorysém Božím milosrdenství.

Např. Gal 3,29: *„Jste-li Kristovi, jste potomstvo Abrahámovo a dědicové toho, co Bůh zaslíbil“*

Ex 32,14 *A Hospodin se dal pohnout k lítosti nad zlem, o němž mluvil, že je dopustí na svůj lid. Výsledkem je skutečnost, že Bůh odpouští; Mojžíš „mu zabránil“ vykonat trest.*

Např. Ž 106,23: *Už vyhlásil jejich vyhlazení, ale Mojžíš, jeho vyvolený, postavil se před ním do trhliny a odvrátil jeho zkázonosné rozhořčení.*

Mojžíš je tak konečným slovem, oporou „svému – Hospodinovu“ lidu⁷⁴. Hřích lidu byl pravdivě pojmenován. Bůh upustil od svého hněvu a obrátil se k lidu ve svém smíření. Příběh lidu putujícího pouští k zaslíbené zemi může tedy pokračovat. Hospodin na Mojžíšovu přímluvu od trestu odstoupil.

Mojžíš, když ale vstoupil do tábora a viděl na vlastní oči co se tam děje, tak ve svém svatém hněvu trestá přestupníky Božího zákona nakonec sám (v.15-29). Ale i přes to je ochoten a připraven se znova za svůj lid obětovat (v.30-35).

Ex 32,30 *Nazítří pak Mojžíš řekl lidu: „Dopustili jste se velikého hříchu; avšak nyní vystoupím k Hospodinu, snad jej za váš hřích usmírím.“ (srov. Dt 9,18-20).*

Mojžíš opět vystupuje k Hospodinu, aby vyprosil usmíření pro lid, který se těžce proti němu provinil.

Např. 1Sam 12,20: *Nato řekl Samuel lidu: „Nebojte se. Ano, dopustili jste se všeho toho zla, avšak neodchylujte se od Hospodina a služte Hospodinu celým srdcem.*

Tímto hříchem je klanění se zlaté soše býka⁷⁵ (srov. Ž 106, 19-20; Ex 32,4.8; Dt 9,16.21). Přitom ví, že je to na svobodném rozhodnutí Boha, proto je zde použito slůvko „snad“.

Ex 32,31 *Mojžíš se tedy vrátil k Hospodinu a řekl: „Ach, tento lid se dopustil velikého hříchu, udělali si zlatého boha. V tomto verši je opět narážka na „zlatého boha“. Jednalo se o modloslužbu, kterou přestoupil lid smlouvu s Bohem (srov. Ex 20,3-6).*

⁷⁴ Srov. Komentář k verši Ex 32,30 in *Pentateuch*, str. 251.

⁷⁵ Srov.: <http://midrash.webnode.cz/texty/sir-ha-sirim-raba/i-kapitola-h/1.9.3> ; citováno 20.10.2011

1. 9. 3. Rabi Papjas vykládal: „[*Stojí psáno*]: ‘*A vyměnili svou Slávu za vzor býka!*’ [Ž 106,20] Mohl bych se domnívat, že jde o horního Býka.¹⁾ [*Proto*] Písmo praví: ‘*Žeroucího bylinu*’ [Ž 106,20].” Rabi Akiva mu řekl: „Papjasi, to už stačí!“ [R. Papjas] mu řekl: „A jak tento [výraz] ‘*A vyměnili svou Slávu za vzor býka*’ chápeš ty?“ [R. Akiva mu odpověděl:] „[*Mohl bych se domnívat, že jde*] o býka v běžné roční době. [*Proto*] Písmo praví: ‘*Žeroucího bylinu*’, neboť nenajdeš nic tak ošklivého a odporného jako je býk v době, kdy žere trávu.“²⁾

1) Zde by mohl být míněn Býk, který je součástí Božího trůnního vozu (*merkavy*) popisovaného v Ez 1. *Merkava* je další z mystických nebeských atributů, které jsou připisovány Demiurgovi.

2) R. Akiva tím možná míní býka v jarním měsíci nisanu, o němž se v traktátu *Berachot* 33 a učí, že mu mezi rohy tančí Satan. Tím chce naznačit, že Izraelci se při uctívání zlatého býčka přiklonili k modle, která byla ztělesněním veškeré odporosti.

Ex 32,32 *Můžeš jim ten hřích ještě odpustit? Ne-li, vymaž mě ze své knihy, kterou píšeš!*“ Jako přímluvce žádá odpuštění. Velmi zajímavé je v tomto verši slovo „ ještě“, Mojžíš zde naráží na předchozí události, kdy za lid prosil – konejšil rozhněvaného Boha ve v. 11-13. Je si patrně vědom, že to není poprvé ani naposledy, kdy se bude muset před Hospodinem přimlouvat za Izraelity. Nicméně spoléhá na Boží milosrdenství.

Např. Ž 90,13-14 : *„Vrať se, Hospodine! Ještě dlouho se chceš hněvat ? Měj se svými služebníky soucit, nasyť nás svým milosrdenstvím hned ráno a po všechny své dny se budeme radovat a plesat.“*

Nabízí přitom sebe jako oběť. *„Vymaž mě ze své knihy, kterou píšeš!“* Být vymazán z Boží knihy znamená zemřít⁷⁶.

Např. Ž 69,29 : *„Necht' jsou vymazáni z knihy živých, nezapsáni mezi spravedlivé.“*

Řím 9,3: *„Přál bych si sám být proklet a odloučen od Krista Ježíše za své bratry, za lid, z něhož pocházím.“*

Ž 9,6 : *„Okřikl jsi pronárody, do záhuby svrhl svévolníka, jejich jméno zahladil jsi navěky a navždy.“*

Zmínka o „knize jmen“, kterou si vede Bůh, je jedním z nejstarších biblických dokladů víry, která si ujasňovala, že život odcházejícího člověka není zapomenut, tudíž ani ztracen.

Např. Mal 3,16: *„Tedy ti, kteří se bojí Hospodina, o tom rozmlouvali; Hospodin to pozoroval a slyšel. A byla před ním sepsána pamětní kniha se jmény těch, kteří se bojí Hospodina a mají na mysli jeho jméno.“*

Fl 4,3: *„ Ano i tebe prosím, můj věrný druhu, ujmi se jich; vždyť vedly zápas za evangelium spolu se mnou i s Klementem a ostatními spolupracovníky, jejichž jména jsou v knize života.“*

Zj 3,5: *„Kdo zvítězí, bude oděn bělostným rouchem a jeho jméno nevymažu z knihy života, nýbrž přiznám se k němu před svým Otcem a před jeho anděly.“*

Ex 32,33 Ale Hospodin Mojžíšovi odpověděl: *„Vymažu ze své knihy toho, kdo proti mně zhřešil. Trest je však určen každému podle osobní zodpovědnosti (srov. Ez 18)⁷⁷.* Např. Ez 18,20: *Duše, která hřeší, ta umře; syn nebude pykat za nepravost otcovu a otec nebude pykat za nepravost synovu; spravedlnost zůstane na spravedlivém a zůle zůstane na svévolníkovi.*

---

⁷⁶ Srov. Komentář k verši Ex 32,32 in *Pentateuch*, str. 252. Ve starověku byla rozšířena představa, že Bůh si vede v knize života záznamy o skutcích všech lidí.

⁷⁷Srov. tamtéž, str. 252.

Lid, který se ztratí náboženskou oporou, je vydán k trestu. V tomto vyprávění je dělicí čára mezi věrností a zpupností. Odpadlý lid není hoden Božího zákona.

Opět je tu poukázání na „*knihu jmen*“, kterou vede Bůh. Hospodin si už své hříšníky vybral, jak je patrné z ve verši 34-35. Nezavrhl celý lid, ale jen hříšníky.

Ex 32,34 „*A ty nyní jdi a ved' lid, jak jsem ti řekl. Hle, můj posel půjde před tebou. A až přijde den mého trestu, potrestám jejich hřích na nich.*“

Na Mojžíšovi je, aby pokračoval v cestě do zaslíbené země (na místo⁷⁸) „*nyní jdi a ved' lid*“ pod vedením Hospodinova anděla, který sehrál svou roli již při přechodu Rákosovým mořem (srov. Ex 14,19)⁷⁹. Na některých místech mluví Bible o Hospodinovu andělovi⁸⁰.

V Egyptě posílá Bůh anděla zhoubce, aby zahubil všechno prvorozené: „*Až Hospodin bude procházet zemí, aby udeřil na Egypt, uvidí krev na nadpraží a na obou veřejích. Hospodin ty dveře pomine a nedopustí, aby do vašeho domu vešel zhoubce a udeřil na vás*“ (Ex 12,23). Termín „Hospodinův anděl“ označuje samotného Boha. Člověk nemůže spatřit Boha, jeho tvář, jinak by zemřel. Člověk může nanejvýš zahlédnout Boží odraz. V nejstarších biblických textech můžeme jen těžko rozlišit, kdy se mluví o samotném Hospodinu a kdy o Hospodinovu andělovi. Připomeňme si vyprávění o obětování Izáka: *Hospodinův posel zavolal pak z nebe na Abrahama podruhé: „Přisahal jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím...“* (Gn 22,15-17). Všimněme si této skutečnosti Hospodinův posel promluvil k Abrahamovi. Hned v další větě však čteme - já, Hospodin, ti požehnám! Termínem „Hospodinův anděl“ je označen sám Bůh. Tím Hospodin naznačuje, že bude se svým vyvoleným lidem i přes jeho hříchy a Mojžíš je prostředníkem smlouvy, je zosobněním „Hospodinovi pomoci“ pro Izrael⁸¹.

Ex 32,35 *Hospodin udeřil na lid, protože si dali udělat býčka, kterého zhotovil Áron.* Doslova by se dalo napsat „*protože Áron udělal býčka*“⁸².

Provinění Áronovo tkví především v tom, že nedokázal udržet lid v závazku smlouvy. Tím jej vydal nejen posměchu jeho protivníků, nýbrž přímo zkáze.

⁷⁸ Srov. Komentář k verši 34; přidáno v LXX ; in *Pentateuch*, str. 253.

⁷⁹ Srov. tamtéž, str. 253.

⁸⁰ Např. srov. Gn 16,7.9.11; 22,11.12.15; Ex 14,19; Sd 6,12; 2Sam 14,17, 1Král 19,5-8; 2Král 1,15; Ž 34,8.

⁸¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady k Starému zákonu I.*, str. 318.

⁸² Srov. Komentář k verši 35 in ČKP, *Pentateuch*, str. 253.

I když se o tom nevypráví výslovně, je nutno předpokládat, že výše zmíněný Boží soud ukázal, kdo je Hospodinův a kdo jej zradil⁸³.

Je nanejvýš vhodné dokončit Mojžíšovu charakteristiku jako přímluvce ještě částí 34 kapitoly knihy Exodus a to verši 5 -10 a uzavřít tak pohled na přímluvnou modlitbu za nevěrný lid.

Mojžíš během celého svého života vystupuje jako prostředník mezi lidem a Hospodinem, jak je patrné z dalších kapitol, zejména knih Numeri a Deuteronomium. Mojžíš je znova vyzván Hospodinem, aby k němu vystoupil na horu a připravil nové desky.

Z čistého milosrdenství je Hospodin ochoten znova obnovit smlouvu, kterou druhá strana porušila⁸⁴.

Ex 34,5 *Tu Hospodin vystoupil z oblaku, Mojžíš se tam vedle něho postavil a vzýval Hospodinovo jméno.*

Mojžíš nejenže naslouchá hlasu Hospodina, který vyslovuje své jméno (srov. Ex), ale je přítomen i v jeho blízkosti stojí vedle něho. Vycítil, že kolem něho prochází a jeho nedostupné tajemství se mu zjevuje v blízkosti, která je však vzhledem k lidským možnostem prchavá⁸⁵.

Ex 34,6-7 *Když Hospodin kolem něho přecházel, zavolal: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hříchy; avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení.⁸⁶“* Mojžíš odpovídá na Hospodinovu blízkost vzýváním jeho jména⁸⁷. Ve Starém zákoně najdeme podobné texty, ve kterých je voláno – vzýváno jméno Hospodinovo, příkladem toho jsou mnohé žalmy (např. srov. Ž 116,13.17). Bůh ve Své milosti a spravedlnosti nepřejde absolutně žádné provinění proti Sobě a proti našim bližním.

---

⁸³ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu I.*, str. 195.

⁸⁴ Srov. Komentář ke kapitole Ex 34 in ČKP, *Pentateuch*, str. 256.

⁸⁵ Srov. tamtéž, str. 256.

⁸⁶ V překladu v. 6-7 je uváděn jako mluvčí Mojžíš, který oslovuje Hospodina. Četné překlady však předpokládají, že mluvícím je Hospodin, který se takto představuje. Hebrejský text připouští obě možnosti. Srov. Komentář ke kapitole Ex 34,6 -7 in *Pentateuch*, str. 256.

⁸⁷ Srov. Sandevour, P., „Vzývání, díky činění, chvála jména Hospodinova“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Dufour, X.L., Academia, Praha, 2003, str. 577. Dále Xaver-Leon Dufour ve Slovníku biblické teologie na str. 163 dodává: "Mluvit o Jménu Božím místo přímo o Bohu je jedním z prostředků, jak zdůraznit nepřístupnost Boha, Jeho transcendenci. Místem, kde přebývá Boží Jméno a kde se tedy lze setkat s Bohem, je chrám, který

Mojžíš vyvolával Hospodinovo jméno, které bylo posvátné. Byl to právě Mojžíš, kterému bylo toto jméno zjeveno za podivných okolností u hořícího keře. Bůh o sobě říká „*Jsem, který jsem*“ (srov. Ex 3,8). Je tedy nepostižitelný, nikdo nad ním nemá moc, nikdo jej nemůže proniknout. V tomto tajemném jménu se zjevuje úžasně činorodá Boží přítomnost, obrovská moc a jisté, nezrušitelné zaslíbení, které zní: „Já jsem!“, což znamená jsem stále, všude, vždycky⁸⁸.

Ex 34, 8-9 Mojžíš rychle padl na kolena tváří k zemi, klaněl se a řekl: „Jestliže jsem, Panovníku, našel u tebe milost, putuj prosím, Panovníku, uprostřed nás. Je to lid tvrdší; promiň nám však vinu a hřích a přijmi nás jako dědictví.“ Mojžíšova přímluva slouží k přípravě smlouvy : prosí o ni a už předem ji přijímá⁸⁹.

Ex 34,10 *Hospodin odpověděl: „Hle, uzavírám s vámi smlouvu. Před veškerým tvým lidem učiním podivuhodné věci, jaké nebyly stvořeny na celé zemi ani mezi všemi pronárody. Všechny lidi, uprostřed něhož jsi, uvidí Hospodinovo dílo; neboť to, co já s tebou učiním, bude vzbuzovat bázeň.*

Vlastní znění smlouvy je připomenutím Božích činů, tentokrát ne těch ověřených (srov. Ex 20) ale připravovaných „*učiním podivuhodné věci*“. Bůh je stvoří, je tu ukázána jedinečnost Božího díla (srov. Gn 1-2). A tato jedinečnost se má potom odrazit v jedinečném odlišení životních a vyznavačských postojů lidu (srov. Ex 19,5), jehož povinností je se vyvarovat všech svodů okolí⁹⁰.

3.2.5. POSELSTVÍ MOJŽÍŠOVY PŘÍMLUVNÉ MODLITBY

Smlouva na hoře Sínaj a dar zákona je cílem vyjití z Egypta. Je to zde, kde pod dojmem velkých božích zásahů lid přijímá Hospodinovu svrchovanost a zavazuje se jej ctít jako svého jediného Boha. V tomto smyslu je to právě zde, kde „vzniká“ vyvolený boží národ, neboť právě zde se z něj stává boží lid. Kromě toho to bylo zde, kde Izrael dostal zákon, který řídil a stále řídí jeho každodenní život.

---

nese Jeho Jméno. „Vzývat Jméno Hospodinovo“ = apelovat na Jeho osobu, přednést Mu těžkosti. Izraelec se liší od ostatních náboženských pospolitostí tím, že při své modlitbě jmenuje, ohlašuje jméno Hospodinovo, dovolává se jeho jména. přímo in Novotný, A., Biblický slovník, Kalich, Praha, 1996, str. 1261.

⁸⁸ Srov. „Boží jméno“ in Biblický slovník, Novotný, A., str.84 -85.

⁸⁹ Srov. tamtéž.

⁹⁰ Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II. Exodus-Leviticus*, Kalich, Praha, 1975, str. 203.

Je to také pravzor všech dalších pozdějších vysvobození, mezi nimiž zaujímá zvláštní místo návrat z babylonského zajetí, až po osvobození Božích dětí z otroctví hříchu. To je uskutečněno v samém vrcholu a středu celých dějin spásy: ve smrti a vzkříšení Ježíše Krista, jak je zjevuje Nový zákon a jak je zpřítomňují svátosti, zvláště křest a eucharistie.

Dt 5,3: „ Hospodin nezavřel tuto smlouvu jen s našimi otci, ale se všemi, kteří tu dnes stojíme.“

Na Exodus jako celek je třeba pohlížet především jako na uskutečňování Božího plánu s lidstvem prostřednictvím národa vyvoleného, a to i přes lidský vzdor, projevující se na straně těch kdo Izrael utlačují, tak i Izraeli samém.

Dále se tu objevuje obraz přímlovce Mojžíše jako předobraz Krista, který se přímlovává za věřící u Otce (srov. Řím 8,34; Žid 7,25; 1 Jan 2,1)⁹¹.

A jsou tu vidět počátky nauky o ospravedlnění člověka a Božím milosrdenství, kterou rozvine apoštol Pavel. Příslib je na rozdíl od smlouvy jednostranný a spočívá nikoli na vrtkavé vůli člověka, nýbrž na velkorysém Božím milosrdenství, jak uvádí apoštol Pavel v listu Galatským 3,29: *„Jste-li Kristovi, jste potomstvo Abrahámovo a dědicové toho,co Bůh zaslíbil.“*

A co více dodat k postavě Mojžíše. Je třeba se zamyslet nad závěrem celého Pentateuchu a na základě tohoto textu, dostaneme jasnou odpověď:

Dt 34,10-12 : „Nikdy však už v Izraeli nepovstal prorok jako Mojžíš, jemuž by se dal Hospodin poznat tváří v tvář, se všemi znameními a zázraky, jež ho poslal Hospodin vykonat v egyptské zemi na faraónovi a všech jeho služebnících i celé jeho zemi, i se všemi skutky pevné ruky, se vším, co vzbuzovalo velikou bázeň, co konal Mojžíš před zraky celého Izraele.“

3.2.4. ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?

Přímlovná modlitba propůjčuje účinnost Božím milosrdenství uvnitř zkažené skutečnosti hříšného člověka, vyjadřuje se prosbou modlící se osoby a zpřítomňuje se jejím prostřednictvím tam, kde je zapotřebí spásy. Přímlova vede k Boží vůli odpustit. Taková už je Boží spása, zahrnuje v sobě milosrdenství, ale zároveň též vyjadřuje pravdu hříchu, existujícího zla, takže hříšník, který uznal a odmítnul svůj hřích může přijmout odpuštění

---

⁹¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu I.*, Praha 1991, Kalich, str.318.

a nechat se přetvořit Bohem.⁹²

Opět se na scéně objevují modly! I když Izraelci viděli neviditelného Boha v akci⁹³, stále toužili po hmatatelných bůzcích, které si mohly vyrábět podle svých představ. Pro Izraelce, kteří nedávno opustili Egypt, bylo nepochybně přirozené spodobnit si Boha, který je osvobodil od jejich utlačovatelů sochou býka⁹⁴. Tím však porušili přikázání, které jim Bůh právě dal (srov. Ex 20,4).

I my máme mnohdy pokušení vytvářet si představu takového Boha, jaký by vyhovoval našim představám. Chceme, aby toleroval náš nezáměr a promíjel naši neposlušnost. Tato falešná představa nám pak brání, abychom měli opravdový vztah s živým Bohem.

Bůh chtěl za tento hřích zničit celý národ. Mojžíš však prosil o milost. A Bůh ho vyslyšel. Je to jeden z nespočetných příkladů Božího milosrdenství, o kterém v Bibli čteme⁹⁵. Ačkoli si zasloužíme Boží spravedlivý hněv, Bůh je ochoten odpustit a znovu nás přijmout.

Nechal se snad Bůh od Mojžíše umluvit k něčemu, co nechtěl udělat? Bůh není jako náš blízký člověk rodič, přítel, manžel, který se nechá obměkčit žadoněním.

Veškerá svá Boží rozhodnutí směřoval k tomu, aby Izraelci změnili své chování a odvrátili se od uctívání model. Bůh chtěl Izraelce přivést k této změně jak svojí spravedlností, tak svým milosrdenstvím. Když se na ně rozhněval a hrozil jim zničením, projevil tím svojí spravedlnost. Poté, co se Mojžíš za svůj lid přimlouval, slitoval se nad nimi pro svojí milost. Boží výstrahy měly lid přivést k potřebným změnám. Když se Izraelci vzdali svých špatností, Bůh na ně nenechal dopadnout tresty, kterými jim hrozil.

Ovšem Mojžíš při pohledu na nehoráznou modloslužbu a hýření dal průchod spravedlivému hněvu, rozbil desky s přikázáními, která lidé ve svých srdcích i svými skutky porušili. Někdy je ale spravedlivý hněv na místě. Mojžíšův hněv byl velký, ale Boží hněv byl ještě větší, Bůh pohrozil naprostým zničením lidu. Hněv nad hříchem je známkou

---

⁹² Srov. Katecheze Benedikta XVI. na gen. audience 1.6.2011, nám. Sv.Petra ; <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=14638>; citováno 20.10.2011.

⁹³ Srov. Ex 7,14-11,10; 12,29-32 .

⁹⁴ Podle některých názorů mohl být předlohou modly egyptský Apis z Memphisu popřípadě bohyně Haator, kteří byli uctíváni v podobě býka a jalovice. V Egyptě symbolizoval býk plodnost přírody a fyzickou sílu. Sousedé Izraele, Kenaanci uctívali boha Baala, kterého rovněž zobrazovali v podobě býka. Proto lze na modlářství na Sinaji pohlížet jako na směs dobových populárních kultů, se kterými se Izraelité setkávali. Přijetí těchto kultů každopádně degradovalo Boha Izraele.Srov. Payne D.F., in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas, J.D., str.1150-1151.

⁹⁵ Srov .Elektronická biblická konkordance <http://www.fit.vutbr.cz/~michal/kr/kkwww/> : např.: Gn 39,21, Ex 15,13; 34,7, Nu 14,19, Dt 5,10; 13,17, Rt 2,20, L 1,50.72.78 , Ř 11,30-31; 12,8;15,9, Ef 2,4, 1tm 1,2.13.16, Tt 3,5 a další.

duchovní síly. Není dobré potlačovat hněv, pokud je spravedlivý, ale je třeba si dávat pozor, abychom později nelitovali⁹⁶.

Mojžíš rozmlouval s Bohem v tváři tvář jako přítel s přítelem. Proč měl Mojžíš u Boha takovou přízeň? Bylo to proto, že byl Bohem vyvolený a zcela spoléhal na Boží moudrost a Boží vedení. Přátelství s Bohem tak bylo Mojžíšovi velkou předností, které žádný Izraelec nedosáhl. To ovšem neznamená, že bychom tohoto dnes nemohli dosáhnout. I Pán Ježíš nazývá své učedníky a posléze všechny jejich následovníky přáteli (srov. Jan 15,15). I nás nazývá svým přítelem. Je mu jen třeba důvěřovat, tak jak důvěřoval Mojžíš Hospodinu.

3.3 CHANA – ŽENA PLNÁ NADĚJE

Další známá modlitba Starého zákona. Jejíž zvláštní charakteristikou je, že v roli modlitebníka⁹⁷ tentokrát nevystupuje muž, ale žena. Je to Chana, budoucí matka Samuelova⁹⁸.

Tento poutavý a idylický příběh o narození Samuelově, patří k jednomu z nejvýznamnějších mezníků v životě Izraele⁹⁹. (Tento úryvek ze Starého zákona slouží jako často používaný úvod ke katechezi na školách o povolání Samuela¹⁰⁰). Velmi zajímavým prvkem této prosebné modlitby je i způsob jakým Chana tuto svou prosbu předkládá Hospodinu. Její modlitba je tichá, odehrává se v jejím srdci. Takový způsob je ojedinělý, proto upoutává pozornost kněze v chrámě. Bylo pravidlem, že modlitba má být hlasitá (srov. De 26, 5 „*Ty pak promluviš před Hospodinem, svým Bohem*), aby došla k „uším“ Hospodinovým, aby byla vyslyšena. I když nikde ve Starém zákoně není žádný příkaz, jak se má člověk modlit.

---

⁹⁶ Srov. Katecheze Benedikta XVI. na gen. audience 1.6.2011, nám. Sv.Petra ; <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=14638>; citováno 20.10.2011.

⁹⁷ Modlitebník – neboli ctitel Boží, který se klaní Bohu v duchu a tedy v pravdě. Židovská modlitba či bohoslužba je vázána na určité zvyky a předpisy. Modlitba či bohoslužba v duchu není vázána ani na prostor ani na čas ; je to vnitřní bohoslužba jež nezná žádných hranic a nikoho nevylučuje. Toto uctívání Boha je jakýmsi uctíváním v „pravdě“, tj. odpovídá podstatě a pravému poznání Boha. Neboť Bůh je Duch, toto uctívání v duchu a tedy v pravdě bylo posléze umožněno příchodem Krista . Srov. Novotný A., Biblický slovník, Kalich, Praha, 1996, str. 443.

⁹⁸ Výklady jména Samuel jsou různé, např. „*ten, jenž je od Boha*“ nebo „*ten, nad nímž je vzýváno jméno Boží*“ nebo „*vyslyšel Bůh*“ srov. in Starozákonní biblická komise, *Výklady ke Starému zákonu V.*, Kalich, Praha, 1978, str. 23.

⁹⁹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II*, Karmelitánské nakladatelství, Vydrů,1996, str. 153.

¹⁰⁰ Srov. např. <http://www.cestykatecheze.cz> ; <http://deti.vira.cz> ; <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-pripravy/povolani-samuele>; a pod.

Chana při návštěvě chrámu v Šilo složí přísahu, že když bude mít syna, zasvětit ho Bohu jako nazorejce¹⁰¹. Syn se jí skutečně narodí a Chána mu dá jméno Samuel. Na oslavu tohoto Božího činu, Chána vyznává svou radost v díkuvzdání Hospodinu. Podle této písně díkuvzdání (srov. 1Sam 2,1-10), lze usuzovat, že byla prorokyní. Objevuje se v ní jako první zmínka o králi, jako Hospodinovu pomazanému Mesiáši („jeho pomazaném“). V mnohém ji připomíná píseň Mariina, když ji archanděl oznámil Ježíšovo narození (srov. Lk 1,46-55; *známá jako Magnicat*). Když Chána odvedla Samuela do chrámu v Šilo a splnila tak svůj slib daný Hospodinu, že mu chlapce zasvětit, nosila mu každoročně při příležitosti obětování nové roucho. Později se jí narodily ještě tři synové a dvě dcery (srov. 1Sam 2,19.21)¹⁰². Samuel je dítě - Boží služebník, který se rodí v pravý čas.

3.3.1 KONTEXT CHANINY PROSEBNÉ MODLITBY

Příběh se odehrává na konci doby soudců a začátku izraelského království. Izrael sídlí v zemi, ale některá města jsou ještě v držení původních obyvatel. V tomto vyprávění se setkáváme s rodinou Elkány, Efrajimce žijícího v Ramatajim-sóřimu (srov. 1Sam 1,1). Příběh bezdětné Chány, která dostává od Hospodina syna a přivádí ho posléze jako zasvěcenec najdeme v První knize Samuelově, v první kapitole, ve verších 1-20. Jedná se o idylických vyprávění o narození Samuela, které bude znamenat jeden z nejvýznamnějších mezníků v životě Izraele. Text prosebné modlitby se nachází ve verších 9-11 První knihy Samuelovy.

3.3.2 VÝKLAD TEXTU 1 SAM 1, 1-20

3.3.2.1 Text prosebné modlitby

1Sam 1,⁴Když nastal ten den, kdy Elkána obětoval, dával své ženě Penině i všem jejím synům a dcerám díly z oběti; ⁵Cháně pak dával dvojnásobný díl, protože Chánu miloval; Hospodin však uzavřel její lůno. ⁶Její protivnice ji ustavičně urážela, že Hospodin uzavřel její lůno, jen aby ji dráždila. ⁷Tak tomu bývalo každého roku. Pokaždé, když putovala do Hospodinova domu, tak ji urážela, že Chána pro pláč ani nejedla. ⁸Její muž Elkána ji uklidňoval: „Cháno, proč pláčeš? Proč nejíš? Proč jsi tak ztrápená? Což já pro tebe neznamenám víc než deset synů?“

⁹Jednou, když v Šilu pojedli a popili, Chána vstala, zatímco kněz Élí seděl na stolci u veřejí Hospodinova chrámu, ¹⁰a v hořkosti duše se modlila k Hospodinu a usedavě plakala.

¹¹Složila slib. Řekla: „Hospodine zástupů, jestliže opravdu shlédneš na ponížení své služebnice a rozpomeněš se na mne, jestliže na svou služebnici nezapomeněš, ale daruješ své služebnici mužského potomka, daruji jej tobě, Hospodine, na celý život; břitva se jeho hlavy nedotkne.“

¹⁰¹ Srov. Walls, A.F., „Nazír, nazírský slib“ Boží zasvěcenec je cele postaven do služby Hospodinu, srov. Nu 6; in *Nový biblický slovník* ed. Douglas, J.D, str. 654.

¹⁰² Srov. Meiklejohn, J.W., „Chana“ in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas J.D, str. 312.

¹²Když se před Hospodinem tolik modlila, Elí dával pozor na její ústa. ¹³Chána hovořila jen v srdci a pouze její rty se pohybovaly, ale její hlas nebylo slyšet, takže ji Elí pokládal za opilou. ¹⁴Řekl jí proto: „Jak dlouho budeš opilá? Zanech už vína!“ ¹⁵Ale Chána odpověděla: „Nikolí, můj pane; jsem žena hluboce zarmoucená. Nepila jsem víno ani jiný opojný nápoj, pouze jsem vylévala před Hospodinem svou duši. ¹⁶Nepokládej svou služebnici za ženu ničemnou. Vždyť až dosud jsem mluvila ze své velké beznaděje a žalosti.“ ¹⁷Elí odpověděl: „Jdi v pokoji. Bůh Izraele ti dá, zač jsi ho tak naléhavě prosila.“ ¹⁸Ona na to řekla: „Kéž tvá služebnice najde u tebe milost!“ Potom ta žena šla svou cestou, pojedla a její tvář už nebyla smutná. ¹⁹Za časného jitra se poklonili před Hospodinem a vraceli se. Když přišli do svého domu do Rámy, Elkána poznal svou ženu Chanu a Hospodin se na ni rozpomenul. ²⁰Chana otěhotněla, a než uplynul rok, porodila syna a pojmenovala ho Samuel (to je Vyslyšel Bůh). Řekla: „Vždyť jsem si ho vyprosila od Hospodina.“ ¹⁰³

3.3.2.2 Kompozice textu

Verše 1-2 : Představení Elkány a jeho rodiny; rodokmen ; jména žen

Verše 3-4: Každoroční pout' do svatyně v Šílu a oběť

Verše 5-8: Chanina beznaděj; posměch druhé ženy, útěcha a láska manželova

Verše 9-11: Chanina modlitba : pláč, prosba a slib

- Chana se modlí celou bytostí
- Není zde odvolání na dějiny Izraele jako v dalších modlitbách SZ;
- Je to její osobní modlitba
- Chana prosí za to, aby Bůh naplnil její život a dal mu smysl;
- Mít děti mělo prakticky hodnotu vzkříšení, zachování života¹⁰⁴.

v. 11: „*shlédneš na ponížení své služebnice*“; stejná formulace v *Magnificat* Lk 1, 46-55 (v. 48 „*shlédl na ponížení své služebnice*“)

Verše 12-18: Kněz Elí a Chana; požehnání

Verše 19-20: Narození Samuela

Verše 21-25: Oběť za syna

Verše 26-28: Chana plní svůj slib Hospodinu¹⁰⁵.

3.3.2.3. Výklad

Abychom pochopili důvody, které vedly Chánu k této prosbě, musíme se podívat i blíže na verše 1-8. V nich se představuje nejen hlavní hrdinka tohoto úryvku, ale i její rodina a vztahy, které v této rodině panovaly.

¹⁰³ ČEP, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, str. 329.

¹⁰⁴ Význam potomků v SZ : plodnost byla kvůli přežití Božího lidu základní povinností. Boží požehnání pro manželství vyjadřuje víru Izraele, že děti jsou pozváním a darem Božím, „darem Pána“ člověku (Žalm 127, 3-5; 128, 3-6; srov. Ex 1,21; Ž 113,9) a jeho požehnáním, jako i, že manželství slouží v Božím plánu předávání života a rozmnožování lidského rodu. Plodnost je vysoce ceněna jako Boží dar. Bůh je „přítel života“ (Mdr 11, 26), který manifestuje zrozením každého nového života svůj souhlas s dílem stvoření. Srov. in *Křesťanská etika*, Peschke, K.H., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2004, str. 416.

¹⁰⁵ Srov. Hruša I., *Modlitba ve Starém zákoně*, neoficiální studijní materiál CMTF Olomouc.

Vlastní text modlitby v „tichosti srdce“ tvoří verše 9-11.

Dále je třeba se podívat i na pointu tohoto příběhu ve výkladu veršů 12-20, které následují po této prosbě (v. 9-11).

1Sam 1,1 *Byl jeden muž z Ramatajim-sóřimu, z Efrajimského pohoří; jmenoval se Elkána. Byl to Efratejec, syn Jeróchama, syna Elíhúa, syna Tochúa, syna Súfova.* Rodokmen Elkány je uveden až k jeho pradědovi. Nelze jednoznačně rozhodnout, zda je důvodem toho vážnost, jíž se rod těšil, nebo spíše snaha prokázat, že původně neizraelský rod se časem stal způsobilý zapojit se do obecnství lidu Božího (srov. Dt 23,9; 1Sam 9,1; Sf 1,1).

1Sam 1,2 *Měl dvě ženy: jedna se jmenovala Chána a druhá Penina. Penina měla děti, Chána děti neměla.* Chána nemohla mít děti, což bylo ve starozákonní době považováno za velké selhání. Manžel takové ženy byl vystaven posměchu a neúctě společnosti. Děti totiž byly důležitou součástí ekonomické struktury tehdejší společnosti; pracovaly s otcem na jeho díle a měly povinnost postarat se o rodiče ve stáří. Na středním východě bylo zvykem, že neplodná žena musela dát svému muži za manželku jednu ze svých služebnic, aby mu rodila děti místo ní (srov. Gen 16,1-5; 30,1-6; 30,9-11). Elkána mohl Chánu opustit (občanský zákoník dovoľoval rozvést se s neplodnou ženou), ale místo toho ji dál věrně miloval navzdory kritice společnosti a právům, které mu občanský zákon poskytoval.

Bůh měl pro Chánu svůj plán, jehož součástí bylo posunutí období plodení dětí na pozdější čas¹⁰⁶. Zde podaná charakteristika Chány jako ženy neplodné jak se dočítáme ve verších 5 a 6, kdy Hospodin uzavřel její lůno, naznačuje, že právě ona podobně jako Sára, Rebeka i Ráchel a matka Samsonova zaujme v Hospodinově díle mimořádné postavení.

1Sam 1,3 *Ten muž putoval rok co rok ze svého města, aby se klaněl Hospodinu zástupů a obětoval mu v Šílu. Tam byli Hospodinovými kněžími dva synové Éliho, Chofní a Pinchas.* Svatyně v Šílu, kde byla Hospodinova schrána, ležela mezi Bét-elem a Šekelem; proslavila se jako jedna z nejdůležitějších svatyní před přenesením schrány do Jeruzaléma (srov. Joz 18,1). Hospodin je zde nazýván Bohem zástupů, ať již izraelských nebo hvězdných či andělských¹⁰⁷.

---

¹⁰⁶ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Starý zákon – překlad s výkladem V.*, Kalich, Praha, 1978, str. 23.

¹⁰⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str. 155.

1Sam 1,4 *Když nastal den, kdy Elkána obětoval, dával své ženě Penině i všem jejím synům a dcerám díly z oběti. V době předkrálovské byl obětníkem otec rodiny a oběti měly převážně ráz obětního hodů (srov. Lv 3,1)¹⁰⁸. Tyto slavnosti se konaly na určených místech a měly svůj řád:*

Např. Dt 16,11.14: „*A budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem, na místě, které vyvolí Hospodin, tvůj Bůh, aby tam přebývalo jeho jméno... . A při své slavnosti se budeš radovat ty i tvůj syn a tvá dcera... “*

1Sam 1,5 *Chaně pak dával dvojnásobný díl, protože Chanu miloval; Hospodin však uzavřel její lůno. (srov. Gn 29,31; Sd 13,2). Neplodnost žen je častým biblickým tématem. Neplodná byla žena Abraháмова Sára a přece se v pozdním věku dočkala syna Izáka (srov. Gn 21,1-4), neplodnost postila i Ráchel ženu Jákobovu , a přece se jí narodil syn Josef (srov. Gn 30, 22-24). Neplodná byla žena Manóachova, a přece se jí narodil syn Samson (srov. Sd 13, 2-24), neplodná byla Alžběta, manželka kněze Zacharjáše, a přece se jí narodil syn Jan Křtitel (srov. Lk 1, 5-25; 57-59) .*

1Sam 1,7 *Tak tomu bývalo každého roku. Pokaždé, když putovala do Hospodinova domu, tak ji urážela, že Chana pro pláč ani nejedla. Chana měla mnoho důvodů k hořkosti a malomyslnosti, pro pláč a smutek nejedla (srov. 1 S 20,34). Nemohla mít děti, „Hospodin uzavřel její lůno“ (srov. Iz 66,9). Druhá žena jejího muže se jí posmívala.*

1Sam 1,8 *Její muž Elkána ji uklidňoval: „Chano, proč pláčeš? Proč nejíš? Proč jsi tak ztrápená? Což já pro tebe neznamenuji víc než deset synů?“ Chana věděla, jak ji její muž miluje, ale ani jeho povzbuzování i neutěšilo.*

1Sam 1,9 *Jednou , když v Šílu pojedli a popili, Chana vstala, zatímco kněz Élí seděl na stolci u veřejí Hospodinova chrámu. Jak bylo už řečeno, obětníkem v době předkrálovské byl otec rodiny a kněz v chrámu byl přítomen především k zjišťování Boží vůle a k udílení proroctví¹⁰⁹. Chana předkládá své osobní těžkosti Hospodinu přímo ve svatyni. Ve starozákonní době bylo kultické místo zvláště příhodné pro modlitbu, protože tam je blízkost Boží přímo předurčena¹¹⁰ (např. srov. Gn 13,4; Gn 26,25; 2 S 12,20; 2 S 22,7; 1 Kr 8, 12-53;). Jak nám to ukazují některé starozákonní verše.*

Např. Dt 12,5: „*Budete vyhledávat místo, které si vyvolí Hospodin, váš Bůh, ze všech vašich kmenů, aby tam spočinulo jeho jméno; tam budeš přicházet... “*

---

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, str. 155.

¹⁰⁹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke starému zákonu II*, str. 155.

¹¹⁰ Srov. Novotný A., *Biblický slovník*, str. 442 .

Iz 56,7: „*Můj dům se bude nazývat domem modlitby pro všechny národy, je výrok Hospodinův*“

1Sam 1,10 a v hořkosti duše se modlila k Hospodinu a usedavě plakala. Chana byla plna smutku, ale navzdory tomu všemu se nevzdala naděje, nešla si pro radu a útěchu k přátelům, ale své trápení předkládá Hospodinu. Chana ví, že její modlitba může být vyslyšena.

Např. Ž 113,9: „*Neplodnou usazuje v domě jako šťastnou matku synů*“.

Iz 54,1: „*Prozpěvuj, neplodná, kteráž nerodíš, zvučně prozpěvuj a pokřikni, kteráž ku porodu nepracuješ, nebo více bude synů opuštěné, nežli synů té, kteráž má muže, praví Hospodin*“.

Je to zápas o víru, že se skutečně stane, oč prosí. I když se modlila „v hořkosti duše“ (srov. Jb 10,1; Ž 42,5; Iz 38,17) věděla, že Bůh je její útočiště (srov. Ž 62,9).

Ž 86,6-7: „*Dopřej, Hospodine, mé modlitbě sluchu, věnuj pozornost mým prosbám. V den svého souzení volám k tobě a ty mi odpovíš.*“

1Sam 1,11 Složila slib. Řekla: „*Hospodine zástupů, jestliže opravdu shlédneš na ponížení své služebnice a rozpomeň se na mne, jestliže na svou služebnici nezapomeňš, ale daruješ své služebnici mužského potomka, daruji jej tobě, Hospodine, na celý život; břitva se jeho hlavy nedotkne*“. Chana složila slib. Ve Starém zákoně čteme o mnohých lidech, kteří dali Bohu slib (srov. Gn 28,20; Sd 11,30; 1 Sam 1,21). Sliby jsou vlastně součástí uctívání Boha, proto je můžeme zařadit do stejné kategorie s modlitbou a chválením¹¹¹. V případě Chany se jedná pravděpodobně o slib nazírský „*daruji jej tobě, Hospodine, na celý život; břitva se jeho hlavy nedotkne*“ (srov. Nu 6; Sd 13,5; Am 2,11). Samozřejmě ve své cti tento slib dodržela (1Sam 1,22-28), i když to pro ni muselo být bolestné. Tento slib daleko překonává cíl prosby a je zároveň i zkouškou. Nedodržení slibu by bylo znamením přetrváním pout důvěry k Hospodinu a to Chana jistě nechtěla, ví, že syn, který se jí určitě narodí nepatří jí, ale je jí pouze svěřen. A na příběhu Samuela právě vidíme, že Bůh s ní měl svůj záměr (1 Sam 3,1-21), a že její konání schvaloval.

---

¹¹¹ „Slib“ - dobrovolný závazek Bohu v předpokladu, že Bůh na základě tohoto slibu poskytne pomoc nebo vyslyší prosbu. Byl to výraz vědomí naprosté závislosti na Bohu, který se vyskytoval nejen u Izraelců, ale u všech orientálních národů (srov. Jon 1,16). Ve SZ byl hlavně dvojího druhu: Hospodinu byl slibován určitý dar (spojený obvykle s obětí záslibnou, hebr. Néder) za vyslyšení prosby, na př. za ochranu na cestě (Gn 28,20-22), na moři (Jon 1,16), za šťastný návrat (2Sam 15,8), za vítězství nad nepřítelem (Nu 21,2; Sd 11,30), za potomka (1Sam 1,11) a pod. Anebo člověk sliboval, že se po nějaký čas ke cti Boží podrobí určitému odříkání dovolených požitků, na příklad, že nebude nic jíst (1Sam 14,24) že nebude spát ani doma ani na loži (Ž 132,2n), že se zdrží pohlavního styku (1Sam 21,4-6), když Bůh vyplní určitou žádost nebo předsevzetí. Zvláštního druhu byl slib nazarejský (Nu 6,4-18; Sd 13,5; 16,17; Am 2,11). Zákon nenařizoval sliby, ale uvedl do nich jakýsi řád. Především trval na jejich dobrovolnosti a na pronesení slibu slovy (Nu

Boha oslovuje jako „*Hospodina zástupů*“. Takto byl Bůh „svatými muži“ (proroky) Starého zákona oslovován (srov. např. 1Sam 4,4; 15,2; 17,45; 2Sam 5,10; 7,8; 7, 26-27; Iz 5,7). Toto oslovení slouží k vyzdvížení Jahveho jako Spasitele a Ochránce svého lidu (srov. Ž 46,7.11; 24,10; 84,8)¹¹². A právě proto ho Chana oslovuje tímto titulem (proto, se můžeme domnívat, že opravdu byla ženou v duchovních kruzích váženou, ne-li dokonce prorokyní¹¹³). „*shlédneš na ponížení své služebnice* (srov. Lk 1,48) *a rozpomeneš se* (srov. Gn 8,1; Gn 19,29) *na mne*“.

Žádá ve velké úctě Hospodina, aby se sklonil, shlédl ke své služebnici, aby ji zachránil. Z čeho vlastně Bůh Chanu zachraňuje? Je to ze situace ponížení, které jako žena zažívá, ale je to i záchrana vztahující se k dějinám vyvoleného lidu vzhledem k pozdějšímu narození Samuela, jako velké postavy ve Starém zákoně, velkého proroka, soudce a duchovního vůdce (srov. 1 S 1-21; 7-8; 9-10).

Např. Ž 86,6-7: „*Dopřej, Hospodine, mé modlitbě sluchu, věnuj pozornost mým prosbám. V den svého soužení volám k tobě a ty mi odpovíš.*“

Lk 1,52: *Mocné svrhl z trůnů a ponížené povýšil.*

Mt 23,12: „*Kdo bude sám sebe povyšovat, ten bude ponížen, a kdo se sám poníží, ten bude povýšen.*“

2 Kor 7,6: *Bůh, ten, který těší ponížené.*

Chana se označuje za Boží služebnici (např. srov. 1Sam 3,9 : „*Mluv, Hospodine, tvůj služebník slyší.*“; 1 Král 8, 28-30 /par.2 Pa 6,19-21: v.28 /v.19 „*Hospodine, můj Bože, skloň se k modlitbě svého služebníka a k jeho prosbě o smilování a vyslyš lkání a modlitbu...*“

Ž 88,2 : „*Jsem tvůj věrný, spas můj Bože svého služebníka, který v tebe doufá*“ , to znamená, že věděla, kdo je Pánem jejího života. Chtěla sloužit Hospodinu, proto se nebude modlit k nikomu jinému než k Hospodinu zástupů.

Služebník Boží, jak je chápán ve Starém zákoně (srov. Iz 40-55), má zprostředkovávat vyvolení pro celý svět. Izrael jako vyvolený lid měl sloužit výhradně Hospodinu (srov. Dt 6,13n; 10,12; 11,13; 13,4; Joz 24,14; 1S 7,3), a to celým srdcem a s bázni (srov. Dt

---

30,3; Dt 23,21-23; sr. Sd 11,35). Ale byl-li slib učiněn, byl považován za naprosto závazný (Nu 30,3; Dt 23,21n; Sd 11,35; Jb 22,27; Ž 60,13; 76,12; 116,18) srov. in *Biblický slovník*, Novotný A., str. 898.

¹¹² Srov „Hospodin zástupů“ in Douglas J.D., et al, *Nový biblický slovník*, str. 110-111. Hojně je tohoto výrazu používáno v knihách proroků Malachiáše, Agea, Zachariáše .

¹¹³ Při zpracování použit materiál : http://www.pastorace.cz/index.php?typ=clanky&sel_id=1515;

Dollié Hugues, *Ženy, milujte své muže!* Cituji : „Ve Starém zákoně je zmíněna prorokyně Chána, které říkali „neplodná“.

10,12), s láskou (srov. Dt 11,1) a poslušností jeho přikázání, což se jeví i tím, že Izraelec přisáhá jedině skrze jméno Boží (srov. Dt 6,13; 10,20; Iz 48,1; 65,16; Am 8,14)¹¹⁴.

1Sam 1,13 *Chána hovořila jen v srdci a pouze její rty se pohybovaly, ale její hlas nebylo slyšet, takže ji Élí pokládal za opilou.* Chanina modlitba je tichá, pro kněze neobvyklá. Modlitba v srdci – v duchu¹¹⁵.

1Sam 1,14 *Řekl jí proto: „Jak dlouho budeš opilá? Zanech už vína!“* Eli pravděpodobně narážel na skutečnost, kdy při chrámových a obětních oslavách docházelo k opilosti (srov. Iz 28,7-13). Eli pravděpodobně posoudil danou situaci ukvapeně a bez rozmyslu, aniž by znal všechny skutečnosti.

1Sam 1,15 *Ale Chana odpověděla: „Nikoli, můj pane; jsem žena hluboce zarmoucená. Nepila jsem víno ani jiný opojný nápoj, pouze jsem vylévala před Hospodinem svou duši.* Chana se brání: „s *jsem žena hluboce zarmoucená“*, nechce být pokládána za člověka, který se oddává nějakým pohanským rituálům. Argumentuje slovy „*pouze jsem vylévala před Hospodinem svou duši*“ (srov. Ž 42,5; 62,9; 142,3; Jb 30,16; Pl 2,19). Jasně tak naznačuje, že konala modlitbu.

1Sam 1,16 *Nepokládej svou služebnici za ženu ničemnou. Vždyť až dosud jsem mluvila ze své velké beznaděje a žalosti.*“ Ničemná dcera (srov. Př 6,12). Beznaděj a žalost (srov. např. Ž 142).

1Sam 1,17 *Élí odpověděl: „Jdi v pokoji. Bůh Izraele ti dá, zač jsi ho tak naléhavě prosila.“* “Jdi v pokoji“¹¹⁶. Reaguje tak na její slova, a protože se jedná o jakýsi liturgický text, můžeme se domnívat, že to Duch Hospodinův mu pravděpodobně dává znamení a přiměje jej, aby ji zvěstoval vyslyšení. Slovo „*pokoj*“ ve Starém zákoně, hebrejsky „šalom“, mělo nejprve význam pozdravu, ale posléze se do něj vkomponovaly prvky náboženské. Proroci dávaly tomuto slovu význam mesiánský, s tímto přáním pokoje je spojen i příchod království pokoje, tedy Božího království¹¹⁷. Bibličtí autoři spatřovali v Hospodinu „Boha pokoje“, toho, kdo nastolí řád, pořádek a zachraňuje. Pokoj je dar samotného Boha člověku. Pokoj-mír je ve Starém zákoně přislíben vyvolenému národu¹¹⁸. Např. Ž 29,11 „*Hospodin dává svému lidu sílu, Hospodin žehná svůj lid pokojem.*“

---

¹¹⁴ „Služebník, sloužit“ srov. in *Biblický slovník*, Novotný A., str. 902.

¹¹⁵ Ten, který zkoumá srdce, ví, co je úmyslem Ducha; neboť Duch se přimlouvá za svaté podle Boží vůle“ (Řím 8,27).

¹¹⁶ Srov. 1 Sam 30,7; 20,42; 25,35; 29,7; Gn 44,17; 2 Sam 15,9; 2 Kr 5,19; Lk 7,50.

¹¹⁷ Srov. Kopeček, P., Bible v liturgii : http://www.bible-cz.org/bibl_lit/438.html; citováno 10.10.2011

¹¹⁸ „Pokoj“ srov. in Rahner K., Vorgrimler H., *Teologický slovník*, Zvon, Praha, 1996, str. 254.

Sd 6,23 „*Hospodin jej však uklidnil : „Pokoj tobě, neboj se, nezemřeš.“*

Sd 6,24 *I Vybuoval Gedeon Hospodinu oltář a nazval jej : „Hospodin je pokoj.“*

Prosba bude naplněna (srov. Př.10,24 *Touha spravedlivých se splní*; J 1,12 „*Neboj se Zacharjáši, tvá prosba bude vyslyšena.*“).

Hospodin tě odmění (srov. Rt 2,12 „*Nechť ti Hospodin odplatí za tvůj skutek. Ať tě bohatě odmění Hospodin, Bůh Izraele, pod jehož křídla ses přišla ukrýt!*“.)

1Sam 1,18 *Ona na to řekla: „Kéž tvá služebnice najde u tebe milost!“ Potom ta žena šla svou cestou, pojedla a její tvář už nebyla smutná . Dříve byla Chána pod těžkým tlakem svého osobního života, bylo ji fyzicky špatně, nemohla jíst (srov. 1Sam 1,1.8-9). Ale po slovech: „Kéž tvá služebnice najde u tebe milost!“, již tomu tak nebylo. Dočítáme se, že šla svou cestou a její tvář se projasnila a dokonce už mohla jíst. Tato její změna nastala po zjištění, že Bůh je s ní a našla u něho milost, přízeň (srov. Rt 2,2). Věděla ve svém srdci, že její upřímná modlitba bude vyslyšena, protože se svěřila Bohu a dostala povzbuzení.*

1Sam 1,19 *Za časného jitra se poklonili před Hospodinem a vraceli se. Když přišli do svého domu do Rámy, Elkána poznal svou ženu Chanu a Hospodin se na ni rozpomenul. Poznal svou ženu¹¹⁹ (srov. Gn 4,1; 4,17; 4,25; 1Král 1,4; 1Pa 7,23); Bůh se rozpomenul na její slib (srov. 1Sam 1,11); otevřel její lůno (srov. Gn 30,22-24: „*I rozpomenul se Hospodin na Ráchel, vyslyšel ji a otevřel její lůno. Otěhotněla, porodila syna..*“; Gn 29,31: „*Když Hospodin viděl, že Lea není milována, otevřel její lůno...*“)*

1Sam 1,20 *Chana otěhotněla, a než uplynul rok, porodila syna a pojmenovala ho Samuel (to je „*Vyslyšel Bůh*“). Řekla: „*Vždyť jsem si ho vyprosila od Hospodina.*“*
Odvodit jméno *Samuel* (hebr. Šemú'él) od slovesa „vyprositi“ není filozoficky možné. Je tu jen podobnost názvuková . Výklad jména Šémúél jsou různá; např „ten, jenž je od Boha“ nebo „ten nad nímž je vzýváno jméno Boží“ nebo „vyslyšel Bůh“ ; může to být i jméno neizraelského původu („Šém, tj. Ešmun je Bohem“ apod.). Důležitější však než nějaká filozofická definice je výklad, který jménu Samuel dává Bible. Ten odpovídá tomu co víme o jménech jeho rodičů¹²⁰. Chana jejíž jméno souvisí se slovem „smilování“, asi ve smyslu „Smiloval se, totiž Bůh“ a Elkána tj. „vytvořil“ nebo „získal“, jehož jméno se dá přeložit „Bůh vytvořil“ nebo „Bůh získal“¹²¹.

¹¹⁹ Nejde o poznání intelektuální, ale o poznání důvěrné; styk mezi mužem a ženou (srov. např. Gn 17.25) in Výkladový (poznámkový) materiál ČEP, Písmo svaté Starého a Nového zákona, ČBS, 2006, str. 7.

¹²⁰ Srov. Starozákonní překladatelská komise, Výklady ke Starému zákonu II., Karmelitánské nakladatelství, Vydrů, 1996, str. 156.

¹²¹ Srov. tamtéž, str. 153- 154.

3.3.3 POSELSTVÍ CHANINY MODLITBY

Chana ví, že i její modlitba může být vyslyšena. Je to zápas o víru. O víru v to, že se skutečně stane, o čem prosí. Slova její modlitby nejsou v Bibli zaznamenána. Možná proto, že vroucí modlitba, ve které je bytostně obsažen celý člověk, se prostě do žádných slov vměstnat nedá.

Natolik se liší od předem připravených, promyšlených a mnohokrát opakovaných modliteb, že ani Élí nerozpozná hloubku modlitby v duchu a pravdě. Chrámový kněz se domnívá, že Chana je opilá. Nerozumí, nechápe, stejně, jako mnozí neporozumí a nepochopí o několik století později, až bude o Letnicích vylit Duch svatý (srov. Sk 2).

Za Chaninou modlitbou nestojí hotová víra. Ta se v ní teprve rodí. Stojí za ní však odvážný slib: *"jestliže mi daruješ mužského potomka, daruji jej tobě, Hospodine, na celý život"*. Nic většího už nelze vyslovit. Vzdám se toho nejdražšího, o čem prosím a co ještě ani nemám.

Tento slib nejen že překonává cíl prosby, ale je zároveň i zkouškou: *„Člověku je léčkou nerozvázně říci je to zasvěceno a po slibu si to rozmyslet“*. (Přísl. 20,25) Nedodržení slibu vždycky znamená přetržení pouta důvěry. A to je velké riziko i v mezilidských vztazích. Když člověk nedodrží slib daný Bohu, není už v jeho silách porušené pouto důvěry znovu navázat. Jenom Bůh pak může dát milost.

3.3.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI?

Bůh měl pro Chánu svůj plán, jehož součástí bylo posunutí období plození dětí na určený čas. Její okolí vidělo danou přítomnost, ale Bůh naplňoval to, co předem připravil. I v našem okolí se často nacházejí lidé, kteří jsou v rozpacích nebo nechápou jak Bůh v jejich životě jedná. Tito lidé potřebují podporu, aby setrvali v poslušnosti Bohu a neztráceli důvěru v Boží plán v jejich životě.

A tak i každý z nás může zažívat jakési období „neplodnosti“ nebo „prázdnoty“, kdy se nám ve vztazích, v práci nebo ve službě nic nedaří a cítíme se nenaplnění. Tehdy se i člověku těžko modlí s tímto pocitem bezmoci, neúspěchu a pocitu zbytečnosti. Ale přesto modlitba otevírá dveře Božímu dílu, o čemž se přesvědčila i Chána.

Příběh Chány, Samuelovy matky je pro nás příkladem a inspirací pro náš život modlitby. A vyvolává u nás otázku jaká je naše modlitba, jak se modlíme a co od modlitby očekáváme.

3.4 CHANINA DĚKOVNÁ MODLITBA - OSLAVA BOŽÍ VELIKOSTI

Hospodin Chánu vyslyšel. Ona mu nyní projevuje svou chválu. Ve své „poetické modlitbě“ vyznává důvěru v Boží svrchovanost a vděčnost za jeho požehnání.

Jedná se jedno z prvních vyznání, které je připsáno ženě. Je zcela jiné než jak je říká žalmista v Ž 113, ve kterém je ukázáno pouze povýšení¹²². Chana podobně jako Marie v Lk 1,47-55 říká své „ano“ velkým událostem, o kterých nemohla tušit k čemu povedou. Pohanu smyla, nyní velebí zázrak a ukazuje na Boží jednání s lidmi.

Ji nepatrnou Bůh vyzdvihnul povýšil. Nyní se stává matkou, stává se „královnou domu“(srov. Př 31).

Chvalozpěv Chany matky Samuelovy je potvrzením její velké zbožnosti a nesmírné věrnosti Hospodinu. Ukazuje na roli ženy, která se vroucně a opravdově modlí, na její duchovní radost a zbožnost, které jsou vzorem pro věřící ženy a matky a nejen pro ně.

3.4.1 KONTEXT MODLITBY

Chanin chvalozpěv se nachází v První knize Samuelově ve verších 1-10. Jedná se o text velmi podobný s žalmem 113 (dodnes se používá v židovské liturgii o třech největších svátcích: o Velikonocích, Letnicích a Svátku stánků. Své místo má rovněž o svátku Chanuka a o novoluní. Žalm 113 se zpíval především při velikonoční slavnosti beránka v rodině)¹²³. Velkou podobnost vykazuje i s Mariiným chvalozpěvem v Lk 47-55.

3.4.2 VÝKLAD TEXTU 1 SAM 2,1-10

3.4.2.1 Text modlitby

1Sam2,¹Chana se takto modlila: „Mé srdce jásosem oslavuje Hospodina, můj roh se zvedá díky Hospodinu. Má ústa se otevřela proti nepřítelům, raduji se ze tvé spásy.

²Nikdo není svatý mimo Hospodina, není nikoho krom tebe, nikdo není skálou jako náš Bůh.

³Nechte už těch povýšených řečí, urážka ať z úst vám neunikne! Vždyť Hospodin je Bůh vševědoucí, neobstojí před ním lidské činy.

⁴Zlomen je luk bohatýrů, ale ti, kdo klesali, jsou opásáni statečností.

⁵Sytí se dávají najmout za chléb, hladoví přestali lačnět. Neplodná posedmé rodí, syny obdařená chřadne.

⁶Hospodin usmrcuje i obživuje, do podsvětí přivádí a vyvádí též odtud.

⁷Hospodin ochuzuje i zbohacuje, ponižuje a též povyšuje.

---

¹²² Srov. <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=781&kid=130>, Horák, B., Výklad žalmu 113, citováno 12.12.2011.

¹²³ Srov. tamtéž.

⁸Nuzného pozvedá z prachu, z kalu vytahuje ubožáka; posadí je v kruhu knížat a za dědictví jim dá trůn slávy. Vždyť pilíře země patří Hospodinu, on sám založil svět na nich.

⁹On střeží nohy svých věrných, ale svévolníci zajdou ve tmách; svou silou se nikdo neprosadí.

¹⁰Ti, kdo s Hospodinem vedou spor, se zděsí, až on z nebe na ně zaburácí. Hospodin povede při i s dálavami země. Udělí moc svému králi, roh svého pomazaného zvedne.¹²⁴

3.4.2.2 Kompozice textu

Chana oslavuje Hospodina jeho obživující i ničivou moc.

Verše 1-2: Vyznání Boží velikosti Hospodinova svatost a jedinečnost, on jediný zachraňuje

v. 1: radost ze záchrany; záchrana před nepřáteli (zde je to neplodnost, která Chanu uvrhla do posměchu Peniny)

v. 2: Hospodinova svatost a jedinečnost, on jediný zachraňuje

Verše 3-5: Výzva pokořit se před Bohem

v. 3: Lidé by se měli poklonit před Bohem, nelze jednat bez ohledu na Boha

vv. 4-5: Převrácení poměrů; první budou posledními a poslední prvními

I situace z lidského hlediska neřešitelné se obracejí v pravý opak

Verše 6-9: Všechno dobré i zlé pochází z Boží ruky, vše je podřízeno Bohu

v. 9: Hospodin však nejedná svévolně: ochraňuje ty kdo v něj věří; zlovolní padají do záhuby.

Verš 10: Hospodin je jediný skutečný vládce nad celou zemí, je však věrný tomu, kdo mu patří¹²⁵.

3.4.2.3 Výklad

1Sam 2,1-2 *Chana se takto modlila: „Mé srdce jásosem oslavuje Hospodina, můj roh se zvedá díky Hospodinu. Má ústa se otevřela proti nepřátelům, raduji se ze tvé spásy. Nikdo není svatý mimo Hospodina, není nikoho krom tebe, nikdo není skálou jako náš Bůh.*

Dalo by se říct, že by mohlo jednat o žalm. Oslavuje Hospodina (velká podobnost s chvalozpěvem Mariiným srov. Lk 1,46-55), jenž ji vysvobodil z poroby a pohanění. Je to vyznání víry, odpovědí na Boží vysvoboditelský čin, již vykonaný i ještě budoucí. Na izraelských bohoslužbách se činně podíleli nejen kněží nýbrž i přítomní členové pospolitosti.

¹²⁴ ČBS, Bible, *Písmo svaté Starého a Nového zákony*, ČEP, 2006, str. 330-331.

¹²⁵ Hruša, I., *Modlitba ve Starém zákoně*, pracovní listy pro potřeby CMTF Olomouc.

Chána plesá, jása, raduje se v Hospodinu. On ji naplnil radostí a pozvedl její hlavu a dal ji možnost obhájit se proti nepřátelům, kteří ji přáli potupu. Hospodin je Bůh jedinečný. Nikdo z bohů ani z lidí nemůže být k němu přirovnán. Je svatý.

Velmi působivé je srovnání těchto prvních veršů s verši chvalo zpěvu Mariina, zvaného podle katolické liturgie Magnificat z Lk 1,46-50:

⁴⁶*Maria řekla: „Duše má velebí Pána*

⁴⁷*a můj duch jása v Bohu, mém spasiteli,*

⁴⁸*že se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení. Hle, od této chvíle budou mne blahoslaviti všechna pokolení,*

⁴⁹*že se mnou učinil veliké věci ten, který je mocný. Svaté jest jeho jméno*

⁵⁰*a milosrdenství jeho od pokolení do pokolení k těm, kdo se ho bojí.*

Marie stejně jako Chana připouští skutečnost, že je nepatrná a bezvýznamná a nepovažuje se za velikou ve smyslu důležitosti. Tím víc se raduje s milostivé Boží náklonnosti.

V prvních verších Chanina chvalo zpěvu se spojují a navzájem doplňují chvála a víra. Víra v tom, že Bůh má svrchovanou moc nad životy a chvála za všechny jeho dobré dary (srov. 1S 21): Je zde i zmínka o „*rohu*“, znaku síly (srov. Ž 89,18; 132,17; 148,14) podobně jako potom ve verši 10. Roh Hospodinův je velmi zajímavým slovem v tomto textu. Jednalo se většinou o beraní nebo kozí roh, který sloužil jako nádoba na olej pro obřad pomazání (srov. 1S 16,1.13; 1 Kr 1,39)¹²⁶. Což v nás může znova evokovat otázku, zda nebyla Chána prorokyní, když oslavuje obřad pomazání¹²⁷ a tím vyvolení.

Dále následuje oslava toho, že je Bůh pevný a stálý. A dokonce, že se mu v těchto vlastnostech nikdo nevyrovná .

1Sam 3-5 *Nechte už těch povýšených řečí, urážka ať z úst vám neunikne!*

Vždyť Hospodin je Bůh vševědoucí, neobstojí před ním lidské činy.

4Zlomen je luk bohatýrů, ale ti, kdo klesali, jsou opásáni statečností.

5Sytí se dávají najmout za chléb, hladoví přestali lačnět . Neplodná posedmé rodí, syny obdařená chřadne.

---

¹²⁶ Srov. „Roh Hospodinův“ Tailor J.B., in Nový biblický slovník, ed. Douglas, J.D., Praha, 2009, Návrat domů, str. 874.; srov. Novotný, A., „Roh“, in Biblický slovník, str. 790.

¹²⁷ Pomazání (mazání) olejem byl kultický úkon, ve kterém šlo nejen o symbolické oddělení ke zvláštní službě v Božím spásitelném řádu (Gn 28,18; 35,14; Ex 30,26n; Lv 8,10), ale pokud se týkalo osob, i o vybavení k mimořádnému úkolu, na nějž nestačily přirozené lidské schopnosti, a o vtištění posvátné nedotknutelnosti (1S 26,11; 2S 1,14). Pomazování byli knězi (Ex 29,7; 40,13), králové (1S 10,1; 15,1; Ž 89,21) a v jednom případě i prorok (1Kr 19,16, kde šlo o přenesení prorockého úřadu, kdežto jindy vybavil Bůh proroky svým Duchem bez symbolického mazání olejem). Olej byl obrazem radosti ze spásy (Ž 45,8; Iz 61,3) a Božího Ducha (1S 16,13). Srov. in Novotný, A., Biblický slovník, Kalich, Praha, 1996, str. 408.

Chána má patrně na mysli urážky a výsměch, které musela snášet od své sokyně Peniny. Přesto ale netoužila po odvetě a pomstě, protože věděla, že Bůh ví všechno a on sám odsoudí hřích a nadutost, i kdyby byly sebelépe skrývané. Moudře tedy přenechává soud Bohu a nebere spravedlnost do svých rukou.

Moudře tedy přenechává soud Bohu a nebere spravedlnost do svých rukou.

Na Božím rozhodnutí závisí život člověka. Bůh umí obrátit v opak to, co je, aby se nikdo nemohl chlubit a aby měl naději i každý ubožák, nemající nic a nikoho než Boha. Boháče vidíme najednou jako žebráka, zatímco hladoví mají všeho dost, zkušené válečníci jsou znenadání naplněni děsem a naopak v slabochovi se probudí zmužilost. A tak je i u neplodné ženy nebo u matky mnoha synů (srov. zaslíbení pro neplodnou a opuštěnou dceru sijónskou, Iz 54,1-6)¹²⁸.

Opět je tu pěkné propojení s Mariiným chvalozpěvem Lk 1,51-53:

⁵¹*Prokázal sílu svým ramenem, rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně;*

⁵²*vladaře svrhl z trůnu a ponížené povýšil,*

⁵³*hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou.*

Opakem bohobojného postoje je pýcha, hrdost, povýšenost, sebejistota, sebeospravedlňování. Protikladem bohobojnosti je spoléhání na lidskou sílu a moc, důvěra ve vlastní bohatství.

1Sam 2,6-9 *Hospodin usmrcuje i obživuje, do podsvětí přivádí a vyvádí též odtud .*

⁷ *Hospodin ochuzuje i zbohacuje, ponízuje a též povyšuje.*

⁸*Nuzného pozvedá z prachu, z kalu vytahuje ubožáka; posadí je v kruhu knížat a za dědictví jim dá trůn slávy. Vždyť pilíře země patří Hospodinu, on sám založil svět na nich.*

⁹*On stráží nohy svých věrných, ale svévolníci zajdou ve tmách; svou silou se nikdo neprosadí.*

Všechno závisí na něm. „*Hospodin usmrcuje i obživuje..., ochuzuje i zbohacuje, ponízuje a též povyšuje*“, jen on je skála představující spolehlivost a jistotu. Konání a řeči nepřejících jsou prázdné a směšné.

Hospodin je milující Bůh. Boží svrchovanost se nezastavuje ani před oblastmi, kde lidská pomoc docela selhává, před smrtí. Ale u Boha je i vzkříšení. Vůle Boží se projevuje i ve společenském i soukromém životě, za zchudnutím i zbohatnutím, za pády i vzestupy, za ponížením a povýšením¹²⁹.

¹²⁸ Srov. Starozákonní překladatelská komise, Výklady ke Starému zákonu II., Karmelitánské nakladatelství, Vydří, 1996, str.156.

¹²⁹ Srov. tamtéž, str.156.

1 Sam 2,10 *Ti, kdo s Hospodinem vedou spor, se zděsí, až on z nebe na ně zaburáci. Hospodin povede při i s dálavami země. Udělí moc svému králi, roh svého pomazaného zvedne.*“ Hospodin je milující Bůh, ochraňuje své vyznavače před pádem. Dá sílu svému Králi, Pomazanému, který bude vykonavatelem jeho soudu. (srov. 1Král 15,25; Zj 19,11-21; Mt 25,31-46).¹³⁰ První zmínka v Písmu o Hospodinově pomazaném; heb. *mášiách*, tj. Mesiáš = Kristus (Mt 1,17) tj. pomazaném králi (srov. Gn 49,10; Dt 17,14 ; Dt 17,20).

Tento verš je ukázkou jakéhosi proroctví, které poukazuje na příchod pomazaného Krále (srov. 1 S 2,10): Podobně jako ve verších Ž 98,9 nebo Ž 96,13 je vykreslen příchod toho, kdo vykoupí lid ze hříchu a bude soudit svět :

Např.: Ž 98,9 *vstříc Hospodinu, že přichází, aby soudil zemi. On bude soudit svět spravedlivě a národy podle práva.*

Ž 96,13 *vstříc Hospodinu, že přichází, že přichází soudit zemi. On bude soudit svět spravedlivě a národy podle své pravdy.*

Boží láska k člověku je dokonalá, ale jeho soudy jsou nanejvýš spravedlivé. Jeho trestání je milosrdné, ale jeho láska nepřehlédne žádný hřích.

Tato slova mají trochu charakter eschatologického soudu, kdy Bůh dá sílu svému Králi, totožným s Pomazaným, to je s Mesiášem, Kristem, aby on byl poslední soudce a vykonavatel soudu¹³¹. Právě z těchto veršů lze usuzovat, že Chána mohla být i prorokyní popřípadě jako Marie, matka Ježíšova Bohem vyvolenou. Komu jinému než Božímu služebníkovu bylo dáno nahlédnout a hovořit o věcech budoucích, především o Mesiáši.

I Marie ví, že Boží přítomnost, Boží láska je vysvobozující Lk 1,54-55 :

⁵⁴*Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv svého milosrdenství,*

⁵⁵*jež slíbil našim otcům, Abrahamovi a jeho potomkům navěky.*“

Co Bůh působil v Marii, se netýká pouze jí. Patří k povoláním v dějinách vyvoleného národa. Tato skutečnost se ukazuje především v tom, že jednáním v ní naplňuje Bůh svá zaslíbení Izraeli.

---

¹³⁰ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str.156.

¹³¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Starý zákon - Překlad s výkladem V.*, Kalich, Praha, 1978, str. 27.

3.4.3. POSELSTVÍ CHANINA CHVALOZPĚVU

Z textu 1Sam 1-20 a z Chanina chvalozpěvu 1Sam 2, 1-10 je jasně patrné, že chvála Boží velikosti a Božího působení daleko přesahuje osobní zájem jednotlivce, ale zahrnuje celý Izrael i svět.

Chana podobně jako Marie (srov. Lk 1,46-55) vyslovuje hlavní důvod svého jáсотu: „*Hospodin se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení.*“ Chana ví, že je Hospodinovou služebnicí (1 Sam 1, 11). Je si vědoma svého postavení před Bohem. Uznává, jak je nepatrná a bezvýznamná. Tím víc se raduje z milostivé Boží náklonnosti. Bůh se k ní sklonil ve své láskyplné přívětivosti.

Mocné a milostivé Boží jednání má původ ve dvou dalších podstatných Božích vlastnostech: ve svatosti a milosrdenství. Svatost činí Boha Bohem, přísluší jen jemu a odlišuje ho od každého tvora. Ve pravém smyslu je pouze Bůh svatý. Když ho vyznáváme ve chvalozpěvu „*svatý, svatý, svatý*“ (srov. Iz 6,3), pak chceme vyznat jedinečnost a vznešenost jediného Boha. Jeho moc a jeho mocné jednání mají původ právě v jeho božství. Přesto však je toto jednání zároveň výrazem jeho milosrdenství. Svatý Bůh je zároveň Bohem slitovným. Svatý znamená též milosrdný. Bůh má citlivé srdce plné lásky. Chana tuto skutečnost zakusila v Boží přízni vůči ní a v jeho způsobu jednání. Avšak právě zde Maria konstatuje, že Boží milosrdenství se netýká pouze jí, ale všech, kdo se ho bojí. Všem těm, kteří Bohu projevují patřičný respekt, náleží jeho milosrdenství¹³².

3.4.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI?

Chánin chvalozpěv nám ukazuje, že vše co nás v životě potkalo a potká, nakonec směřuje k naplnění Božích plánů. Musíme být vděční za všechna ta požehnání, která jsme od Boha dostali. Když se modlíme, měli bychom více myslet nejen na to, co potřebujeme my, ale i na to, co potřebuje Bůh a spojit tak své prosby a očekávání s tím, na čem Pánu Bohu záleží. A to je ta druhá důležitá věc potřebná k vyslyšení našich modliteb. Pán Bůh nám pomáhá skrze naši víru. Teprve šťastná, klidná a věřící Chana otěhotní a stane se matkou. Známe v této souvislosti nesčetně příkladů, kdy bezdětné páry poručily nakonec všechno svoje trápení do rukou Boha a jejich prosby byly nakonec vyslyšeny. Klid a pokoj, tato dvě zcela obyčejná slova naznačují mnohé, např. Mt 5,34 *On jí však řekl: "Dcero, tvá víra tě uzdravila. Jdi v pokoji a buď uzdravena ze svého trápení."*

¹³² http://www.bible-cz.org/bibl_lit/112b.html, Mareček P., Bible v liturgii, citováno : 5.1.2012.

Bůh potřebuje naši víru, aby mohl vyslyšet naše modlitby. Kdo stále jen nařiká a stěžuje si, tomu se život nezmění. Kdo se modlí, ale nevěří, že mu to Bůh může a chce dát, ten se pohybuje v bludném kruhu. Naše víra je stejně důležitá jako Boží vůle, která nám chce pomoci. A tak se nebojme věřit a pozdvihnout hlavu, jestliže jsme své starosti svěřili Hospodinu a zaslechli jeho požehnání. Boží slovo, kterému uvěříme, má moc změnit naše životy.

Dnešní společnost žije obrovským tempem, přátelé přicházejí a odcházejí, okolnosti se velmi rychle mění. Lidé, majetek, politická situace, to všechno je nestálé a nelze v tom najít jistotu, bezpečí. To za čím se ženeme, pozemské cíle a hmotné statky nakonec pominou. Ovšem Bůh je tu vždy s námi a vždy připraven pomoci, i ve chvílích, kdy se vše podle nás hroutí a rozpadá.

Bůh je pevný a stálý, vše vidí a slyší a má vždy poslední a rozhodující slovo ve všem co člověka potkává. Jedině on je svrchovaný a jediný soudce, který nakonec zajistí naprostou spravedlnost.

3.5 DAVID – MUŽ, KTERÉHO SI HOSPODIN VYHLEDAL PODLE SVÉHO SRDCE¹³³

Každý z nás, kdo četl Starý zákon, jistě nezapomene na postavu krále Davida. Je to muž, který zaujímá významné postavení v rodokmenu Ježíše Krista a v Božích plánech. David, pravnuke Rút a Bóaze, byl nejmladším z osmi bratří (srov. 1 Sam 17,12n) a původně pracoval jako pastýř. Při své práci se naučil odvaze, kterou potom prokázal v boji (srov. 1 Sam 17,34n) citlivosti i umění pečovat o stáda.

Když Bůh zavrhl krále Saula, ukázal Samuelovi Davida jako jeho nástupce. Samuel ho v ústraní v Betlémě pomazal za krále (srov. 1 Sam 16,1-13).

Celý příběh dále líčí dobu pobytu Davida u Saula, jeho válečná tažení a vítězství. A nakonec dobu jeho panování. Kromě toho je Davidovi připisováno 73 žalmů.

---

¹³³ Srov. 1 Sam 13,14

Byl mužem činu, dosáhl mnoha úspěchů, byl básníkem i hudebníkem, velkorysým nepřitelem, přísným uplatňovatelem spravedlnosti, věrným přítelem a to vše z vůle Hospodina, který ho k jeho úkolům stvořil a zformoval. Proto se pohledy Židů upínají s pýchou a láskou jako na zakladatele jejich království právě na Davida, a nikoli na Saula prvního pomazaného krále. V něm viděli ideál krále a těšili se na příchod Mesiáše, jenž měl vysvobodit svůj lid a navěky zasednout na Davidův trůn.

Bible neomlouvá hřích ani charakterové vady Božích dětí. Právě naopak (srov. Řím 15,4). Písmo chce, kromě jiného, pomocí příkladů varovat a povzbuzovat. Patří k tomu i Davidův hřích v souvislosti s Chetejcem Uriášem a jeho ženou Bat-šebou. Přesto „*sloužil Bohu za svého života*“ (srov. Sk 13,36) a ve svém pokolení vystupoval jako jasné a zářící světlo svědectví Boha Izraele¹³⁴.

3.5.1 KONTEXT DAVIDOVY KAJÍCÍ MODLITBY

Příběh o králi Davidovi popisuje oddíl od 1Sam 16 do 1Král 2, přičemž velká část vyprávění má paralelu v 1Pa 2-29¹³⁵.

Zmínka o kajícím se Davidovi se nachází v Druhé knize Samuelově, ve 12 kapitole verších 16-20. Tomuto kajícímu úkonu předchází Davidův těžký hřích (srov. 2Sam 11).

Celou kající modlitbu pak můžeme přečíst v knize Žalmů. Jedná se o 51 žalm, který je připsán Davidovi. V něm nám dává nahlédnout do svého nitra, respektive do nitra každého hřešícího člověka. Tento žalm patří k nejznámějším kajícím žalmům¹³⁶. Tradice udává Davidovo autorství a spojuje tak žalm se situací vylíčenou právě v 2Sam 11-12. Ve následném výkladu nebudu uvádět jméno David, ale budu používat výraz žalmista, i když je tento žalm připsán králi Davidovi (srov. Ž 51,1). Vzhledem k tomu, že Kniha žalmů není dílem jednoho autora ani plodem jednoho období, ale pokrývá časové rozmezí mnoha století (což je zřejmé i na tomto žalmu ve verších 20-21, kde je zdůrazněno zboření a znovu vystavění jeruzalémských hradeb, což odpovídá době exilu, tzn. rokům 587-538 př. Kr.) je možné, že má být upomínkou na hřích a následnou kající modlitbu, kterou může vykonávat každý.

Svatý Jeroným slyší v tomto žalmu hlas Krista, prosícího za kající se lid¹³⁷.

---

¹³⁴ Srov. Jones, T.H., „David“ in *Nový biblický slovník* ed. Douglas J.D., str. 150-153.

¹³⁵ Srov. tamtéž.

¹³⁶ K těmto žalmům se dále řadí Ž6; 32; 38; 102; 130; 143 srov. www.getsemany.cz/node/1249; Exegetické poznámky k žalmu 51, Darina Bátorová, citováno : 15.11.2011.

¹³⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, Karmelitánské nakladatelství, Vydrů, 1996, str. 359.

3.5.2 VÝKLAD TEXTU 2SAM 12,16-20; Ž 51

3.5.2.1 Text kajících gest Davida z 2Sam 12,16-20

¹⁶ David kvůli chlapci hledal Boha a tvrdě se postil, pak šel domů a ležel přes noc na zemi.

¹⁷Starší jeho domu k němu přistoupili, aby ho zvedli ze země, on však nechtěl, ba ani s nimi chléb nepojedl. ¹⁸Sedmého dne dítě zemřelo. Davidovi služebníci se mu báli oznámit, že dítě zemřelo. Říkali: „Když dítě bylo ještě naživu, domlouvali jsme mu, ale neuposlechl nás. Jak bychom mu teď mohli říci: ‚Dítě zemřelo‘? Provedl by něco zlého.“ ¹⁹Když David viděl, že si jeho služebníci šeptají, porozuměl, že dítě zemřelo. David se tedy svých služebníků zeptal: „Dítě zemřelo?“ Odvětili: „Zemřelo.“ ²⁰A David vstal ze země, umyl se, pomazal se, převlékl si oděv, vešel do Hospodinova domu a klaněl se. Pak vstoupil do svého domu a požádal, aby mu předložili chléb, a jedl¹³⁸.

3.5.2.2 Text kající modlitby Ž51

¹Pro předního zpěváka. Davidův,

²když k němu přišel prorok Nátan, protože vešel k Bat-šebě .

³Smiluj se nade mnou, Bože, pro milosrdenství svoje, pro své velké slitování zahlad' moje nevěrnosti,

⁴moji nepravost smyj ze mne dokonale, očist' mě od mého hříchu!

⁵Doznávám se ke svým nevěnostem, svůj hřích mám před sebou stále.

⁶Proti tobě samému jsem zhřešil, spáchal jsem, co je zlé ve tvých očích. A tak se ukážeš spravedlivý v tom, co vyřkneš, ryzí ve svém soudu.

⁷Ano, zrodil jsem se v nepravosti, v hříchu mě počala matka.

⁸Ano, v opravdovosti máš zalíbení, dáváš mi poznávat tajuplnou moudrost.

⁹Zbav mě hříchu, očist' yzopem a budu čistý, umyj mě, budu bělejší nad sníh.

¹⁰Dej, ať slyším veselí a radost, ať jásají kosti, jež jsi zdeptal.

¹¹Odvrat' svou tvář od mých hříchů, zahlad' všechny moje nepravosti.

¹²Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha.

¹³Jen mě neodvrhuj od své tváře, ducha svého svatého mi neber!

¹⁴Dej, ať se zas veselím z tvé spásy, podepři mě duchem oddanosti.

¹⁵Budu učit nevěrné tvým cestám a hříšníci navrátí se k tobě.

---

¹³⁸ ČEP, Písmo svaté Starého a Nového zákona, ČBS, 2006.

¹⁶Vysvobod' mě, abych nebyl vinen krví, Bože, Bože, moje spáso, ať plesá můj jazyk pro tvou spravedlnost.

¹⁷Panovníku, otevři mé rty, ať má ústa hlásají tvou chválu.

¹⁸Oběť, kterou bych dal, se ti nezalíbí, na zápalných obětech ti nezáleží.

¹⁹Zkroušený duch, to je oběť Bohu. Srdcem zkroušeným a zdeptaným ty, Bože, nepohrdáš!

²⁰Prokaž dobro Sijónu svou přízní, vybuduj jeruzalémské hradby.

²¹Pak se ti zalíbí oběti spravedlnosti, zápaly a celopaly, pak ti budou na oltáři obětovat býčky¹³⁹.

3.5.2.3 Kompozice textu 2Sam 12,16-20

Úvodem k tomuto úryvku jsou verše 1-15, kde prorok Natán ohlašuje Davidovi Boží soud a vede jej k sebepoznání.

Hospodin dal Davidovi za rádce a strážce proroka Nátana. Prorok je dán Hospodinem, jako jeho mluvčí a má zakročít kdykoli král zapomene na svou podřízenost a vymkne se poslušnosti Zákona (Dt 17,18-20). Stejně tak Natán zakročí i proti jinak věrnému Davidovi, když propadne žádostivosti a dopustí se zločinu.

Prorok napomíná krále ve jménu Božím, aby probudil své otupělé a spící svědomí. Hospodin učinil Davida prvním v Izraeli, vyprostil ho z rukou nepřátel, předal mu královský úřad. Hospodinu vděčí za vše co má a čím je¹⁴⁰.

Verš 16: hledání Boha – modlitba; jsou tu prvky postu a vnějších kajících gest

Verše 17 -19: smrt dítěte; obavy Davidových služebníků

Verš 20: dokončení rituálů kajícího

3.5.2.4 Kompozice textu Ž 51

Žalm 51 se dělí na čtyři základní části:

1. Verše 1-2: jsou nadpis; situační údaj

2. Verše 3-11: v jejichž centru je *hřích, nevěrnost, nepravost*;

vv. 4-8: tyto verše jsou vyznání viny, přiznáním si své hříšnosti

3. Verše 12-19: kde se objevuje téma *čistého srdce, spásy, vysvobození, chvály*;

vv. 12-14: tyto verše patří k sobě, protože obsahují trojí vyzývání ducha

4. Verše 20-21: jedná se pravděpodobně o přídavek; pocházejí z doby exilu nebo z doby po exilu¹⁴¹.

¹³⁹ ČEP, *Písmo svaté Starého a nového zákona*, ČBS, 2006.

¹⁴⁰ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklad ke Starému zákonu II.*, str. 275-277.

3.5.2.5 Výklad textu 2Sam 11-20

Pro pochopení následujícího výkladu je třeba se podívat i na tyto verše :

2 Sam 11-12 *Uvedení do Davidových činů před modlitbou, kdy král těžce zhřeší*

Jednou večer se král procházel „ po střeše královského domu“ a spatřil velmi půvabnou ženu.

Rozhodl se zjistit její totožnost prostřednictvím služebníků. Byla to manželka jednoho z třiceti Davidových důstojníků Chetejce Uriáše Bat-šeba. Král si pro ni poslal.

Král zhřešil cizoložstvím a tím porušil Hospodinův zákon. A tento zákon vyhlašuje za cizoložství trest smrti (Dt 22,22; Lv 18,20; 20,10). Proto sotvaže se dozvěděl, že je Bat-šeba těhotná, hledá nějaké východisko. Předvolává jejího muže Uriáše a nařizuje mu, aby spal se svou ženou. V té době je, ale Uriáš vázán předpisy Zákona o bojích Hospodinových (srov. Dt 20,7; 1Sam 21,6) a odmítá splnit králův příkaz.

Když takto nastražená lest králi nevyjde, Uriáše posílá do bitvy, kde je ten zabit. Jeden hřích začíná plodit hřích druhý. Cizoložství, nabádání k přestoupení Hospodinova zákona až usilování o život nevinného¹⁴².

Prorok Natán ohlašuje Davidovi Boží soud a vede jej k sebepoznání. Natán vynesl Hospodinův rozsudek nad Davidem. A David v těžké nemoci svého narozeného dítěte spatřuje projev Božího hněvu.

2S 12,16 *David kvůli chlapci hledal Boha a tvrdě se postil, pak šel domů a ležel přes noc na zemi.* David skutečně litoval svého hříchu s Bat-šebou a zvláště toho, že poslal na smrt jejího manžela. Domníval se tak, že tímto svůj hřích zamaskuje. Skutečnost, ale byla jiná, jeho činy zranily mnoho lidí. David však činil upřímné pokání. „*Hledal Boha*“ v těchto slovech může být zdůrazněno, že si David uvědomil, že porušil Hospodinův Zákon a tím zhanobil Hospodina (srov. Nu 15,30-31). Svým cizoložstvím (srov. Dt 22,22; Lv 18,20; 20,10), nabádáním Uriáše k přestoupení zákona (srov. Dt 20,7; 1Sam 21,6) a nakonec usilováním o jeho život (srov. Dt 5,18) naplnil úmyslné pohrdání Hospodinovým slovem. Je si vědom své viny a ví, že musí Hospodina požádat o odpuštění. Ve slově „*hledal*“ se odráží Davidova obava, že se Bůh od něho odvrátil.

Proto vykonává rituál postu a „prostratio“¹⁴³, kdy leží obličejem k zemi a se vzpaženými rukama a vyjadřuje tak plné podrobení se, hlubokou bolest a pokornou prosbu¹⁴⁴. Chce se dát Bohu jako oběť a tím si ho usmířit.

¹⁴¹ Srov. Pacner, S., Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze “Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit”, Brno 24.11. 2005.

¹⁴² Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklad ke Starému zákonu II*, str. 275-277.

Ve Starém zákoně najdeme tyto vnější gesta smutku a kajícího, jako je vrhání se k zemi ležení na zemi nebo post.

Např. *2Sam 13,31: Král povstal, roztrhl svá roucha a vrhl se na zem. Všichni jeho služebníci stáli s roztrženými rouchy.*

Dt 9,18: Vrhл jsem se na zem a ležel před Hospodinem tak jako předtím - čtyřicet dní a čtyřicet nocí bez chleba a bez vody. To pro všechn vás hřích, jenž jste spáchali, když jste se v Hospodinových očích provedli tuto hanebnost a popudili jej.

Bůh sám osloví pokorného (1Sam 2,7; Př 15,33), který se otevírá Boží milosti (Př 3,34).

Např. Př 22,4 : „*Pokoru doprovází bázeň před Hospodinem,...*“

Sir 3,18: „*Čím větší jsi, tím více se pokořuj a najdeš milost před Hospodinem.*“¹⁴⁵

2 Sam 12,17-18 *Starší¹⁴⁶ jeho domu k němu přistoupili, aby ho zvedli ze země, on však nechtěl, ba ani s nimi chléb nepojedl. Sedmého dne dítě zemřelo. Davidovi služebníci se mu báli oznámit, že dítě zemřelo. Říkali: „Když dítě bylo ještě naživu, domlouvali jsme mu, ale neuposlechl nás. Jak bychom mu teď mohli říci: „Dítě zemřelo“? Provedl by něco zlého.“ Když David viděl, že si jeho služebníci šeptají, porozuměl, že dítě zemřelo. David se tedy svých služebníků zeptal: „Dítě zemřelo?“ Odvětili: „Zemřelo.“*

Týden postu a sebeponížení, je pro něho zápasem o Boží slitování nad dítětem. Ale rozsudek se ukáže nezměnitelným a dítě zemře.

Zásah Hospodina do života novorozeněte se dá interpretovat, jako zásah do života jedince jako např.: 1Sam 25,38 : *Asi po deseti dnech Hospodin Nábala tvrdě zasáhl, takže zemřel Bůh, ale neodsoudil to malé dítě. Smrt dítěte je sama o sobě tragickou událostí, ale možná byla tato smrt pro Davida těžším trestem, než kdyby zemřel on sám. Co by si asi mysleli nepřátelé Izraele (srov. 2Sam 7,1; 8,12-14), Asyřané, Babyloňané, Egyptané o Bohu, který odměnou za vraždu a cizoložství (tedy přestoupení Zákona) dá králi dědice?*

---

¹⁴³ Prostrace - odvozeno z latinského prostratio – prostření, prostření před někým; srov. <http://www.iencyklopedie.cz/prostrace/>

¹⁴⁴ Biblická pokora je v první řadě skromností, pokorný člověk uznává, že vše co vlastní obdržel od Boha, a že je neužitečný služebník a sám nic neznamená. Jeho je vlastní pouze hřích. Srov. Lacan, M.F., in *Slovník biblické teologie*, ed. Dufour, X.L., str. 340-341.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, str. 340-341.

¹⁴⁶ „Starší jeho domu“ - Tento výraz měl ve Starém zákoně několikový význam. Otrok, jenž měl plnou důvěru svého pána, takže byl pověřen autoritou v jeho domě, je v Bibli nazýván starším (srov. Gn 24,2). Také vysokí hodnostáři při královském domě, ať už v Egyptě (srov. Gn 50,7) nebo u královského dvora Davidova (srov. 2Sam 12,17), mají jméno starší. I kněží se nazývali staršími, hlavně ti, které pověřili autoritou a zastupováním celé třídy (srov. 2Kr 19,2; Iz 37,2; Jr 19,1). Ale hebr. zákén [= starší] je převážně vyhrazeno vůdcům lidu, kteří měli vliv a vynikli případně i při vojenském hájení kmene. Je nasnadě, že to byli starší lidé s uznanou autoritou. Je příznačné, že hebr. zákén souvisí s hebr. zákán, jež označuje plnovous. Srov. in Novotný, A., *Biblický slovník*, str. 969.

Je to trest krutý, ale je nezbytný¹⁴⁷.

2 Sam 12,20 *A David vstal ze země, umyl se, pomazal se, převlékl si oděv, vešel do Hospodinova domu a klaněl se. Pak vstoupil do svého domu a požádal, aby mu předložili chléb, a jedl.* Král hned ukončí půst, vykoná fyzickou rituální očistu. Umyje se, převlékne si čistý oděv, patrně bílé roucho a vykoná obřad díkuvzdání Bohu, aby se před Hospodinem takto očistil od nepravosti. Tímto úkonem chce nabýt znovu Boží přízně a milosrdenství. A pak teprve v paláci přijme pokrm.

Jeho služebníci žasnou nad tím co David koná, v jeho postu a sebe pokoření spatřovali projev žalu a beznaděje. David jim, ale vyloží své konání (srov. v. 21-23). Bojoval o svou milost i o pochopení a přijetí Boží vůle. V odnětí dítěte spatřuje smírčí oběť, která navrací milost nejenom jemu, ale i Bat-šebě. A nová naděje se ukáže v podobě syna Šalamouna. Tím je ukončeno jejich omilostnění¹⁴⁸.

A výsledek. Hospodin mu odpustil, znovu obnoví narušený vztah mezi sebou a Davidem (srov. v. 24-25). Dokonce druhé jméno Davidova syna Šalamoun, je právě připomínkou Hospodinovy milosti (srov. 2Sam 12,25)¹⁴⁹.

3.5.2.6 Výklad textu žalmu 51

Ž 51,1 *Pro předního zpěváka. Žalm Davidův:* Podobně jako i v ostatních žalmech např. Ž 22; 39; 40 a podobně začíná i tento žalm slovy *pro předního zpěváka*. Tento výraz se v knize Žalmů objevuje celkem 55x¹⁵⁰. Je třeba říci, že není moc jasné, o koho nebo o co jde. Např. sv. Jeroným překládá toto slovo jako *vítězi*. Je zde představa, že šlo o postavu významného představitele kultu. Jiní myslí na způsob "liturgického provedení" nebo na "vedoucího chóru". Nevíme tedy úplně přesně, co tento výraz znamená.

Druhým údajem v nadpisu je *Žalm Davidův*, což znamená v překladu *Žalm pro Davida*, nikoliv *od Davida*. Výraz *pro Davida* normálně neznamená, že on je autorem tohoto Žalmu, ale znamená "pro příslušného davidovského krále"¹⁵¹.

Ž 51,2 *když k němu přišel prorok Nátan, protože vešel k Bat-šebě:* Tento verš uvádí konkrétní údaj z Davidova života, na který tento žalm navazuje. To najdeme ještě u dalších 12 žalmů (např. Žalm 3; 7; 18; 34; 52; 54; 56; 57; 59; 60; 63 a 142).

¹⁴⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklad ke Starému zákonu II*, str. 278.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, str. 278.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, str. 278.

¹⁵⁰ srov. www.getsemany.cz/node/1249; Exegetické poznámky k žalmu 51, Darina Bátorová, citováno : 10.11.2011.

¹⁵¹ Srov. Pacner, S., Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze "Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit", Brno 24.11. 2005.

Situační nadpis nás zavádí do 2Sam 12,1.7: *Hospodin poslal k Davidovi Nátana. Ten k němu přišel a řekl mu... Nátan Davidovi odpověděl: "Ten muž jsi ty!"* Vyprávění o Davidově hříchu je velmi dobře známý. Jednalo se nejen o cizoložství, ale i o vraždu. Tato událost tedy stojí v pozadí tohoto žalmu.

Ž 51,3-4 *Smiluj se nade mnou, Bože, pro milosrdenství svoje, pro své velké slitování zahlad' moje nevěrnosti, moji nepravost smyj ze mne dokonale, očist' mě od mého hříchu! Doznávám se ke svým nevěrnostem, svůj hřích mám před sebou stále.* V této první prosbě se žalmista obrací k Bohu, jako k tomu, kdo jediný může zachránit. Slova jsou podobná slovům Mojžíše, když se mu Bůh sám zjevil v Ex 34,6-7 : *Když Hospodin kolem něho přecházel, zavolal: "Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích."*

„Bože, pro milosrdenství svoje“, těmito slovy apeluje na věrnost Hospodina vůči svému lidu, který svou láskou vysvobodil Izraele. Dal izraelskému lidu cestu života a smrti; kajícím zaslíbil milost, zatvrzelým ohlásil prokletí (srov. Dt 30,1-20). A nadále žalmista pokračuje vyznáním hříchů. Tento hřích je tak těžký, že nedovoluje žalmistovi, aby se ho zbavil sám a tak žádá Boha, aby z něho tuto vinu sňal „zahlad' moje nevěrnosti, smyj dokonale nepravosti, očist' mě od mého hříchu“. Tímto vyznáním žádá nejen fyzické zbavení hříchu, ale i rituální očistu, aby se navrátil zpět k Bohu a byl hoděn jeho milosrdenství. Hřích je tu chápán jako znečištění, které může odstranit pouze Bůh¹⁵². Proti třem výrazům vyjadřujícím lidskou hříšnost (nevěrnost, nepravost, hřích) tu stojí tři pojmy pro Boží lásku : smilování, milosrdenství a slitování, které velmi výmluvně označují vztah Boha k hříšnému člověku¹⁵³.

Lk 18,13: *Avšak celník stál docela vzadu a neodvážil se ani oči k nebi pozdvihnout; bil se do prsou a říkal: „Bože, slituj se nade mnou hříšným.“*

Ž 51,5 *Doznávám se ke svým nevěrnostem, svůj hřích mám před sebou stále.*

Doznání, proč žalmista potřebuje Boží milost a milosrdenství. „Doznávám se ke svým nevěrnostem“: Aby mohl být Bohem očištěn, musí si nejprve přiznat svůj hřích. Bez tohoto kroku není možné očištění. Když se David provinil proti Uriášovi, vyznal, že zhřešil proti Hospodinu (srov. 2Sam 12,13).

---

¹⁵² Srov. Pacner, S., Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze “Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit”, Brno 24.11. 2005.

¹⁴⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, Výklady ke Starému zákonu III., Karmelitánské nakladatelství, Vydrů, 1996, str. 359.

Svůj hřích mám před sebou stále: Hřích je něco, co je v životě stále přítomné a co má stále vliv na žalmistův život.

Např.: Ž 32,5 : *Svůj hřích jsem před tebou přiznal, svoji nepravost jsem nezakrýval, řekl jsem: „Vyznám se Hospodinu ze své nevěrnosti.“ A ty jsi ze mne sňal nepravost, hřích můj.*

Ž 51,6 *Proti tobě samému jsem zhřešil, spáchal jsem, co je zlé ve tvých očích: A tak se ukážeš spravedlivý v tom, co vyřkneš, ryzí ve svém soudu.* Ve verši 6 se obrací přímo na Boha a vyznává svůj hřích. „*Proti tobě samému jsem zhřešil*“ a ukazuje postoj toho co hřeší v této modlitbě. Plně si uvědomuje, že spáchat hřích proti druhému člověku znamená zpronevěřit se i Bohu. Tak byl hřích chápán v Izraeli. Podle Hospodinova zákona je přikázáno milovat bližního svého jako sebe sama (srov. Lv19,16.18) a všechna nařízení vychází od Boha (srov. Lv 19,37) a jejich přestoupení je urážka Boha.

Stačí si připomenout slova, která říká prorok Nátan Davidovi v 2Sam 12,9-10.13: „*Proč jsi pohrdl Hospodinovým slovem a dopustil ses toho, co je v jeho očích zlé? Chetejce Urijáše jsi zabil mečem a jeho ženu sis vzal za manželku, zavraždils ho mečem Amónovců. Nyní se už nikdy nevyhne meč tvému domu, protože jsi mnou pohrdl a vzal jsi Chetejci Urijášovi ženu, aby ti byla manželkou.*“... David Nátanovi řekl: *"Zhřešil jsem proti Hospodinu."*

V Novém zákoně máme od Ježíše připomínku toho, jak se má člověk chovat. Je tedy příznačné v této souvislosti připomenout i Ježíšovo slovo v Mt 25,40.45: „*Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili... cokoliv jste neučinili jednomu z těchto nepatrných, ani mně jste neučinili.*

Dále je tu připomenutí toho, že každý člověk je od narození podroben hříchu. Člověk je před Bohem pouhým hříšníkem a neexistuje žádný moment lidského života, ve kterém by nepotřeboval Boží milosrdenství a slitování¹⁵⁴.

Např.: Lk 15,18: *Vstanu, půjdu ke svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě.*

Ž 51,7 *Ano, zrodil jsem se v nepravosti, v hříchu mě počala matka:* Písmo na více místech zdůrazňuje, že každý člověk je už od zrození, ba dokonce od početí, podroben hříchu.

Např. Gn 6,5 : *i viděl Hospodin, jak se na zemi rozmnožila zlovůle člověka a že každý výtvar jeho mysli i srdce je v každé chvíli zlý.*

---

¹⁵⁴ Srov. Pacner, S. Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze “Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit”, Brno 24.11. 2005.

Gn 8,21: *Už nikdy nebudu zlořečit zemi kvůli člověku, přestože každý výtvar lidského srdce je od mládí zlý, už nikdy nezhubím všechno živé, jako jsem učinil.*

Job 14,4: *Kdo dokáže, aby čisté vzešlo z nečistého? Vůbec nikdo.*

Job 15,14: *Co je člověk? Je snad bez poskvrny? Což může být spravedlivý, kdo se zrodil z ženy?*

Žalm 143,2: *Nevcházej v soud se svým služebníkem, vždyť před tebou nikdo z živých není spravedlivý.*

V žalmu se neříká, že matka zhřešila, ale zdůrazňuje se závažnost žalmistovy situace: není žádný moment jeho života, ve kterém by nepotřeboval Boží milosrdenství a slitování. Kdo toto prožije a pochopí, odkrývá Boží moudrost, jak o tom mluví následující verš¹⁵⁵.

Ž 51,8 *Ano, v opravdovosti máš zalíbení, dáváš mi poznávat tajuplnou moudrost:*

Opravdovostí se míní důsledná pravdivost jednání anebo věrnost za všech okolností.

Bůh sám pracuje v nitru člověka, aby mu dal poznat svoji moudrost a ten ji využil k životu. Součástí této moudrosti je přiznat si svůj hřích a svoji pozici hříšníka před Bohem¹⁵⁶.

Ž 51,9 *Zbav mě hřichu, očist' mě yzopem a budu čistý, umyj mě, budu bělejší než sníh. Znovu se navazuje na v. 4, který končí očist' mě od mého hřichu, a používají se k tomu stejná slova a obrazy.*

Touto žádostí o zproštění hříchů jako by žalmista připomínal rituální očišťování. Hřích je možné přirovnat k malomocenství, které vylučuje člověka ze společenství s Bohem a s lidmi.

Např.: Lv 14,6-7: *Pak vezme živého ptáka, cedrové dřevo, karmínové barvivo a yzop a omočí to i s živým ptákem v krvi ptáka zabitého nad pramenitou vodou. Stríká sedmkrát na očišťovaného od malomocenství a očistí ho.*

Knězem vykonávajícím obřad očišťování, je v tomto případě sám Bůh, jenž skrání hříšníka svou milostí¹⁵⁷.

---

¹⁵⁵ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, Karmelitánské nakladatelství, Vydrů, 1996, str. 359.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, str. 360.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, str. 360.

„*Očist' mě yzopem*“, nemá se na mysli yzop, který roste u nás, ale jde o keříkovou rostlinu s aromatickými listy, která je známá především v Egyptě. Roste na zdech, rumovištích apod. a příjemně voní. Svazkem yzopu namočeným do krve nebo do vody se kropilo při kultickém očišťování (srov. Lv 14,4.6.49-52; Nm 19,6.18). Yzopem smočeným v krvi beránka byly pokropeny veřeje Izraelitů v Egyptě, aby anděl zhouby minul jejich příbytky (srov. Ex 12,22-23)¹⁵⁸. Jedná se tedy o rituální očistu, o očištění od hříchu. Možná si žalmista kladl otázku: „Budu ušetřen tak jako Izraelité v Egyptě, když jím Bůh o půlnoci procházel (srov. Ex 12) nebo mě Bůh potrestá?

„*Umyj mě, budu bělejší nad sníh*“, o bělosti sněhu se častěji mluví v přirovnáních. Např. Iz 1,18: *Pojďte, projednejme to spolu, praví Hospodin. I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělejí jako sníh, i kdyby byly rudé jako purpur, budou bílé jako vlna.*

Dn 7,9: *Viděl jsem, že byly postaveny stolce a že usedl Věkovitý. Jeho oblek byl bílý jako sníh, vlasy jeho hlavy jako čistá vlna....*

Hřích je pokládán za špínu, ale i za něco červeného, ne-li v tomto případě krvavého (krev na ruku Davidových – Uriášova smrt srov. 2 Sam 11); může být Božím zásahem úplně odstraněn, takže hříšník je čistý čili schopný účastnit se bohoslužeb, je bílý jako sníh.

Např.: Iz 1,18 „*I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělejí jako sníh.*“

Bílá barva je též barvou vítězství (srov. Zj 7,9)¹⁵⁹.

Ž 51,10 *Dej, ať slyším veselí a radost, ať jásají kosti, jež jsi zdeptal: Tímto veršem začíná druhá polovina tohoto žalmu. Když Bůh pronese slovo odpuštění, žalmista uslyší radostnou zprávu a zakusí radost v hloubce své bytosti, poeticky řečeno „zajásají jeho kosti“. Podobný obraz používá prorok Iz 66,14: *Uvidíte to a vaše srdce se rozveselí, vaše kosti budou pučet jako mladá tráva.**

V opačném případě se projeví smutek Ž 32,3-4 : „*Mlčel jsem a moje kosti chřadly, celé dny jsem pronaríkal. Ve dne v noci na mně těžce ležela tvá ruka, vysýchal mně morek jako v letním žáru.*“

Ž 51,11 *Odvrať svou tvář od mých hříchů, zahlad' všechny moje nepravosti: Znovu zde jinými slovy žalmista prosí o odpuštění*¹⁶⁰.

Ž 51,12 *Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha*

¹⁵⁸ Yzop, *Organum maru nikoli* u nás rostoucí *Hyssopus officinalis*. Srov. in Novotný, A. *Biblický slovník*, Kalich, Praha, 1996, str. 1263.

¹⁵⁹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, Karmelitánské nakladatelství, Vydří, 1996, str.360.

¹⁶⁰ Srov. Pacner, S., *Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze “Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit”*, Brno 24.11. 2005.

Podobně jako na začátku knihy Genesis (srov. Gn 1,1-2) duch nebo dech Boží se vznášel nad vodami, aby zformoval kosmos, tak i zde se touto prosbou žádá, aby Bůh znovu „stvořil“ žalmistu. V této prosbě „*Stvoř mi Bože čisté srdce*“ ožívá hebrejský text slova „*bara*“, který označuje výhradně stvořitelský čin Boží.

Hřích rozvrátil jeho srdce natolik, že zde pomůže jenom nový stvořitelský čin. Ten je jenom a pouze Božím darem¹⁶¹. Apoštol Pavel později v 2 Kor 5,17 řekne: „*Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pomínulo, hle, je tu nové!*“

„*Čisté srdce*“ označuje ve Starém zákoně střed lidské existence jako sídlo všeho cítění, myšlení a chtění. Mít *čisté srdce* znamená být Bohu blízko, vnímat ho, žít s ním a z něho.

Např.: Ž 24,4-5: *Ten, kdo má nevinné ruce a čisté srdce, kdo nepozvedá svou duši ke klamu a nepřísahá falešně. Ten vezme od Hospodina požehnání, a přijme spravedlnost od Boha, své spásy*“

Tak i Ježíš to říká naprosto jasně v Mt 5,8: „*Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uzří Boha.*“

Snad prosba „*obnov v mém nitru pevného ducha*“: Mluví se zde o *duchu*. Což je Velmi důležité téma. Krásně je to vyjadřují i tyto slova.

Např.: Ez 11, 19-20: *A dám jim jedno srdce a nového ducha vložím do vašeho nitra, odstraním z jejich těla srdce kamenné a dám jim srdce masité, aby žili podle mých ustanovení, zachovávali má nařízení a plnili je a budou mým lidem a já budu jejich Bohem*

Ve Starém zákoně označuje slovo duch hebr. *ruach* původně pohyb vzduch, dech (srov. Jb 41,12; Iz 11,4; 42,5) nebo také vítr (srov. 1Král 19,11: Eliáš na hoře Karmel), ale také životní princip „*duch Boží*“ (srov. Gn 6,17; 7,15; Ab 2,19) jako přímé působení Hospodinovo, jeho „*slovo*“ ve světě a mezi lidmi: účastní se stvoření světa (srov. Gn 1,1-2), oslovuje proroky a ukládá jim, co mají hlásat (srov. Iz 11,2; Ez 11,5). Provází své vyvolené, dodává jim odvahu a moudrost v rozhodování. Spočívá na Mojžíšovi (srov. Nu 11,17) a sedmdesáti (srov. Nu 11,25), mluví skrze Davida (srov. 2Sam 23,2), trvale bude v Mesiáši, služebníku Božím (srov. Iz 61,1; 11,2).

Jeho působení se projevuje různě, naplňuje moudrostí a uměním (srov. Ex 31,3; 35,31; Dt 34,9) a proměňuje člověka (srov. Ez 36,26-27) v poslušné Boží dítě¹⁶².

¹⁶¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, str. 360-361.

¹⁶² Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, str. 132.

Zde žalmista prosí „*obnov v mém nitru pevného ducha*“. Mít *pevného ducha* znamená nekolísat mezi dobrem a zlem a odolávat pokušení. Stačí si připomenout Ježíšovo slovo v Mt 26,41: „*Bděte a modlete se, abyste neupadli do pokušení. Váš duch je odhodlán, ale tělo slabé*“.

Ž 51,13 *Jen mě neodvrhuj od své tváře, ducha svého svatého mi neber!* Když se zde mluví o *duchu svatém*, tak se samozřejmě nemá na mysli třetí božská osoba. Ve Starém zákoně se tento výraz objevuje pouze zde a v Iz 63,10-11 oproti častému Hospodinovu duchu (srov. Sd 3,10; 1Sam 16,13-14 aj.)¹⁶³. Tímto pojmem *duch svatý* je tu označován Bůh jako odpouštějící a smiřující (srov. Ez 36,26-27). Na tato místa navazuje Nový zákon, když ducha, který měl být vylit „v posledních dnech“, nazývá Duchem svatým (srov. Sk 2,17-18)¹⁶⁴. Je to Boží moc, která člověka odděluje od všeho nečistého a nesvatého a uschopňuje ho, aby plnil vůli Hospodina, který je svatý.

Komentářem k tomuto místu může být i např. Ez 36,27: *Vložím vám do nitra svého ducha; učiním, že se budete řídit mými nařízeními, zachovávat moje řády a jednat podle nich*.

Tyto dvě prosby se dají spojit v jednu: Ž 139,7 *Kam odejdu před tvým duchem, kam uprchnu před tvou tváří?*¹⁶⁵

Ž 51,14 *Dej, ať se zas veselím z tvé spásy, podepři mě duchem oddanosti*: Je zde řeč o *duchu oddanosti* nebo také lze přeložit jako *dobrovolnosti*, který činí člověka ochotným plně se postavit do Božích služeb (srov. Ga 2,20).

Podepření je spolehnutí se na Hospodinovu pomoc.

Např. : Ž 3,6 : „*Ulehnu, usnu a probudím se, neboť Hospodin mě podepírá*“

Iz 59,16 : *Vidí, že není nikoho, žasne, že nikdo nezasáhne. Zachrání ho jeho paže, podepře ho jeho spravedlnost*.

Žalmista tedy prosí ve vv. 12-14 o ducha, který pochází od Boha, který má Božskou sílu, který způsobí, že bude proměněn. Tyto verše vytvářejí celek, protože obsahují trojí vzývání ducha : 1. *Obnov v mém nitru pevného ducha*; 2. *ducha svého svatého mi neber*; 3. *podepři mě duchem oddanosti*¹⁶⁶.

¹⁶³ Český studijní překlad Bible, <http://www.obohu.cz/bible/>: Poznámkový materiál k verši 13.

¹⁶⁴ Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, str.132.

¹⁶⁵ Srov. Pacner, S., Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze “Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit”, Brno 24.11. 2005

¹⁶⁶ Srov. Pacner, S., Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze “Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit”, Brno 24.11. 2005

Ž 51,15 *Budu učit nevěrné tvým cestám a hříšníci navrátí se k tobě:* Žalmista je již proměněn a očištěn Božím působením, a proto se sám stává hlasatelem obrácení. Místo aby vyprávěl věřícím o Božích skutcích a velikosti jeho milosrdenství, chce se obrátit k těm, kteří se musí teprve obrátit, čili k nevěrným a hříšným. Protože sám na sobě ve svém hříchu zakusil Boží působení, nesvolává trest a zničení na nepřátele, ale naopak usiluje o jejich obrácení¹⁶⁷.

Ž 51,16 *Vysvobod' mě, abych nebyl vinen krví, Bože! Bože, moje spáso, ať plesá můj jazyk pro tvou spravedlnost.* Otázka je, o co zde žalmista prosí. Hebrejščina má doslova *vysvobod' mě od krví* (množ. č.). *Krev* v množ. č. znamená zpravidla krev prolitou. Kdybychom vnímali tento žalm z pohledu krále Davida, kterému je připsán, potom by to byla narážka na zavraždění Uriáše (srov. 2 Sam 11). Nebo snad žalmista prosí, aby sám nebyl vinen prolitím krve? Nebo se snad bojí nějakého "krvavého soudu" či krevní msty za krev, kterou již prolil? Nebo je to prosba *vysvobod' mě od smrtelné viny*, tzn. od skutků, které mohly být potrestány pouze smrtí¹⁶⁸?

Krev ve Starém zákoně je sídlem života (srov. Gn 9,4; Lv 17,14; Dt 12,23, kde je přímo rovnítko mezi krví a životem) a Bůh ji vyhradil pro bohoslužbu k očišťování viny¹⁶⁹.

„*Bože, moje spáso, ať plesá můj jazyk pro tvou spravedlnost*“: Za odpuštění a očištění bude žalmista oslavovat Boha jásosem. Ten, kdo byl hříšník a poznal velikost Božího odpuštění a milosrdenství, nemůže mlčet, ale musí svůj prožitek sdělit jiným. Víra, která nemá odvalu vydat svědectví před lidmi, je mrtvá víra, nebo alespoň nějak ochromená. Krásným komentářem je vyprávění evangelia o uzdraveném posedlém, z kterého Ježíš vyhnal zlé duchy v Mk 5,19-20: *"Jdi domů k svým a pověz jim, jak veliké věci učinil Pán, když se nad tebou smíloval."* Tehdy odešel a začal zvěstovat v Dekapoli, jak veliké věci mu učinil Ježíš; a všichni se divili.

Ž 51,17 *Panovníku, otevři mé rty, ať má ústa hlásají tvou chválu:* Tím, že je žalmista osvobozen od těžké viny, může vzdávat Hospodinu chválu. Rty byly zavřené nikoli pro fyzickou neschopnost mluvit, ale hanbou způsobenou nepravostí (srov. Gn 44,16; Ez 16,63; Mt 22,12; Ř 3,19).

¹⁶⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, str. 361.

¹⁶⁸ Srov. Pacner, S., *Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchu (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze "Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit"*, Brno 24.11. 2005.

¹⁶⁹ Srov. Novotný, A., *Biblický slovník*, str 355.

Denní modlitba církve začíná uvedením do první modlitby dne těmito slovy z tohoto žalmu, která člověk po probuzení říká a při kterých dělá kříž: „*Pane, otevři mé rty a má ústa tě budou chválit*“¹⁷⁰.

Ž 51,18-19 *Oběť, kterou bych dal, se ti nezalíbí, na zápalných obětech ti nezáleží. Zkroušený duch, to je oběť Bohu. Srdcem zkroušeným a zdeptaným ty, Bože, nepohrdáš!* Normálně byl ve Starém zákoně akt díkuvzdání spojen s obětí. Proroci přesto často zdůrazňují, že to, co se líbí Bohu, nejsou pouze vnější gesta, ale je nutná vnitřní ryzost a obrácení, které je potom doprovázeno vnějšími gesty¹⁷¹.

Např. Oz 6,6: *Chci milosrdenství, ne oběť, poznání Boha je nad zápaly.*

Nebo Iz 1,11-17: *K čemu je mi množství vašich obětních hodů, praví Hospodin. Přesytil jsem se zápalných obětí beranů i tuku vykrmených dobytčat, nemám zájem o krev býčků, beránků a kozlů. Že se mi chodíte ukazovat! Kdo po vás chce, abyste šlapali má nádvoří? Nepřinášejte už šalebné obětní dary, kouř kadidla je mi ohavností, i novoluní, dny odpočinku a svolaná shromáždění; ničemnost a slavnostní shromáždění, to nemohu vystát. Z duše nenávidím vaše novoluní a slavnosti, jsou mi jen na obtíž, jsem vyčerpán, když je musím snášet. Když rozprostíráte své dlaně, zakrývám si před vámi oči. Ať se modlíte sebevíc, neslyším. Vaše ruce jsou celé od krve. Omyjte se, očistěte se, odkliděte mi své zlé skutky z očí, přestaňte páchat zlo. Učte se činit dobro. Hledejte právo, zakročte proti násilníku, dopomozte k právu sirotkovi, ujímejte se pře vdovy.*

1Sam 15,22: *Libí se Hospodinu zápalné oběti a obětní hody víc než poslouchat Hospodina? Hle, poslouchat je lepší než obětní hod, pozorně rozvažovat je víc než tuk beranů.*

Ž 51,20-21 *Prokaž dobro Siónu svou přízní, vybuduj jeruzalémské hradby. Pak se ti zalíbí oběti spravedlnosti, zápaly a celopaly, pak ti budou na oltáři obětovat býčky.* Zdá se, že tyto dva verše jsou dodatkem z doby exilu nebo po něm. Objevuje se zde téma Siónu, Jeruzaléma a jeho hradeb¹⁷². Vyhnanství bylo časem k obnově srdce skrze pokání, nyní přichází čas, ve kterém Hospodin odpouští a usmíruje se¹⁷³.

---

¹⁷⁰ Srov. Invitatorium; *Denní modlitba církve, Breviář*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, str. 12.

¹⁷¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, str. 362.

¹⁷² Církevní otcové tu viděli prosbu, aby byl zjeven nový Sijón, aby se na zemi vybudoval nebeský Jeruzalém a vytvořil se nový lid; ten nebude nosit Bohu v oběti zvířata, nýbrž oběti spravedlnosti, celovaly rozumné a živé, o kterých hovoří apoštol Pavel (Ř 12,1). Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, str. 363.

¹⁷³ Srov. tamtéž, str. 362.

Vzájemné pouto mezi Bohem a lidem je narušeno lidským hříchem. Oběti přinášené Bohu, jako oběti darované, mají být viditelným znamením oddanosti a lásky, nikoli jen jakýmsi úplatkem k získání přízně Hospodina¹⁷⁴.

Například: Prorok Izajáš v 40,2 říká: *„Mluvte k srdci Jeruzaléma, provolejte k němu: Čas jeho služby se naplnil, odpykal si své provinění. Vždyť z Hospodinovy ruky přijal dvojnásobně za všechny své hříchy.“*

Podobně se dá chápat i výraz „hradby“. Lid staré smlouvy je závislý na Boží ochraně. Hospodin mu byl hradbou, oporou, aby přežil všechny bouře¹⁷⁵. A chce se opět uchýlit do Božího bezpečí.

Např.: Ž 18,3 *Pravil: „Hospodine, skalní štíte můj, má pevná tvrzi, můj vysvoboditeli, Bože můj, má skálo, utíkám se k tobě, štíte můj a rohu spásy, nedobytný hrade, moje útočiště, zachránce můj, ty mě před násilím zachraňuješ!“*

3.5.3. POSELSTVÍ KAJÍCÍ KÉ DAVIDOVY MODLITBY

Tyto texty nám ukazují na to, že vyznání hříchů je cestou k odpuštění. Měli bychom po něm toužit, aby nás Bůh proměnil. Odpuštění hříchů je tak velká věc, že jediným srovnatelným postojem člověka je vzdávání chvály a díky za toto odpuštění.

Milosrdenství je jednou z Božích vlastností, o nichž nás zpravují texty Bible (např. srov. Nu 14, 18; Neh 1, 5; Ž 103, 8 a Ex 9, 27; Ž 119, 137; Sir 35, 12 aj.). A je nutno si uvědomit velikost tohoto milosrdenství, s kterým k nám Bůh přistupuje.

Církevní tradice viděla v modlitbě tohoto žalmu hlas Ježíše Krista, jako prosbu k Otci o odpuštění hříchů celého lidstva.

3.5.4. ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?

Písmo na mnoha místech zdůrazňuje, že ten, kde je nečistý se nemůže setkat s Bohem. Ježíšova slova v Mt 5,8: *„Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uvidí Boha“* je třeba brát velmi vážně. To co nás pošpiňuje je hřích. A hřích je něco, s čím sami můžeme udělat velmi málo. Abychom mohli zakusit Boží moc skrze odpuštění, je třeba si bez obalu udělat velmi málo.

---

¹⁷⁴ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu III.*, str. 363.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž.

Abychom mohli zakusit Boží moc skrze odpuštění, je třeba si bez obalu přiznat svou vinu. Zakoušení vlastního hříchu nás má vést k pokoře. Pokora je předpokladem dokonalého následování Krista. Je tak cestou bezmezné důvěry v Boží milosrdenství při vědomí vlastní bezmocnosti, jak ji vystihuje Terezie z Lisieux¹⁷⁶ „*Ano, stačí se pokorit, tiše snášet své nedokonalosti. To je pravá svatost!*“¹⁷⁷ V pokoře srdce odevzdáváme vše v lásce do Boží vůle, jak se modlíme v Otčenáši (srov. Mt 6,10). Vše přijímáme z Boží ruky. Učíme se nelpět na sobě po vzoru Krista (srov. Flp 2,6-8). A pak pro nás nebude problém vyznat s apoštolem Pavlem: „*Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus*“ (srov. Gal 2,20).

Ale upřímně, propůjčuje moderní společnost pokoře místo ?

3.6. ELIÁŠ – BOŽÍ SLUŽEBNÍK

V náboženských dějinách Izraele hráli velkou roli proroci, jejich učení a kázání. Mezi nimi vyčnívá postava Eliáše, kterého Bůh povolal, aby přivedl lid ke konverzi. Jeho jméno znamená „Hospodin je můj Bůh“. V souznění s tímto jménem se odvíjí jeho život, cele zasvěcený tomu, aby přiměl lid k uznání Hospodina jakožto jediného Boha.

Sirachovec o Eliášovi píše: „*Prorok Eliáš povstal jako oheň a jeho slovo plálo jak pochodeň*“ (srov. Sir 48,1). Pomocí tohoto plamene Izrael znovu našel svou cestu k Bohu.

Ve své službě se Eliáš modlí: prosí Hospodina, aby vrátil život synovi vdovy, která jej hostila (srov. 1 Kr 17,17-24), volá k Bohu, když je znaven a zmítán úzkostmi během svého útěku na poušť před královnou Jezabelou, která mu usiluje o život (srov. 1 Kr 19,1-4), ale v plné moci se jeho přímluva ukazuje především na hoře Karmel, když před celým Izraelem prosí Hospodina, aby se zjevil a obrátil srdce lidu¹⁷⁸.

Po předání úřadu Elizeovi přešel zázračně Jordán a tam jej ohnivý vůz vzal do nebe (srov. 2 Kr 2,1-11)¹⁷⁹. Při proměnění Páně na Hoře se Ježíšovi zjevuje společně s Mojžíšem (Mk 9,4-5; Mt 17,3-4)¹⁸⁰.

---

¹⁷⁶ Srov. Gaucher, G., Jan a Terezie: Plamen lásky: Vliv svatého Jana od Kříže v životě a spisech svaté Terezie z Lisieux. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1999, str. 88.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž.

¹⁷⁸ Při zpracování kapitoly použit materiál : <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14710>
Katecheze Benedikta XVI. na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011; citováno 12.12.2011.

¹⁷⁹ Enoch byl první, o kom se Písmo zmiňuje, že byl za živa přenesen do nebe (srov. Gen 5,21-24). Eliáš je druhý takový případ. Další osobou, která byla v tělesném stavu vzata do nebe, byl Ježíš po svém vzkříšení (srov. Sk 1,9). Srov. Bauckham, R.J., „Enoch“ in *Nový biblický slovník* ed. Douglas J.D., str. 284-285.

¹⁸⁰ Srov. Smith, B.L., „Eliáš“ in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas, J.D., str. 213-214.

3.6.1 KONTEXT ELIÁŠOVY PROSEBNÉ MODLITBY

Ocitáme se v severním království v 9.století před Kristem, za časů kdy v Izraeli nastala situace otevřeného synkretismu¹⁸¹.

Eliášův příběh popisuje 1Král 17,1 až 2Král 2,11. Zmiňuje se o něm také 2Pa 21,12-15, dále Mal 4,5.6, ale i Novozákonní literatura: Mt 11,14; 16,14; 17, 3-13; 27, 47-49; Lk 1,17; 4, 25.26; Jan 1,19-25, Ř 11,2-4; Jak 5,17.18¹⁸².

Eliáš pocházel z Tišby v Gileádu (1Kr 17,1). Vystupoval jako prorok za králů Achaba (871-852 př. Kr.) a Achaziáše (852-851 př. Kr.). Doba jeho vystoupení se vyznačuje tím, že víra v Baala¹⁸³ málem vytlačila víru v Boha Izraele. Achabovi předpověděl, že v zemi bude hlad jako boží trest za službu falešnému bohu (srov. 1Kr 17,1).

V tomto příběhu k této modle lid vzhlíží, aby si vyprosil déšť. Izrael podlehl svodům modloslužby. I když si lid namlouval, že se přidržuje Hospodina, neviditelného a tajemného Boha, hledal jakousi pomyslnou jistotu v předvídatelném bůžkovi výměnou za oběti.

3.6.2 VÝKLAD TEXTU 1KRÁL 18,30-39

3.6.2.1 Text modlitby

1Král 18,³⁰Tu řekl Eliáš všemu lidu: „Přistupte ke mně!“ Všechen lid k němu přistoupil a on opravil pobořený Hospodinův oltář. ³¹Vzal dvanáct kamenů podle počtu kmenů synů Jákoba, k němuž se stalo slovo Hospodinovo, že se bude jmenovat Izrael. ³²Z kamenů vybudoval oltář ve jménu Hospodinově a kolem oltáře vymezil příkopem prostor pro vysetí dvou měř zrní. ³³Pak narovnal dříví, rozsekal býka na kusy a položil na dříví. ³⁴Nato řekl: „Naplňte čtyři džbány vodou a vylijte ji na zápalnou oběť a na dříví!“ Potom řekl: „Udělejte to ještě jednou.“ Oni to udělali. Znovu řekl: „Udělejte to potřetí!“ Udělali to tedy potřetí. ³⁵Voda tekla okolo oltáře a naplnila i příkop. ³⁶Nastal čas, kdy se přináší obětní dar. Prorok Eliáš přistoupil a řekl: „Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův, ať se dnes pozná, že ty jsi Bůh v Izraeli a já tvůj

¹⁸¹ Synkretismus označuje splývání náboženských a kulturních prvků v jeden celek, často přitom vznikají božstva nová. Srov. <http://www.iencyklopedie.cz/synkretismus>.

¹⁸² Srov. Smith, B.L., „Eliáš“ in *Nový biblický slovník*, ed. Douglas, J.D., str. 213-214.

¹⁸³ Baal - Mužské hlavní božstvo semitských národů, zvláště Feničanů a Babyloňanů (pozdější Marduk). Na nápisech assyrských je označován jako kníže bohů. Lze předpokládat, že byl původně zosobněním plodnosti půdy. Později byl ztotožňován s blahodárně působící mocí slunce. V Babylóně býval znázorňován lidskou postavou v královském rouchu. Posvátným zvířetem, zasvěceným tomuto božstvu, býval býk. V nejstarších dobách byl uctíván na pahorcích; tak Moabští se mu klaněli na hoře Fégor (Nu 22,41; 25,3-18); Madiánští a Amalechitští na hoře Oreb a Sinaj; Feničané na Karmeli; Kananejští ve vnitrozemí na hoře Hermon. Pojmenování mnohých míst v zemi Kananejské nasvědčuje, jak tam bylo uctívání Baala rozšířeno. Modloslužba Baalova byla záhy zavlečena mezi Izraelce, což bylo přirozené, protože domorodé obyvatelstvo jej uctívalo po celé zemi. V době soudců byl Baal v Palestině všeobecně uctíván i Izraelem, splynul v lidové víře s Hospodinem (Sd 2,13; 6,28-32). Za králů se situace ještě zhoršila. Zvláště Achab pod vlivem své ženy Jezabel, dcery krále sidonského, zaváděl uctívání Baala jako státní kult, zatím co bohoslužbu Hospodinovu potlačoval (1Kr 16,31-33; 18,19-22; 19,18; 2Kr 10,26n). Oltáře Baalovy byly velmi četné (Jr 11,13), i na domech a na střechách (Jr 32,29). Srov. in *Biblický slovník*, Novotný, A., str. 56.

služebník a že jsem učinil všechny tyto věci podle tvého slova. ³⁷Odpověz mi, Hospodine! Odpověz mi, ať pozná tento lid, že ty, Hospodine, jsi Bůh. Ty sám obrať jejich srdce zpět k sobě. ³⁸I spadl Hospodinův oheň a pozřel zápalnou oběť i dříví, kameny i prst, a vodu z příkopu vypil. ³⁹Když to všechen lid spatřil, padli na tvář a volali: „Jen Hospodin je Bůh! Jen Hospodin je Bůh!“ ¹⁸⁴

3.6.2.2 Kompozice textu

Je třeba připomenout pro pochopení této modlitby, že se jedná o Eliášův zápas na Karmelu s Baalovými proroky a tudíž přiblížit i verše 21-29 jako úvod .

Verše 21-29 : Právě proto postaví Eliáš lid na hoře Karmel před nutnost volby (srov. 1Kr 18,21). On i Baalovi proroci připraví zápalnou oběť a modlí se, aby se pravý Bůh ukázal tím, že odpoví sesláním ohně, který pohltí přichystanou oběť. Tak začíná střet mezi prorokem Eliášem a stoupenci Baala, ve skutečnosti však mezi Bohem Izraele, Bohem spásy a života a němým, beztvarym bůžkem, který nemůže způsobit nic, ani dobro, ani zlo (srov. Jer 10,5). A nastává také střetnutí mezi dvěma naprosto odlišnými způsoby modlitby a vztahování se k Bohu ¹⁸⁵. Proroci Bála křičí, poskakují, tancují, upadají do extáze a dokonce začínají svá těla zraňovat „*meči a oštěpy, až z nich tekla krev*“ (srov. 1Král 18, 28).

Verše 30-31: Eliáš vyzývá lid, aby se odvrátil od falešné modly a vrátil se k Hospodinu. Na důkaz pevné víry v Boha nebes obnovuje pobořený oltář.

Verše 32-35: Tzv. „ozdravení“ oltáře;

Verše 36-37: Připomenutí jmen otců a smlouvy s Hospodinem

Verš 38: Hospodinův zásah

Verš 39: Lid chválí Hospodina

Verš 40: Završením této modlitby je pak trest, který je vykonán na přísluhovačích falešných model (srov. Dt 13,6; 18,20).

3.6.2.3 Výklad

1Král 18,30-31 *Tu řekl Eliáš všemu lidu: „Přistupte ke mně!“ Všechny lid k němu přistoupil a on opravil pobořený Hospodinův oltář. 31Vzal dvanáct kamenů podle počtu kmenů synů Jákoba, k němuž se stalo slovo Hospodinovo, že se bude jmenovat Izrael.*

Eliášův postoj modlitby je zcela odlišný. Požádá lid, aby přistoupil. Tím, že lid takto vyzve mu zároveň ukazuje cestu. „přistupte k Bohu, odstupte od Baala“, otevřete svá srdce. Jasně tak ukazuje svou víru, kterou posléze vyznává i lid.

¹⁸⁴Srov. ČBS, Bible, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, ČEP, 2006, str. 438.

¹⁸⁵ Srov. <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=14710>; Katecheze Benedikta XVI. na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011; citováno 12.12.2011.

Chce, aby se Izrael sjednotil s ním a stal se účastníkem a protagonistou jeho modlitby i nadcházejícího dění. Prorok obnovuje oltář za použití „dvanácti kamenů podle počtu synů Jakuba, k němuž se ozvalo Hospodinovo slovo: „*Izrael je tvé jméno*“ (srov. Gn 32,28). Tyto kameny představují veškerý Izrael a jsou hmatatelnou památkou dějin vyvolení, zaslíbení a spásy tohoto lidu¹⁸⁶.

Např.: Ex 24,4 *Nato Mojžíš zapsal všechna Hospodinova slova. Za časného jitra postavil pod horou oltář a dvanáct posvátných sloupů podle dvanácti izraelských kmenů.*

Joz 4, 2-5 „*Vyberte si z lidu dvanáct mužů, po jednom z každého kmene, a přikážete jim: Vyneste zprostřed Jordánu, odtud, kde nepohnutě stály nohy kněží, dvanáct kamenů, vezměte je s sebou a složte je na místě, kde této noci přenocujete.*“ *Jozue tedy povolal dvanáct mužů, které z Izraelců určil, po jednom z každého kmene, a řekl jim: „Jděte před schránu Hospodina, svého Boha, doprostřed Jordánu. Každý si vyzvedne na rameno jeden kámen, podle počtu kmenů Izraelců.*

Dvanáctka¹⁸⁷ je zde symbolem úplnosti a nedotčenosti Izraele. Toto „uzdravení oltáře“ je symbolem nezrušitelné sounáležitosti celku Izraele.

Liturgické gesto Eliáše má rozhodující význam; oltář je posvátným místem poukazujícím na přítomnost Hospodina, ale kameny, z nichž se skládá, představují lid, který nyní prorokovým prostřednictvím symbolicky stojí před Bohem, stává se „oltářem“, místem daru a oběti¹⁸⁸.

1Král 18,32-35 *Z kamenů vybuodoval oltář ve jménu Hospodinově a kolem oltáře vymezil příkopem prostor pro vysetí dvou měr zrní. Pak narovnal dříví, rozsekal býka na kusy a položil na dříví. Nato řekl: „Naplněte čtyři džbány vodou a vylijte ji na zápalnou oběť a na dříví!“ Potom řekl: „Udělejte to ještě jednou.“ Oni to udělali. Znovu řekl: „Udělejte to potřetí!“ Udělali to tedy potřetí. Voda tekla okolo oltáře a naplnila i příkop.*

Zmínka o „*strouze (příkopu) okolo oltáře*“ a o jejích rozměrech je značně zvláštní. Z textu není jasné, zda toto vyhloubení příkopu nějak souvisí s nějakými dosud neznámými rity při zasvěcování oltáře, či má nějaký jiný, skrytý symbolický význam. Mohlo se jednat o obdélník 100x50 loket jako byl dvůr stanu setkávání¹⁸⁹.

¹⁸⁶ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II*, str. 410.

¹⁸⁷ Dvanáctka je nebeské číslo a označuje uzavřený celek, v daném případě celek lidu božího, jehož je severní Izrael nedílnou součástí. Srov. in Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II*, Karmelitánské nakladatelství, Vydří, 1996, str. 410-411.

¹⁸⁸ Srov. : <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14710> Katecheze Benedikta XVI. na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011; citováno 12.12.2011

¹⁸⁹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II*, str. 411.

Např. Ex 38,9-13: *Zhotovil bronzovou nádrž s bronzovým podstavcem ze zrcadel žen, které konaly službu u vchodu do stanu setkávání. Udělal také nádvoří. Na jižní, pravé straně nádvoří byly zástěny z jemně tkaného plátna, v délce sto loket. Bylo tam dvacet sloupů na dvaceti bronzových patkách; háčky ke sloupům a příčné tyče k nim byly stříbrné. Na severní straně v délce sto loket bylo dvacet sloupů na dvaceti bronzových patkách; háčky ke sloupům a příčné tyče k nim byly stříbrné. Na západní straně byly zástěny v délce padesáti loket. Bylo tam deset sloupů na deseti patkách; háčky ke sloupům a příčné tyče k nim byly stříbrné. Na přední, východní straně byla šířka padesát loket.*

Např.: Iz 55,10-11 *Spustí-li se lijavec nebo padá-li sníh z nebe, nevrací se zpátky, nýbrž zavlažuje zemi a činí ji plodnou a úrodnou, takže vydává símě tomu, kdo rozsívá, a chléb tomu, kdo jí. Tak tomu bude s mým slovem, které vychází z mých úst: Nenavráti se ke mně s prázdnou, nýbrž vykoná, co chci, vykoná zdárně, k čemu jsem je poslal.“*

Stejně tak je i nesnadný výklad dalších veršů, ve kterých nechává Eliáš polévat hotovou obětní hranici vodou. Jedná se o celkem 12 džbánů vody, opět poukázání na toto číslo. Tato voda může symbolizovat oběť tzv. poslední vody na znamení víry, že Hospodin je dárce vláhy a smiluje se a sešle déšť¹⁹⁰.

Např. Ž 65,10-11: *Navštěvuješ zemi, hojností ji zahrnuješ, velmi bohatou ji činíš. Boží potok je naplněn vodou, pečuješ jim o obilí, ano, máš o zemi péči: zavlažuješ brázdy, kypříš hroudy, vydatnými prškami ji činíš vláčnou, žehnáš tomu, co z ní raší.*

1Král 18, 36-37 *Nastal čas , kdy se přináší obětní dar. Prorok Eliáš přistoupil a řekl: „Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův, ať se dnes pozná, že ty jsi Bůh v Izraeli a já tvůj služebník a že jsem učinil všechny tyto věci podle tvého slova. Odpověz mi, Hospodine! Odpověz mi, ať pozná tento lid, že ty, Hospodine, jsi Bůh. Ty sám obrať jejich srdce zpět k sobě .“* Eliášova modlitba začíná připomenutím jmen praotců, a tím i smlouvy, kterou s nimi Hospodin kdysi uzavřel (srov. Ex 3,6; 3,16; 4,5; Mt 22,32; Sk 3,13). Na prvním místě je prosba o to, „*aby se poznalo*“, že Hospodin a nikoli Baal je Bohem Izraele a že Eliáš není samozvanec, nýbrž Boží služebník (srov. 1Kř 17,24). A tak se stane.

---

¹⁹⁰ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str. 410.

1 Král 18, 38 *Spadl Hospodinův oheň a pozřel zápalnou obět' i dříví, kameny i prst', a vodu z příkopu vypil.* Eliáš účinnou veřejnou modlitbou k Hospodinu prosí za lid a obět' i dříví s vodou stráví oheň, který spadne z nebe. Eliáš tak lidu ukázal, že pravdivost proroka se nedá posuzovat jen podle jeho slov, ale aby se prorokova slova naplnil, musí za ním stát moc živého Boha¹⁹¹. Oheň, tento prvek zároveň nezbytný a hrozný, spojený s božskými zjeveními hořícího keře a na Sinaji, nyní vyjadřuje lásku Boha, který odpovídá na modlitbu a zjevuje se svému lidu. Bál, němý a bezmocný bůh, neodpověděl na prosby svých proroků¹⁹². V kontrastu je tu rituální činnost Baalových proroků, kteří kolem oltáře křičeli, skákali, zraňovali se (srov. 2Král 18,28). Dokonce v zoufalství nad neúspěchem prodlužovali čas tohoto rituálu. Zdůrazňuje nám to trojí výpověď: „*nikdo se neozval, nikdo neodpověděl, nikdo nevěnoval pozornost*“ ničemu z toho co proroci podnikali (srov. 1Král 18,29)¹⁹³. Ale Eliáš pouze Hospodina požádá jednou, dvěma větami.

1 Kr 18, 39 *Když to všechen lid spatřil, padli na tvář a volali: „Jen Hospodin je Bůh! Jen Hospodin je Bůh!“* Lid, který všechno vidí, padá na tvář. Vyznavačský výkřik lidu souzní v hebrejštině s Eliášovým jménem (hebr. *elijáhu* „Můj Bůh je Hospodin“). Vyznání, že „jen Hospodin je Bůh“ se ve Starém zákoně v různých obměnách vyskytuje na několika místech (např. Dt 4,35; 1Král 8,60; Jr 10,10; Iz 45,5).

Už není sporu o tom, kdo je pravý Bůh, zda je to Hospodin nebo Baal. Je rozhodnuto přijetím oběti skrze seslaný oheň. A lid konečně prozře; božské milosrdenství vyšlo vstříc jeho slabosti, jeho pochybnostem, jeho nedostatku víry. Nyní je Baal, prázdná modla, poražen a lid, který se zdál ztracen, opět našel cestu k pravdě a našel sebe sama.

Následuje Eliášův příkaz pochytat a pobít Baalovy proroky (v. 40) a naplnit tak Zákon, který přikazuje usmrtit proroka, odvracejícího lid od Hospodina (Dt 13,6; 18,20)¹⁹⁴.

---

¹⁹¹ Srov. tamtéž, str. 411.

¹⁹² Srov : <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=14710> Katecheze Benedikta XVI. na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011; citováno 12.12.2011.

¹⁹³ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II*, str. 411.

¹⁹⁴ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II*, str. 411.

3.6.3. POSELSTVÍ ELIÁŠOVY MODLITBY

Tato Eliášova modlitba nám ukazuje jakou velikou roli hraje v lidském konání víra. Tato víra činí z Izraele Boží lid. Každý den je tato víra vyznávána ve známém textu Šemá Izrael: „*Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin je jediný. Miluj Hospodina, svého Boha, celým srdcem, celou duší a celou svou silou!*“ (srov. Dt 6,4-5). Jedná se o jeden z ústředních a nejstarších prvků židovské liturgie.

Plodem Eliášovy modlitby uprostřed jeho lidu a s jeho lidem je právě konverze, vyznání pravého Boha, Hospodina (srov. 1Král 18,38-39). Výsledkem jeho modlitby není jen skutečná pomoc a nakonec i ten déšť, ale především konec pochyb kdo je Bůh Izraele a nově nalezená cesta k Bohu a k životu¹⁹⁵.

Oheň, tento prvek zároveň nezbytný a hrozný, spojený s božskými zjeveními hořícího keře a na Sinaji (srov. Ex 3,2-7), nyní vyjadřuje lásku Boha, který odpovídá na modlitbu a zjevuje se svému lidu. Baal, němý a bezmocný bůh, neodpověděl na prosby svých proroků. Hospodin však odpověděl a to jednoznačně nejenom sežehnutím celopalů¹⁹⁶, ale dokonce i vysušením veškeré vody, která byla rozlita kolem oltáře. Izrael již nemůže mít pochyby; božské milosrdenství vyšlo vstříc jeho slabosti, jeho pochybnostem, jeho nedostatku víry. Nyní je Baal, prázdná modla, je poražen a lid, který se zdál ztracen, opět našel cestu k pravdě a našel sebe sama¹⁹⁷.

3.6.4. ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?

Co je na tomto příběhu aktuálního? Jde tu především o otázku priority prvního přikázání: klanět se jedině Bohu.

Kde mizí Bůh, upadá člověk do otroctví modloslužby, která člověka činí závislým na modlách a zotročují ho.

Za druhé. Primárním účelem modlitby je obrácení: Hospodinův oheň, který proměňuje naše srdce a uschopňuje nás vidět Boha a tak žít podle Boha a žít pro druhé.

---

¹⁹⁵ Srov: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=14710>; Katecheze Benedikta XVI. na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011; citováno 12.12.2011.

¹⁹⁶ Celopal znamená odevzdanost Bohu: jak bylo spáleno celé zvíře na znamení úplného darování se, tak se má člověk cele odevzdat Bohu. Skrze oběť bylo navázáno společenství s Bohem i s ostatními. Srov. Merell, J., *Malý bohovědný slovník*, Česká katolická charita, Praha 1963, srov. 46.

¹⁹⁷ Srov : <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=14710>; Katecheze Benedikta XVI. na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011; citováno 12.12.2011.

A třetím aspektem je přítomnost Boha v našem srdci. V něm vidíme tu lásku, která přetváří a očišťuje. Není to spalující oheň, kterým se Hospodin prezentuje na Karmelu, je to zápal našeho srdce, abychom se jednoznačně postavili na Boží stranu.

3.7. NEHEMJÁŠ – HOSPODINŮV ORGANIZÁTOR

Jediným zdrojem našich vědomostí o Nehemjášovi je kniha nesoucí jeho jméno. Královský číšník Nehemjáš, poddaný perského krále Artaxerxa I. (465-424 př. Kr.). Byl z generace, která žila již skoro 50 let mimo Jeruzalém (druhá generace exulantů). Když od judských mužů uslyšel zprávy o bezútěšném stavu Jeruzaléma (pravděpodobně důsledek událostí Ezd 4,7-23) velmi se ho to dotklo. Král mu dal povolení, aby se vrátil do vlasti a jmenoval ho tamním místodržitelem. Navzdory místnímu odporu obnovil s 52 Židy jeruzalémské hradby a byl strůjcem dalších reforem.¹⁹⁸

Jeho příběh je nejen poučný, ale i krásný. Nehemjáš byl muž modlitby a činu, oddaný službě. Tato starozákonní postava může motivovat a inspirovat lidi, kteří chtějí pro Boha dokázat velké věci. Proto je často dáván za příklad Božích mužů.

3.7.1 KONTEXT NEHEMJÁŠOVY MODLITBY

Nehemjášovu prosbu o přízeň, vyslyšení a podporu můžeme časově zařadit k situaci v 2. polovině 5. století př. Kr. do doby před začátkem obnovy jeruzalémských hradeb a města.

Nehemjášovi náleží zásluha, že dovedl využít svého postavení na královském dvoře a svého osobního vztahu ke králi (Artaxerxa I. 465-424 př. Kr.) ve prospěch svého lidu. Dosáhl v podstatě tří velkých úspěchů :

1. Judsko se stalo svěřenou perskou provincií, nezávislou na ostatních kmenech.
2. Jeruzalém byl znovu opevněn a stal se tak srdcem nové provincie
3. Lid byl tím zajištěn proti přepadům zvenčí a mohlo dojít k radikální očiště uvnitř, v chrámě, v obci, v rodinách.

Nehemjášova kající modlitba se nachází v 1 kapitole, ve verších 1-11 starozákonní knihy Nehemjáš.¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ Srov. Wright ,J.S., in *Nový biblický slovník* ,ed..Douglas J.D., str. 659.

¹⁹⁹ Srov. ČBS, Písmo svaté Starého Nového zákona, ČEP, Praha, 2006, str. 583; poznámkový materiál ke knize Nehemjáš.

Nehemjáš je zprávou o stavu Jeruzaléma i o situaci navrátilců hluboce dotčen a ve vroucí modlitbě se obrací o pomoc k tomu, který jediný může pomoci²⁰⁰.

Jako jediné knihy, které ve Starém zákoně vyprávějí o době po babylonském exilu jsou právě knihy Ezdráš a Nehemjáš. Často se má za to, že spolu s knihami Paralipomenon tvořily jedno dějpravné dílo. V hebrejském kánonu jsou tyto obě knihy spojeny v jednu, rovněž tak v LXX, kde ovšem figurují jako 2. Kniha Ezdrášova (1 Ezd je apokryf), ve Vulgátě je Ezd označován jako 1Ezd a Ne jako 2Ezd. Pak se druhá kniha Ezdrášova stala známou pod jménem Nehemjáš²⁰¹.

3.7.2 VÝKLAD TEXTU NEH 1,4-11

3.7.2.1 Text modlitby

Neh 1,⁴Když jsem slyšel ta slova, usedl jsem a plakal. Truchlil jsem několik dní, postil jsem se před Bohem nebes a modlil se k němu. ⁵Říkal jsem: „Ach, Hospodine, Bože nebes, Bože veliký a hrozný, který zachovááš smlouvu a jsi milosrdný k těm, kdo tě milují a zachovávají tvá přikázání. ⁶Kéž je tvé ucho ochotné slyšet a oči tvé pohotové vidět, abys vyslyšel modlitbu svého služebníka, kterou se před tebou modlím ustavičně dnem i nocí za syny Izraele, tvoje služebníky. Vyznávám hříchy synů izraelských, kterých jsme se proti tobě dopustili; hřešili jsme i já a dům mého otce. ⁷Počínali jsme si vůči tobě hanebně, nezachovávali jsme přikázání, řády a práva, které jsi vydal svému služebníku Mojžíšovi.

⁸Rozpomeň se prosím na slovo, které jsi přikázal svému služebníku Mojžíšovi: „Zpronevěříte-li se, já sám vás rozptýlím mezi národy. ⁹ Když se však obrátíte ke mně a budete má přikázání zachovávat a podle nich jednat, pak i kdyby někteří z vás byli zahánáni až na okraj světa, i odtamtud je shromáždím a přivedu na místo, které jsem vyvolil, aby tam přebývalo mé jméno.“¹⁰Vždyť to jsou tvoji služebníci, tvůj lid, který jsi vykoupil svou velikou mocí a silnou rukou. ¹¹Ach, Panovníku, kéž je tvé ucho ochotné vyslyšet modlitbu tvého služebníka i modlitbu tvých služebníků, kteří usilují žít v bázni tvého jména. A dopřej dnes zdaru svému služebníku a dej mu najít u onoho muže slitování.“ Byl jsem totiž královským číšníkem²⁰².

3.7.2.2 Kompozice textu

Úvod do Nehemjášovy modlitby tvoří verše 1-3. Do královské rezidence v Šúšánu za ním přišli muži z Judska, snad přímo vyslaní tamní náboženskou obcí. Právě toto setkání znamená rozhodující mezník v životě Nehemjášově. Od Judejců slyšel o bídě a potupě svého lidu, o troskách a rozvalinách svatého města. Pochopil, kam patří, že jeho místo je po boku těch, kdo jsou vystaveni zlobě tohoto světa. Uvědomil si, že jeho posláním je pomoci svému lidu a dát do jeho služeb i svoje vlastní vlivné postavení²⁰³.

Verš 4: Modlitba spojená s postem a kajícnými gesty

²⁰⁰ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke starému zákonu II.*, Vydří, 1996, Karmelitánské nakladatelství, str.662.

²⁰¹ Srov. Rendtorff, R., *Hebrejská bible a dějiny*, Vyšehrad, Praha, 1996, str. 341.

²⁰² ČEP, *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona*, str.451.

²⁰³ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke starému zákonu II.*, str.662.

Verš 5: Oslovení Boha

Verše 6-11: Prosba o vyslyšení

v. 6: vlastní prosba o slyšení

v. 7: vyznání za sebe i za lid, že nezachovávali smlouvu

vv. 8-9: odvolání se na Boží příslib

v. 10: odvolání se na vysvobození z Egypta

v. 11: opakovaná prosba o slyšení a prosba o pomoc v konkrétní věci²⁰⁴

3.7.2.3 Výklad

Neh 1,4 *Když jsem slyšel ta slova, usedl jsem a plakal.*

Truchlil jsem několik dní, postil jsem se před Bohem nebes a modlil se k němu. Nehemjáš se dovídá o situaci lidu (viz vv.1-3), jeho reakce je následující: sedl si, plakal, postil se a modlil. To, že si sedl mám ukazuje výraz pokory, zarmoucení a smutku. Nepláče proto, že se mu daří zle, ale nad tím, že Boží dílo je v troskách.

Např.: Ž 69,10 *„neboť mě stravuje horlivost pro tvůj dům, urážky těch, kdo urážejí tebe, na mne dopadají“.*

Další prvek post a modlitba jsou projevem jeho ochoty být otevřen Božímu dílu²⁰⁵.

Oslavuje Hospodina jako „*Boha nebes*“. Tento titul není tak často ve Starém zákoně užíván (např. srov. Gn 24,3; Neh 2,4; Ezd 1,2; Da 2,18; Jon 1,9)

Jedná se pravděpodobně o narážku na Boží moc, která vše tvoří z Gn 1,1, na Boha stvořitele.

Např.: Dt 10,14 *Hle, Hospodinu, tvému Bohu, patří nebe i nebesa nebes, země i vše, co je na ní.*

Jako člověk nepronikne tajemství nebes, tak nemůže proniknout ani tajemství Boží. Jeho cesty nejsou jako lidské a jeho svatá rada převyšuje všechno lidské myšlení tak, že se člověk může před svým Bohem jen ztišit a věřit v jeho věrnost a milosrdenství. Pány světa nejsou bohové světovládných říší, nýbrž Hospodin, Svatý Izraelský. Bůh poraženého lidu je ten pravý a jediný nebeský Bůh, Svatý Izraelský (srov. Ž 89,8-9)²⁰⁶.

²⁰⁴ Srov. Hruša I., Modlitba ve Starém zákoně, neoficiální studijní materiál CMTF Olomouc.

²⁰⁵ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke starému zákonu II.*, str.662.

²⁰⁶ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke starému zákonu II.*, str. 662.

Neh 1, 5 Říkal jsem: „Ach, Hospodine, Bože nebes, Bože veliký a hrozný, který zachováš smlouvu a jsi milosrdný k těm, kdo tě milují a zachovávají tvá přikázání. Hebr. *anna* „ach“ (ve Starém zákoně 13x) je vyhrazen pro životu nebezpečné situace či prosbu o odpuštění za velký hřích (srov. Gn 50,17; Ex 32,31; Ž 116,4; Iz 38,3; Da 9,4; Jon 1,14)²⁰⁷. Toto oslovení Boha je projevem nejvyšší úcty. Nesnaží se Bohu vmlouvat, nemluví s ním jako s tím „hodným“, ale jako s Bohem nebes, který je svatý a spravedlivý, žárlivý a trestající (srov. Da 9,4). Je Bohem který dává naději a odpouští²⁰⁸.

Neh 1,6 *Kéž je tvé ucho ochotné slyšet a oči tvé pohotové vidět, abys vyslyšel modlitbu svého služebníka, kterou se před tebou modlím ustavičně dnem i nocí za syny Izraele, tvoje služebníky. Vyznávám hříchy synů izraelských, kterých jsme se proti tobě dopustili; hřešili jsme i já a dům mého otce.*

Úpěnlivě prosí o vyslyšení. Nejde o něho, jde o zubožený lid. Za něj prosí a za něj vyznává hříchy. Staví se do řady hříšníků, pro jejichž nepravosti přišly hrozné soudy. Solidarizuje s nimi. Zároveň se však odvažuje prosit Boha o slitování. Krásně vyjádřeno např.:

Ž 17,6: *K tobě volám a ty odpovíš mi, bože, nakloň ke mně ucho, slyš, co říkám.*

Da 9,18: *Nakloň, můj Bože, své ucho a slyš, otevři své oči a viz, jak jsme zpustošeni my i město, které se nazývá tvým jménem. Vždyť ne pro své spravedlivé činy ti předkládáme své prosby o smilování, ale pro tvé velké slitování.*

Jer 14,20: *Hospodine, uznáváme svou svévoli, i nepravost svých otců, hřešili jsme proti tobě.*

Neh 1,7-8 *Počínali jsme si vůči tobě hanebně, nezachovávali jsme přikázání, řády a práva, které jsi vydal svému služebníku Mojžíšovi. Rozpomeň se prosím na slovo, které jsi přikázal svému služebníku Mojžíšovi: „Zpronevěříte-li se, já sám vás rozptýlím mezi národy. Nehejháš poznává, že je to Boží trest. Vidí jasně a vyznává, že celá situace vznikla díky hříchu jeho lidu. Podobně jako před ním už Abrahám i Mojžíš předkládá Boží smlouvu. Ale Nehejháš ji vlastně nepřipomíná, on pouze tuto skutečnost konstatuje, což je patrné i ve následujících verších 9 a 10. Stejně tak jako pokolení před ním si uvědomuje závaznost a neporušitelnost Zákona. Kdo se, ale Zákonu zpronevěří, musí si nést i následky (srov. Lv 26,17-39.*

Klíčové „*rozpomeň se prosím*“ je narážkou nejen na trest, který stihne vzpurné, ale i na to, že věrný Bůh zůstane pamětliv své smlouvy s praotci a svůj lid neopustí (srov. Lv 26,40-46).

²⁰⁷ Český studijní překlad Bible, <http://www.obohu.cz/bible/>; Poznámkový materiál k verši Neh 1,5.

²⁰⁸ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke starému zákonu II.*, str.662.

Neh 1,9 *Když se však obrátíte ke mně a budete má přikázání zachovávat a podle nich jednat, pak i kdyby někteří z vás byli zahánáni až na okraj světa, i odtamtud je shromáždím a přivedu na místo, které jsem vyvolil, aby tam přebývalo mé jméno.*“

Hospodin rozptyluje, ale také shromažďuje své rozptýlené²⁰⁹.

Např. Iz 11,12: *Povznese korouhev k pronárodům a posbírá rozehnané z Izraele a rozptýlené Judejce shromáždí ze čtyř stran země.*

Ž 147,2: *Hospodin buduje Jeruzalém, shromažďuje rozehnané z Izraele,...*

Jr 23,3: *Já sám shromáždím ostatek svých ovcí ze všech zemí, kam jsem je rozehnal, přivedu je zpět na jejich pastvinu, budou plodné a rozmnoží se.*

Ž 132,13-14: *Hospodin si totiž zvolil Sijón a zatoužil je mít za sídlo: „To je místo mého odpočinku navždy, usídlím se tady, neboť po něm toužím.*

Neh 1,10 *Vždyť to jsou tvoji služebníci, tvůj lid, který jsi vykoupil svou velikou mocí a silnou rukou.* Právě tato slova nám ukazují, že tento Boží slib není jen planými slovy, ale zákonem daným navěky, který není třeba Bohu připomínat. Označení „tvůj lid“ se tu opět opakuje tak jako kdysi u Mojžíše (srov. Ex 32,11). Tam kde žijí lidé v hříchu a uzavírají své srdce před Bohem, porušují Boží přikázání, tam Bůh uzavírá svou ruku, z které proudí požehnání. Každá obnova Božího milosrdenství musí začít vyznáním hříchů a prosbou po Božím odpuštění. V tomto verši je velmi zřetelná narážka na egyptské vysvobození .

Neh 1,11 *Ach, Panovníku, kéž je tvé ucho ochotné vyslyšet modlitbu tvého služebníka i modlitbu tvých služebníků, kteří usilují žít v bázni tvého jména. A dopřej dnes zdaru svému služebníku a dej mu najít u onoho muže slitování.*“ *Byl jsem totiž královským číšníkem.*

Celá modlitba je ukončena prosbou o vyslyšení, která má opět jak osobní tak zástupný charakter. A současně v tomto verši poukazuje na věrnost svého lidu, který bude poslušný Zákonu a Bohu : *„kteří usilují žít v bázni tvého jména“.*

Je zde zvláštní prosba o naklonění přízně krále, kterého bude Nehemjáš žádat o pomoc : *„A dopřej dnes zdaru svému služebníku a dej mu najít u onoho muže slitování.“*

Je královým služebníkem, má postavení vysoké důvěry; jeho hlavním úkolem bylo chutnat víno v přítomnosti krále, aby bylo zřejmé, že není otrávené (perský královský dvůr byl charakteristický svými intrikami)²¹⁰. Nebylo až takovou samozřejmostí od krále cokoli

²⁰⁹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str. 663.

²¹⁰ Český studijní překlad Bible, <http://www.obohu.cz/bible/>: Poznámkový materiál k verši 11.

žádat (srov. Est 4,11.16)²¹¹. Nežádá tedy jen o samotnou Boží přízeň, ale prosí o přízeň a pomoc u krále. Bůh nebes má přece v moci i pohanské vladaře; kéž mu nakloní milostí perského krále, aby se zastal jeho lidu²¹².

Tato skutečnost jistě vyžadovala velkou smělost a tím i odvahu a jistou dávku moudrosti a diplomacie. Vždyť bude žádat panovníka velké perské říše, o plné financování svého budoucího díla obnovy Jeruzaléma. Jeho modlitba nemá tu všeobecnou charakteristiku „ať se stane vůle Boží“, ale je cílená. Věděl už nyní, že se nic nestane samo od sebe, že úkol, který na sebe bere bude vyžadovat obět'. Taková obnova Jeruzaléma jistě nebude obyčejná záležitost. Bez hradeb je Jeruzalém i chrám ve stálém nebezpečí a Boží lid je díky tomu v potupě a posměchu. I jeho Bůh je urážen a vysmíván slovy i činy.

3.7.2. POSELSTVÍ NEHEMJÁŠOVY MODLITBY

Klíčové místem knihy Nehemjáš je kající modlitba a uzavření nové smlouvy s Bohem. Z hříchů je nutné činit pokání a následně je nutné obnovit staré sliby poslušnosti, případně připojit sliby nové, které vyplynou ze situace. Nehejháš vidí, že věci jsou, jaké být nemají. A pláče nad tím. Nehemjáš totiž poznává v tom, jak věci vypadají, Boží trest. Ale chce to také pomoci změnit. Tam, kde lidé žijí s hříchem, kde porušují Boží ustanovení, tam Bůh zavírá svou ruku, ze které proudí požehnání.

Dobře chápe, že jde o víc, než jenom o kus zdi. Jde o Boží lid, jde o Boží království. Bez hradeb je Jeruzalém i chrám ve stálém nebezpečí, Boží lid je díky tomu v potupě a posmívání.

Tam, kde lidé žijí s hříchem, kde porušují Boží ustanovení, tam Bůh zavírá svou ruku, ze které proudí požehnání. Nehemjášův první krok na cestě k obnově jeruzalémských zdí je kající modlitba. Ví, že musí přiznat hřích, bez vytáček a omluv, bez přikrašlování a zatajování. Ví, že musí vyznat, že je hříšník a nezaslouží si Boží milost. A přesto chce o tuto nezaslouženou Boží milost prosit, volat po Božím odpuštění. Každá obnova na Božím království začíná vyznáním hříchu a prosbou za odpuštění. Protože teprve potom nás Bůh může, očištěné a obnovené, utvrzené jeho milostí, zase použít pro své dílo.

---

²¹¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str. 663.

²¹² Srov. tamtéž, str.663.

3.7.3 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?

Nehejháš je vysoce postavený muž, a přesto spoléhá na Boha. Je příkladem člověka, který díky své ochotě a víře v Boží dílo nehledí na své postavení, ale směle kráčí po cestě k velkému Božímu milosrdenství.

Využil své pomyslné hřivny, které mu Bůh dal, tedy svůj organizační talent, důvtip, cit pro diplomacii, předvídanost a odvahu a použil je pro Boží dílo.

A právě „být ochotný“, být k dispozici pro Boží dílo i na počátku jakékoliv služby by nám mohlo být v Nehemjášově chování příkladem.

Je jen na nás, kdy nastane ten okamžik, kdy se člověka dotkne Bůh a promluví v jeho srdci. Tímto okamžikem je právě modlitbami. My se málo modlíme, a když už se modlíme, tak chceme, aby Bůh všechno zařídil sám. Ale jsme to my, kdo musí vykročit k práci na velkém Božím díle, jako to udělal Nehemjáš.

3.8 Daniel – Bohu vzácný spravedlivý přímluvce²¹³.

Kniha Daniel nás oslovuje svým příběhem. Označení Daniel není označení autora, nýbrž hlavní postavy. Bylo zvoleno podle postavy z tradice, která je v Ez 14,14.20 mezi příkladnými spravedlivými a v 28,3 jmenován jako postava příkladného mudrce²¹⁴. Nejvlastnějším záměrem knihy je potěšit a posílit Boží lid v těžkých dobách utrpení a protivenství a apelovat na jeho věrnost Bohu. Kniha přináší zvěst o Boží vládě nad světem, která se prosazuje i tehdy, kdy se Bůh jeví jako bezmocný, a která nakonec zvítězí nad všemi nepřáteli. To vyjadřuje i jméno hlavní postavy knihy: *Daniel = (Můj) Soudce je Bůh.*²¹⁵

Daniel, čtvrtý z „velkých“ proroků, Izraelec královského nebo šlechtického původu, je odveden Nebúkadnesarem jako zajatec do Babylónu v třetím roce kralování krále Jójakína. On a jeho přátelé jsou vybráni, aby se připravovali pro službu králi (srov. Da 1,1-6). Daniel získal pověst vykladače snů - nejprve jiných lidí (k. 2-5), pak i vlastních, v nichž předpověděl vítězství mesiášského království (k. 7-12).²¹⁶ I když byl v zajetí nezapomněl

---

²¹³ Srov. Ez 14,14 – „a byly by v ní tyto tři muži: Noe, Daniel a Jób, ti vysvobodí svou spravedlností jen sami sebe, je výrok Panovníka Hospodina“.

²¹⁴ Srov. Rendtorff, R. *Hebrejská bible a dějiny*, str. 340.

²¹⁵ Srov. ČBS, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, Český ekumenický překlad, 2007: Záměr Knihy Daniel.

²¹⁶ Srov. J.D. Douglas, *Nový biblický slovník*, str.146.

na Hospodina, i když mu hrozilo nebezpečí nepřestal se k němu modlit a zachovávat jeho přikázání.²¹⁷

3.8.1. Kontext Danielovy kající modlitby

Danielovu kající modlitbu, kterou se modlí za odpuštění hříchů, najdeme v knize Daniel, v 9 kapitole, ve verších 3-19.

Vlastní knihu Daniel může rozdělit na dvě velké části, a to kap. 1-6, kde jsou příběhy Daniela a jeho druhů a kap. 7-12, která obsahují převážně vidění a jejich výklady.

Kniha Daniel patří k nejspornějším knihám Starého zákona. Je to zejména patrné ze zařazení této knihy: v hebrejském kánonu stojí na konci mezi Spisy, zatímco v Septuagintě uzavírá řadu Velkých proroků.

I v otázce žánrů má tato kniha zvláštní postavení. Stejně tak je ojedinělá změnami jazyka (začíná v hebrejštině, pokračuje v aramejštině a opět se vrací do hebrejštiny)²¹⁸. V knize se vyskytují i perské a řecké výrazy. Jedná se o jednu z nejmladších knih. Zdánlivě nás uvádí do doby babylonských králů Nebúkadnesara a Belšesara (tedy do IV. století př. Kr.) a médského Darjaveše (historicky nepodloženého). Nevznikla tedy v době babylonského zajetí, ale nejspíše až v 2. století př. Kr. za vlády Antiocha IV. Epifana. Používá ovšem zčásti látek velmi starých, a to nejen izraelských, nýbrž také babylonských, ugaritských a perských. Zpracovává je teologický jako zvěst, kterou chce přinést.

Kniha patří do tzv. apokalyptické literatury, která se snaží tajuplnými, sytě barvitými až výstředními obrazy a symboly, vysvětlit problémy současnosti a odhalit tajemství budoucnosti²¹⁹.

3.8.2. VÝKLAD TEXTU DA 9,3-19

3.8.2.1. Text přímluvné modlitby

Da 9,³Obrátil jsem se k Panovníku Bohu, abych ho vyhledal modlitbou a prosbami o smilování v postu, zíněném rouchu a popelu.

⁴Modlil jsem se k Hospodinu, svému Bohu, a vyznával se mu slovy: „Ach, Panovníku, Bože veliký a hrozný, který dbáš na smlouvu a milosrdenství vůči těm, kteří tě milují a dodržují tvá přikázání! ⁵Zhřešili jsme a provinili se, jednali jsme svévolně, bouřili se a uchýlili od tvých přikázání a soudů. ⁶A neposlouchali jsme tvé služebníky proroky, kteří mluvili ve tvém jménu našim králům, našim velmožům, našim otcům a všemu lidu země. ⁷Na tvé straně, Panovníku, je spravedlnost, na nás je zjevná hanba až do tohoto dne; je na každém judském muži, na obyvatelích Jeruzaléma, na celém Izraeli, na

²¹⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon, svazek 13*, Kalich, Praha, 1984, str. 315.

²¹⁸ Srov. Rendtorff, R., *Hebrejská bible a dějiny*, Vyšehrad, 2003, Praha, str.336.

²¹⁹ Srov. ČBS, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, ČEP, 2006 : Záměr knihy Daniel, str. 1127.

blízkých i dalekých, ve všech zemích, do nichž jsi je rozehnal pro jejich zpronevěru, které se vůči tobě dopustili. ⁸Hospodine, na nás je zjevná hanba, na našich králích, na našich velmožích a na našich otcích, neboť jsme proti tobě zhřešili. ⁹Na Panovníku, našem Bohu, závisí slitování a odpuštění, neboť jsme se bouřili proti němu ¹⁰a neposlouchali jsme Hospodina, našeho Boha, a neřídili se jeho zákony, které nám vydával skrze své služebníky proroky. ¹¹Celý Izrael přestoupil tvůj zákon a odchýlil se a neposlouchal tebe. Na nás je vylita kletba a zlořečení, jak je o tom psáno v zákoně Mojžíše, Božího služebníka, protože jsme proti tobě hřešili. ¹²Dodržel jsi své slovo, které jsi promluvil proti nám a proti našim soudcům, kteří nás soudili, že uvedeš na nás zlo tak veliké, že takové nebylo učiněno pod celým nebem; tak bylo učiněno v Jeruzalémě. ¹³Jak je psáno v zákoně Mojžíšově, přišlo na nás všechno to zlo. Neprosili jsme Hospodina, svého Boha, o shovívavost a neodvrátili se od svých nepravostí a nejednali prozíravě podle jeho pravdy. ¹⁴Proto Hospodin bděl nad tím zlem a uvedl je na nás, neboť Hospodin, náš Bůh, je spravedlivý ve všech svých činech, které koná, ale my jsme ho neposlouchali. ¹⁵Nyní, Panovníku, náš Bože, který jsi svůj lid vyvedl z egyptské země pevnou rukou, a tak sis učinil jméno, jaké máš až dodnes, zhřešili jsme, byli jsme svévolní. ¹⁶Panovníku, nechť se, prosím, podle tvé veškeré spravedlnosti odvrátí tvůj hněv a tvé rozhořčení od tvého města Jeruzaléma, tvé svaté hory, neboť pro naše hříchy a viny našich otců je Jeruzalém a tvůj lid tupen všemi, kteří jsou kolem nás. ¹⁷Nyní tedy, Bože náš, slyš modlitbu svého služebníka a jeho prosby o smilování a rozjasni tvář nad svou zpustošenou svatyní, kvůli sobě, Panovníku. ¹⁸Nakloň, můj Bože, své ucho a slyš, otevři své oči a viz, jak jsme zpustošeni my i město, které se nazývá tvým jménem. Vždyť ne pro své spravedlivé činy ti předkládáme své prosby o smilování, ale pro tvé velké slitování. ¹⁹Panovníku, slyš! Panovníku, odpusť! Panovníku, pozoruj a jednej! Neprodlevej! Kvůli sobě, můj Bože! Vždyť tvé město i tvůj lid se nazývá tvým jménem. ²²⁰

3.8.2.2. Kompozice textu

Verše 1-3: úvod do časové osy příběhu, tvoří most mezi událostmi minulými i současnými. Bůh oslovuje Daniela skrze Jeremjášově proroctví. Nechápe však dosah Božího jednání. Setkání se slovem živého Boha ho vede ke kající modlitbě. Je mu dáno, aby pochopil aktuálnost Jeremjášova proroctví i pro pozdější dobu (srov. vysvětlení sedmdesáti týdnů vv.24-27).²²¹

Verše 3-19: Danielova modlitba

vv. 3-4a: uvedení – gesta modlitby (post, popel a zíněné roucho)

v. 4b: vzývání Boha – oslovení Boha a vyjmenování Božích atributů

vv. 5-11a: vyznání hříchů –přesně pojmenovává hřích lidu, nezlehčuje jej, zástupně na Boha apeluje. Bůh na jeho modlitby vždy reagoval

vv. 11b-14: Izrael si zaslouží trest

vv. 15-19: prosba o smilování

²²⁰ Srov. ČBS, *Písmo svaté Starého a Nového zákony*, ČEP, str. 1141-1142.

²²¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon, svazek 13*, str. 316.

Verše 20-21: Shrnutí Danielovy modlitby a příchod anděla

3.8.2.3. Výklad

Da 9,3 *Obrátil jsem se k Pánu Bohu, abych ho vyhledal modlitbou a prosbami o smilování v postu, žíněném rouchu a popelu.*

Daniel se obrátil k Bohu. To znamená, že se ztišil a soustředil tak, aby zaslechl a rozpoznal Boží hlas, Boží vůli. Udělal to, co považoval tu chvíli za nejdůležitější; vyhledal Boha modlitbou, prosbou a postem a v popelu, aby mu odpověděl, otevřel mu oči a dal mu světlo naděje. Půst²²² doprovodný projev kající modlitby, žíněné roucho a popel (srov. Neh 9,1) jsou výrazem smutku a pokání, ale i příprava na přijetí Božího zjevení (srov. Ex 34,28; Dt 9,9; 1Kr 19,8). Sami o sobě už jsou tyto gesta výmluvnou modlitbou, modlitbou beze slov, komunikací s Bohem.

Např. Est 4,16: *„Jdi, shromážď všechny židy, kteří jsou v Šúšanu, a postěte se za mne. Nejezte a nepijte po tři dny, v noci ani ve dne. Také já a mé dívky se budeme takto postit....*

1Sam 7,6: *Shromáždili se tedy do Mispy, čerpali vodu a vylévali ji před Hospodínem; také se onoho dne postili a říkali tam... .*

Jer 14,12: *Ani když se budou postit, nevyslyším jejich bédování... .*

Ex 34,28: *A byl tam s Hospodínem čtyřicet dní a čtyřicet nocí; chleba nepojedl a vody se nenapil.*

Jon 3,6 : *Když to slovo proniklo k ninivskému králi, vstal ze svého trůnu, odložil svůj plášť, zahalil se do žíněné suknice a sedl si do popela.*

Ne 9,1: *Dvacátého čtvrtého dne toho měsíce se Izraelci shromáždili k postu v žíněných rouchách a s prstí na hlavě (srov. popeleční středa²²³).*

Nevychází ze svých pocitů, ale z Písma. Je tu odkaz v předchozích verších na proroka Jeremiáše, a to na 25 kapitolu. Kdy číselný údaj 70 let již nastal a je tu tedy pokyn pro Daniela, aby se k Bohu modlil. Tuto situaci přijal jako spravedlivě uvalený Boží soud nad Božím lidem, za jejich přestoupení smlouvy. Daniel je skrze Jeremiášovo proroctví (srov.

---

²²²Půst býval doprovodným projevem kající modlitby (srov. 1Sam 7,6; Jr 14,12; Neh 1,4;9,1), ale také přípravou na Boží zjevení (srov. Ex 34,28; Dt 9,9; 1Kr 19,8) Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon, svazek 13*, str. 315.

²²³ Popeleční středa je dnem přísného postu a připomínkou pomíjivosti pozemského života. Znamenání popelem tzv. Popelec doprovází udělovatel slovy: „*Čiňte pokání a věřte evangeliu*“ (Mk 1,15) nebo „*Pamatuj, že jsi prach a v prach se navrátíš*“ (srov. Gen 3,19).

Popel, který je materiálem bez života, se stává součástí prachu, pokrývajícího zemi, a tak znázorňuje křehkost a hříšnost člověka, který svým doznáním vin přechází Božímu soudu a dovolává se jeho milosrdenství. Srov. Becquet, G., in *Slovník biblické teologie* ed Dufour, X.L., str. 348.

jer 25; 29,10)²²⁴.

Tuto modlitbu charakterizuje úplný nezáměr o vlastní zájmy, ale hluboký zájem o Boží jméno, království a vůli.

Da 9,4a *Modlil jsem se k Hospodinu, svému Bohu, a vyznával se mu slovy.*

Daniel zde mluví o svém Bohu. Je zde úzký vztah k dalším poexilním modlitbám jako např. Ezd 9,6-15; Ne 1,5-11; 9,5-37; Bar 1,15-3,8²²⁵.

Není tu také žádná zmínka o tom, že by byl Daniel oficiálně určen k tomu, aby na sebe zval službu přimluvce. Nepatřil do rodiny kněží, ani nebyl v běžném smyslu prorokem²²⁶.

Například Šalamoun, jehož modlitba v 1 Kr 8 se často porovnává s Danielovou, mohl jako král mluvit za Izrael, ale právě to je jedna z věcí, která nám v Písmu ukazuje, že není třeba zvláštního povolení na přimluvu za druhé (srov. Neh 1,5-10)²²⁷.

Da 9,4b *Ach Pane, Bože veliký a hrozný, který dbáš na smlouvu a milosrdenství vůči těm, kteří tě milují a dodržují tvá přikázání.*

Oslovení Hospodina je téměř totožné jako v Ne 1,5. Vyjmenovává Boží atributy a připomíná i kořeny, kterými jsou spojeny s Bohem. Je to *smlouva*. Hospodin je nazýván Bohem *velikým a hrozným*, ale z Bible je známo, že je to Bůh nesmírně lidem blízký (srov. Dt 7,9.22,1) a se svým lidem je ve všech oblastech jejich života a stále s nimi kráčí. Nicméně zůstává Bohem.

Snad tato slova odráží tehdejší liturgickou modlitbu vyznání. Danielova modlitba je považována za „liturgický drahokam ve formě i výrazu“. Věrnost a vytrvalá láska k Hospodinu se ukazuje v kontrastu k nestálosti a nevěře. Správně předkládá modlitbu, která se odvolává na spolehlivost Božího slova²²⁸. Hned v úvodu modlitby je výrazně připomenuta Boží smlouva (heb. *berít*) a milosrdenství (heb. *chesed*). Smlouvou zavazoval Hospodin sebe i Boží lid: sebe k ochraně lidu, péči o něj a přebýváním s ním, svůj lid k poslušnosti. Hospodin smlouvu neporušil, provázal lid svým milosrdenstvím²²⁹.

Což dosvědčují v Písmu mnohé texty.

Např.: Ex 34,6-7 *Když Hospodin kolem něho přecházel, zavolal: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje*

---

²²⁴ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu IV*, Karmelitánské nakladatelství, Vydří, 1996, str. 618.

²²⁵ Tamtéž, str. 619.

²²⁶ Srov. Baldwin, J.G., *Komentáře ke Starému zákonu: Daniel*, Bratislava, 2003, Porta libri, str. 182.

²²⁷ Tamtéž, str. 183.

²²⁸ Srov. Baldwin, J.G., *Komentáře ke Starému zákonu: Daniel*, str. 183.

²²⁹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon, svazek 13*, str. 316.

milosrdenství tisícům pokolení , který odpouští vinu, přestoupení a hřích; avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení.“

Ne 1,5: *Ach, Hospodine, Bože nebes, Bože veliký a hrozný, který zachováš smlouvu a jsi milosrdný k těm, kdo tě milují a zachovávají tvá přikázání.*

Da 9,5-6 *Zhřešili jsme a provinili se, jednali jsme svévolně, bouřili se a uchýlili od tvých přikázání a soudů. A neposlouchali jsme tvé služebníky proroky, kteří mluvili ve tvém jménu našim králům, našim velmožům, našim otcům a všemu lidu země.*

Slova jako „*hřešit, provinit se, jednat svévolně, bouřit se, uchýlit se od přikázání, neposlouchat*“ jsou různé aspekty izraelského selhání. Lid se zpronevěřil smlouvě. Je to urážka proti Bohu i člověku, vzpoura proti Boží vůli a proti jeho přikázáním, pravidlům a zákonům.

Např. 2Pa 36,15-16: *„Hospodin, Bůh jejich otců, k nim nepřetržitě posílal své posly, protože měl soucit se svým lidem i se svým příbytkem. Oni však Boží posly zesměšňovali, pohrdali jeho slovy a jeho proroky prohlašovali za podvodníky, takže Hospodinovo rozhořčení dolehlo na jeho lid a nebyl, kdo by ho zhojil.*

Ezd 9,10-11: *„Ale nyní, co máme povědět po tom všem, Bože náš? Opustili jsme tvé příkazy,*

které jsi vydal prostřednictvím svých služebníků proroků. Prohlásil jsi: „Země, kterou jdete obsadit, je země znečištěná nečistotou národů zemí, jejich ohavnostmi, kterými ji ve své nečistotě naplnili od jednoho konce po druhý“.

Zhřešili všichni, nikdo z lidu není bez viny : vůdcové ani prostý lid, otcové ani synové, bydlící v zaslíbené zemi ani rozptýlení mezi národy – hřích se týká všech „*králů, velmožů, otců, lidu*“.

Např. Neh 9,34: *„Naši králové, předáci, kněží a otcové se neřídili tvým zákonem, nedbali na tvá přikázání a na tvá svědectví, kterými jsi je varoval.“*

Výraz *služebníci proroci* je z Jeremiáše (srov. Je 26,5; 25,3-4) a převzali ho i jiní poexilní autoři (srov. Ezd 9,11; Za 1,6). Mluvili ke všem vrstvám společnosti (srov. Je 44,17-21), protože všichni byli odpovědní; všichni včetně Daniele neposlouchali a nesou vinu.²³⁰

Da 9,7-8 *Na tvé straně, Pane, je spravedlnost, na nás zjevná hanba až do tohoto dne. Je na každém judském muži, na obyvateli Jeruzaléma, na celém Izraeli, na blízkých i dalekých, ve všech zemích, do nichž jsi je rozehnal pro jejich zpronevěru, které se vůči tobě*

---

²³⁰ Srov. Baldwin, J.G., *Komentáře ke Starému zákonu: Daniel*, str. 183.

dopustili. *Hospodine, na nás je zjevná hanba, na našich králích, na našich velmožích a na našich otcích, neboť jsme proti tobě zhřešili.*

„Na tvé,.... na nás“ , je tu vidět protiklad toho jak je Hospodin spravedlivý; má na své straně právo v každém jednání s Izraelem (srov. v. 14); a jejich je zjevná hanba²³¹, jsou poníženi za své skutky.

Např. Ex 34, 6-7: *Když Hospodin kolem něho přecházel, zavolal: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení , který odpouští vinu, přestoupení a hřích; avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení.“*

„Oni“ se týká nejen lidu v Judeji, ale také v Izraeli, to je severních kmenů, které deportovali Asyřané.²³²

Da 9,9-10 *Na Pánu, našem Bohu, závisí slitování a odpuštění, neboť jsme se bouřili proti němu a neposlouchali jsme Hospodina, našeho Boha, a neřídili se jeho zákony, které nám vydával skrze své služebníky proroky.*

Modlitba je formulována tak, že vše co lid učinil může být změněno, ale jen za předpokladu že zvítězí Boží slitování a odpuštění. Tento vztah mezi lidem a Bohem tak může být obnoven i za předpokladu, že: „*neboť jsme se bouřili proti němu a neposlouchali jsme Hospodina*“. Je tím myšleno, že Izrael nemá žádné právo napravit tento narušený vztah a jejich jedinou možností je Boží charakter²³³. Jako vždy je tu jediná záruka a tou je Bůh, slitovný a milostivý.

Např. Ž 86,15: „*Ty však, Panovníku, jsi Bůh slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný, věrný.*“

Hanba není jen privátní vinou lidu, ale i institucí, do nichž byly vkládány naděje. Jedná se o vinu kolektivní, kterou Daniel nechce z lidu a ze sebe shodit, ale naopak, chce, aby zůstala, jako memento zpronevěření se Hospodinu²³⁴.

Např. Neh 9,17: „*Odmítli poslouchat a ani si nevzpomněli na divuplné skutky, které jsi pro ně činil. Byli tvrdošíjní a vzali si vzdorně do hlavy, že se vrátí do svého otroctví. Ty jsi však Bůh ochotný odpouštět, milostivý a soucitný, shovívavý a nesmírně milosrdný, proto jsi je neopustil.*“

---

²³¹ Srov. tamtéž, str.183.

²³² Srov. tamtéž, str.183.

²³³ Srov. tamtéž, str. 183.

²³⁴ Srov. tamtéž, str. 183.

Da 9,11 *Celý Izrael přestoupil tvůj zákon a odchýlil se a neposlouchal tebe. Na nás je vylita kletba a zlořečení, jak je o tom psáno v zákoně Mojžíše, Božího služebníka, protože jsme proti tobě hřešili.*

Připomínka smlouvy na Sinaji. Je porušena ze strany lidu. Trest je tedy důsledek neposlušnosti.

Např. Lv 26,14-45: *Jestliže mě nebudete poslouchat a nebudete plnit všechny tyto příkazy, jestliže zavrhnete má nařízení a zprotivíte si mé rády, takže nebudete plnit všechny mé příkazy, ale budete porušovat smlouvu, pak já vám učiním toto: navštívím vás hrůzou, úbytěmi a zimnicí, pohasnou vám oči a budete plni zoufalství, nadarmo budete sít obilí...* Podobně i v Dt 28,15-68.

Da 9,12 *Dodržel jsi své slovo, které jsi promluvil proti nám a proti našim soudcům, kteří nás soudili, že uvedeš na nás zlo tak veliké, že takové nebylo učiněno pod celým nebem; tak bylo učiněno v Jeruzalémě.*

Zničení Jeruzaléma bylo jiné než zničení jakéhokoli jiného města, protože zde přebýval Bůh. A přece jeho lid nečinil nic rozhodného v hledání odpuštění. A právě tato lhostejnost si vyžaduje výčitku²³⁵. Bůh svůj slib splnil, je zde Boží trest, jako důkaz Boží moci.

Da 9,13 *Jak je psáno v zákoně Mojžíše, přišlo na nás všechno to zlo.*

Jak je psáno“, vše se vyplnilo; zdůrazněna autorita Mojžíšových spisů. Lid se odchýlil, Hospodin jednal spravedlivě – porušení smlouvy ze strany lidu, ale ze strany Hospodina nebyla nikdy zrušena a tedy platí²³⁶.

Da 9,13-15: *Neprosili jsme Hospodina, svého Boha, o shovívavost a neodvrátili jsme se od svých nepravostí a nejednali prozíravě podle jeho pravdy. Proto Hospodin bděl nad tím zlem a uvedl je na nás, neboť Hospodin, náš Bůh, je spravedlivý ve všech svých činech, které koná, ale my jsme ho neposlouchali (znovu podobná slova). Nyní, Panovníku, náš Bože, který jsi svůj lid vyvedl z egyptské země pevnou rukou, a tak sis učinil jméno, jaké máš až dodnes, zhřešili jsme, byli jsme svévolní.*

Ale ani nejtvrdějším trestem nechce Bůh lid zničit, nýbrž napravit. On trestá, ale se i nad kajícími a souženými slitovává. Neopustí lid, který vyvedl z Egypta a který přes všechnu jeho tvrdošijnost vedl a spravoval.

Např. Jer 32,20 (stejná slova): *Ty jsi činil znamení a zázraky v zemi egyptské až do tohoto dne, jak v Izraeli, tak mezi všemi lidmi. Tak sis učinil jméno, jak je tomu v tento den.*

Jen v této modlitbě je v knize Daniel užito Božího jména Hospodin (jahve)²³⁷.

²³⁵ Srov. Baldwin, J.G., *Komentáře ke Starému zákonu: Daniel*, str. 184.

²³⁶ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu IV.*, str. 619.

Da 9,16 *Pane, nechť se prosím podle tvé veškeré spravedlnosti odvrátí tvůj hněv a tvé rozhořčení od tvého města Jeruzaléma, tvé svaté hory, neboť pro naše hříchy a viny našich otců je Jeruzalém a tvůj lid potupen všemi, kteří jsou kolem nás.*

Proto tato modlitba vyúsťuje ve verších 16-19 v úpěnlivou, ale nadějeplnou prosbu o smilování. Daniel je přesvědčen, že Bůh neopustí svůj lid.

Přece Bůh nedopustí potupení Božího jména, přece neukáže „všem, kteří jsou kolem nás“ (myslí tím nepřátele izraelského lidu), že je Bůh Izraele bezmocný nebo, že je pouhým přeludem²³⁸.

Da 9,17 *Nyní tedy, Bože náš, slyš modlitbu svého služebníka a jeho prosby o smilování a rozjasni svou tvář nad svou zpusťšenou svatyní, kvůli sobě, Pane. Vždy znova a znova se k němu skláněl a nad ním smilovával – a v tom je naděje, že nyní se k lidu přizná, a že nad ním rozjasní svou tvář (srov. Nu 6,25), tzn. „že mu bude přítomen a dá mu požehnání.*

Rozjasnit tvář tu znamená zachránit.

Např. Ž 31,17: *Rozjasni tvář nad svým služebníkem, ve svém milosrdenství mě zachraň.*

Opět je tu poukázání *kvůli sobě*, samozřejmě Bože – ne kvůli lidu. K tomuto se dá použít úryvek z knihy Ezechiel: Ez 36,22: *Řekni proto izraelskému domu: „Toto praví Panovník Hospodin: Nečiním to kvůli vám, izraelský dome, nýbrž kvůli svému svatému jménu, které jste znesvěcovali mezi pronárody, kamkoli jste přišli.“*

Da 9,18 *Nakloň, můj Bože, své ucho a slyš, otevři své oči a viz, jak jsme zpusťšeni my i město, které se nazývá tvým jménem. Vždyť ne pro své spravedlivé činy ti předkládáme své prosby o smilování, ale pro tvé velké slitování.*

Podobně jako ve verši 17, Daniel užívá různých frází ze Starého zákona, potvrzuje své očekávání, že jeho modlitba bude vyslyšena, že Bůh učiní, aby svaté město Jeruzalém i jeho chrám byly opět vystavěny - svatyně, Hospodinovo jméno, město, lid – vše je v sázce²³⁹.

Da 9,19 *Pane, slyš! Pane, odpusť! Pane, pozoruj a jednej! Neprodlévej! Kvůli sobě, můj Bože! Vždyť tvé město i tvůj lid se nazývá tvým jménem.*

Velký důraz na Boha, na jeho samotného. Daniel, podobně jako před ním ostatní přímluvcí, apeluje na Hospodina, aby jednal v duchu vysvobození z Egypta (srov. Jr 32,20) a odvolává se na Hospodinovu pověst. Izrael má nárok na Boží spravedlnost, protože ho

²³⁷ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu IV.*, str. 620.

²³⁸ Srov. Baldwin, J.G., *Komentáře ke Starému zákonu: Daniel*, str. 184.

²³⁹ Srov. Baldwin, J.G., *Komentáře ke Starému zákonu: Daniel*, str. 184.

Hospodin vykoupil, protože patří Bohu, protože je to Boží slib. Bůh přece nemůže popřít sám sebe a neprojevit svou lásku, je Bohem milostivým a milosrdným²⁴⁰.

Da 9,20-21 *Ještě jsem rozmlouval a modlil se, vyznával hřích svůj i hřích Izraele, svého lidu, a předkládal Hospodinu, svému Bohu své prosby o smilování za svatou horu Boží, tedy ještě jsem rozmlouval v modlitbě, když Gabriel, ten muž, kterého jsem prve viděl ve vidění, spěšně přilétl a dotkl se mě v době večerního obětního daru.*

Shrnutí Danielovy modlitby a zjevení anděla.

Ještě než Daniel dokončil svou modlitbu za „svatou horu Boží“, tedy za jeruzalémský chrám a Boží lid, který se k němu shromažďoval, přistoupil k němu Boží posel Gabriel. Nejen aby mu podal výklad Jeremiášovy zvěsti, ale hlavně aby ho ubezpečil, že právě jeho „spěšná“ přítomnost je Boží odpovědí. Daniel našel u Boha milost: stal se Bohu vzácným, Bůh si jej zamiloval a Gabriel je poslán, aby mu tlumočil Boží slovo. Hospodin mluví s Danielem skrze svého posla. Přichází k člověku tak, aby člověk byl s to ho přijmout²⁴¹.

3.8.3. POSELSTVÍ DANIELOVY MODLITBY

Z textu Danielovy modlitby jasně vyplývá, že Bůh Izraele má svůj národ a jeho osud pevně ve svých rukou. Víme jaké je neradostné postavení tohoto národa v době, kdy Daniel předstupuje se svou modlitbou před Hospodina. Ale Písmo na mnoha místech připomíná, že u Boha není nic nemožné. Svůj národ nenechá padnou a pomůže mu znova se postavit na vlastní nohy. Smlouva, kterou s lidem uzavřel sice byla lidem několikrát porušena, ale ze strany Boží nebyla přesto nikdy zrušena a tedy platí. A ani tím nejtvrdějším trestem nechce Bůh svůj lid zničit, nýbrž napravit²⁴². A proto přijímá modlitbu, kterou mu Daniel za lid předkládá. Modlitba má nesmírnou důležitost pro život člověka, pro život národa, ale hlavně pro Boha, který je „*Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích*“ (srov. Ex 34,6-7).

3.8.4 ZAMYŠLENÍ PRO NÁS: OCITÁME SE V PODOBNÉ SITUACI ?

Počínání Danielovo nás staví před otázky, zda i my hledáme Boha modlitbou a postem? Tento úryvek, tak jako mnoho jiných, nám ukazuje důležitost modlitby a postu.

²⁴⁰Srov. tamtéž, str. 184 -185.

²⁴¹ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon IV.*, str. 620.

²⁴² Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon IV.*, str. 620.

Existuje mnoho starozákonních i novozákonních textů, které ukazují, že půst velmi zesiluje sílu modlitby a pomáhá proti zlu a v boji proti hříchu. V současné době se, ale půst z našeho života vytratil, i když je zdrojem nové síly. Možná by stálo za to znovu si ve společenství připomínat a společně objevovat význam a důležitost postu pro náš plnohodnotný život. Písmo na mnoha místech ukazuje důležitost modlitby a její nesmírnou sílu. Bůh je otevřen modlitbám těch, kteří ho mají rádi a z vlastního rozhodnutí mění svou vůli podle potřeb modliteb svých přátel. Být Božím přítelem znamená s Bohem rozmlouvat a důvěřovat mu. A k tomu je důležitá víra. A právě víra je pevně spojena s modlitbou. Víra, to je dar a získáme ho, když se plně otevřeme Boží přítomnosti. Čím více budeme s Bohem ve styku, tím více budeme poznávat, že s Bohem není nic nemožné. A všechny naše veliké problémy se pod silou naší modlitby stanou nicotnými. Když nemáme víru, tak nás ani nenapadne se obrátit k Bohu se svými potřebami. A pokud se budeme modlit bez víry, bude i naše modlitba neúčinná. A stejně tak je to i s vyznáním našich hříchů. Hřích v našem životě představuje překážku, abychom mohli Boha poznat a vnímat. Daniel se obrátil k Bohu a v upřímném a lítostném pokání a nebojí se vyznat vinu svou i svého lidu. Přiznání hříchů není nějaká „ostuda“, ale umožňuje člověku, aby se přiblížil Božímu milosrdenství. To co brání spáse není hřích, ale naše neschopnost tento hřích poznat a vyznat se z něho (srov. Ž 71,1-2).

4. Poselství vybraných SZ modliteb

Jak tedy člověk vede dialog s Bohem ve Starém zákoně a naopak? Jak probíhá tato komunikace?

Jedná se o mnoho způsobů osobního i zprostředkovaného kontaktu. Bůh s člověkem promlouvá tváří v tvář (srov. Ex 33,11), posílá mu své posly proroky nebo anděly (např. srov. 2Sam 12,1-14; srov. Da 9,20- 23), aby mu sdělili Jeho vůli, pomocí velkého Božího zásahu či zázraku dokáže měnit smýšlení a srdce odpadlého lidu (např. srov. 1 Král 18,39). Bůh promlouvá k lidem ale i prostřednictvím trestu, kterým chce pohnout svědomí hřešícího k činu pokání.

A jakým způsobem promlouvá k Bohu člověk? Jeho hlavním způsobem komunikace je modlitba, kterou před ním vyslovuje ať už nahlas a v kajícím rozpoložení nebo v tichosti svého srdce či Boha chválí a vyvyšuje. Právě lidská víra v Boha je tím pravým pramenem přátelství, ve kterém Bůh ukazuje člověku svou lásku, svou vůli, své milosrdenství.

Na příkladu několika náhodně vybraných, ale velmi známých modliteb ze Starého zákona je toto možné prezentovat.

Zajímavým momentem starozákonních modliteb je skutečnost, že lidé začínají své modlitby chválou. Veškerá pozornost je zaměřena na Hospodina a jeho mocné činy jsou postaveny do popředí. Lidé mluví k Hospodinu s bázni a úctou, ne však se strachem. Lze v tom pocítovat velmi úzké spojení starozákonního člověka s Hospodinem, se svým Bohem. Tato láska k Bohu a radost z Jeho pomoci je pevným bodem života člověka²⁴³.

Podívejme se tedy na jednotlivé podkapitoly:

V podkapitole „Abrahám - vyvolený přímluvece a modlitebník“, je patrné s jakou úctou Abrahám k Hospodinu přistupoval a současně je vidět, že i Bůh nechce mít před Abrahamem žádné tajemství, že s ním chce jednat na rovinu. Setkávají se jako člověk tj. Abrahám a „Ten jenž se mu ukazuje“ tj. Hospodin (srov. Gn 17,1; 18,1), jako hostitel a poutník či host (srov. Gn 18,1). Z toho je vidět, že jejich setkání a následující rozhovor má povahu přátelskou. Ve své prosbě, kterou Abrahám předkládá Hospodinu apeluje na Boží spravedlnost a Bůh respektuje Abrahamovu prosbu za hříšné město a svolí k jeho záchraně. K záchraně celého lidstva pak bude stačit pouze jeden spravedlivý, Ježíš Kristus.

---

²⁴³ Srov. KKC čl. 2585

Pacner, S., Biblické studium SZ, nepublikovaný soubor přednášek pro studenty CMTF, UP Olomouc.

V podkapitole „Mojžíš – přítel Boha a přímlovce Izraele“, Mojžíš s Bohem rozmlouvá jako se svým přítelem. Je známo, že s ním rozmlouval „tváří v tvář“ (srov. Ex 33,11), jak se dočítáme. V tomto úryvku Mojžíš neoslovuje Boha žádným titulem či přívlastkem, ale je tu patrný jasný rozhovor mezi dvěma subjekty (nebo rovnocennými partnery). Mojžíš sice při své přímlově za nehodný lid, který se provinil uctíváním zlatého telete, Hospodinu připomíná smlouvu, kterou uzavřel s praotci i s lidem na Sinaji. Dokonce apeluje i na Hospodinovu pověst Boha jako autority pro ostatní národy. Ale není to akt vypočítavosti, ale hájení procesu vysvobození. Smlouva je to nejdůležitější co je třeba zachovávat. Bůh praotců, jak je Hospodin často oslovován je především Bohem vysvobozujícím a zachraňujícím. Hospodin miluje Izraele jako otec syny, chrání jej, vede, opatruje v bojích i v míru.

V podkapitole „Chána, žena plná naděje“ narážíme na zvláštní tichou osobní modlitbu, tzv. modlitbu v srdci (srov. 1Sam 1,13). Tato modlitba je pronášena ženou, která je v nelehké životní situaci. Boha oslovuje jako „Hospodina zástupů“. Toto označení se poprvé objevuje v Bibli v Ex 12,41, kdy „zástupy Hospodinovy“ je označen celý Izrael vycházející z Egypta²⁴⁴. Můžeme se domnívat, že Chana cítila potřebu takto zdůraznit Boží velikost v Boží vůli vysvobodit vyvolený národ a tím ukázat na velkou Boží pomoc potřebným a těm kdo Boha hledají. Boží odpovědí je vyslyšení modlitby v podobě narození vytouženého syna. Hospodin se na ni „rozpomenul“ (srov. 1Sam 1,19). A že Hospodin s Chanou měl svůj vlastní záměr je pak vidět na dalších osudech jejího syna Samuela, jako velkého proroka a soudce Izraele. Proto žádná věc v životě člověka se neděje bezděčně, vše je v ruce Božích.

A jak jinak mohla Chana reagovat na tuto radostnou událost, než slovy díky a oslavou Hospodina (srov. 1 Sam 2,1-10). Tato Chanina krásná modlitba je podkladem Mariina chvalozpěvu Lk 1,46-55. V podkapitole 3.4 „Chanina děkovaná modlitba“ krásně vykresluje Boží velikost a Boží působení, které daleko přesahuje osobní zájem jednotlivce, a zahrnuje celý Izrael i svět.

---

²⁴⁴ Ex 12,41: *Když uplynulo čtyři sta třicet let, přesně na den vyšly všechny Hospodinovy zástupy z egyptské země.*

V podkapitole „David – muž, kterého si Hospodin vyhledal podle svého srdce“ vidíme jednak kajícnost člověka, který zhřešil před Hospodinem, když porušil daný zákon. Davidovo „hledání Boha“ (srov. 2 Sam 12,16) je pak činem úplného odevzdání se do Hospodinových rukou a podřízení se jeho vůli (výsledek: dítě nakonec zemře; srov. 2 Sam 12,19). Davidova kajícnost se tak stává mnohým příkladem. Právě poukázání na hřích Davida, který není nikterak omlouván je ukázáno jasné varování, kam je člověk schopný až zajít. Ale je tu i povzbuzení, že kající člověk najde u Boha milosti. Pěkným příkladem kající modlitby je právě žalm 51, který je připsán Davidovi a který líčí velmi krásnou poetickou formou rozpoložení kajícího člověka, který těžce zhřešil a plně si to uvědomuje. Proto Boha oslovuje a žádá ho o milosrdenství (srov. Ž 51,3-4). Může se zdát, že tento rozhovor, či kontakt s Bohem je jednostranný, ale není tomu tak. Hospodin odpovídá skutky milosrdenství, které si kající člověk uvědomuje během své očisty od hříchu, který spáchal. V tomto příběhu figuruje i zprostředkovatel Boží vůle a tím je prorok (srov. 2 Sam 12,1-14). Právě prorok Natán je Davidovi daný Bohem jako strážce a rádce, jako Jeho mluvčí, aby ho v Božím jménu napomínal a probudil tak v něm spící a otupělé svědomí zatížené hříchem.

V podkapitole „Eliáš – boží služebník“ máme příklad toho jak Eliáš účinnou veřejnou modlitbou k Hospodinu prosí za lid. Hospodin odpoví ohněm, který spadne z nebe a stráví oběť, která byla pro něho připravena. Bůh tak ukazuje svou moc a chce, aby se lid odvrátil od falešných a prázdných pohanských model. Eliášovo oslovení Boha a jeho připomenutí jmen praotců, a tím i smlouvy, kterou s nimi Hospodin kdysi uzavřel (srov. Ex 3,6; 3,16; 4,5; Mt 22,32; Sk 3,13) dodává celé události na vážnosti. Eliáš se s Hospodinem i setkává. Stává se svědkem několika jevů, z nichž každý býval pokládán za theofanii (zjevení Boha): ničivý vítr, vichřice, oheň (srov. vv. 11,12). Všechny tyto jevy připomínají situaci sinajského zjevení Mojžíšovi (srov. Ex 19,16,20,18). Avšak ani jedna není vlastním projevem a zjevením Boha, to si má Eliáš (i čtenář) jasně uvědomit. Jsou to pouze průvodní znaky Hospodinovy slávy a blízkosti. Vlastní projev Hospodina je v „hlasu tichém, jemném“ ve slovu, které může být v hluku a lomozu světa přeslechnuto, a přece je jedinečnou nezničitelnou silou, která nenásilně a nepozorovaně působí. Eliáš si zakrývá tvář a sklání se k zemi, podobně jako Mojžíš (srov. Ex 34,8), aby nehleděl na Boha (srov. Ex 3,5; Iz 6,1-5).²⁴⁵

---

²⁴⁵ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str. 414.

A Bůh Eliáše nabádá k novým úkolům, které tento prorok naplní. To, že se jednalo o člověka zvláště Bohem milovaným svědčí i to, že byl vzat do nebe (2Král 2,11) a při Proměnění Páně na hoře Tábor je s Mojžíšem u Ježíše a rozmlouvají spolu (Mk 9,4-5; Mt 17,3-4). Čím vlastně Eliáš pro Izrael byl naznačuje i Eliášovo zvolání: „*Můj otče, můj otče, Vozataji Izraele.*“ (srov. 2Král 2,12). Jako *vozataj lidu Hospodinova* mu byl ochranou, vzbou a jízdou vůči nepříteli²⁴⁶.

V podkapitole „Nehemjáš – Hospodinův organizátor dobrého díla“, zde narážíme i na postoje při prosebné modlitbě, které ji mají přidat na vážnosti. Post, prach nebo popel, žíněné roucho a pláč jsou nejčastější atributy kajícího se člověka (srov. Ezd 8,21; Neh 9,1; Est 4,3; Ž 35,13; 69,11; 109,24; Da 6,18; 9,3). Tím, že podstupuje půst, leží v prachu, pláče, chce své modlitbě dodat na vážnosti. Toto sebeponižování má působit na Boha, aby odvrátil svůj hněv a smířil se tak prostřednictvím tohoto skutku se svým lidem. Jeho oslovení Hospodina jako „*Boha nebes, Boha velikého a hrozného*“ je projevem nejvyšší úcty. Boží odpovědí je pak úspěch a požehnání díla: *Pojďme a stavějme..., sdělil jsem jim a započali dobré dílo* (srov. Neh 2, 18). Ale i vyslyšení u krále a doporučující list (srov. Neh 2,7-8); příchod navrátilců (srov. Neh 7), poražení nepřátel (srov. Neh 3. 4. 5) obnova bohoslužeb (srov. Neh 8), posvěcení Jeruzaléma (srov. Neh 11.12.13) apod. A jak jinak má za vše Nehemjáš Bohu poděkovat než modlitbou: „*Pamatuj na mne Bože můj v dobrém.*“ (srov. Neh 13,31).

V podkapitole „Daniel – Bohu vzácný spravedlivý přímluvce“, Daniel ve své modlitbě za odpuštění vyznává zástupně vinu svého lidu. Opět je tu prvek postu, žíněného roucha a popela (srov. Da 9,3) jako výraz nejhlubší pokory před Bohem. Hospodina oslovuje podobně jako Nehemjáš (srov. Neh 1,5) jako „*Panovníka, Boha velikého a hrozného*“. Můžeme se domnívat, že toto oslovení Boha pochází z dob babylonského vyhnanství. Příkladem nám může být část Žalmu 89, kde jeho oslavná báseň byla začleněna do nářku národa z doby babylonského vyhnanství²⁴⁷. Apeluje tak na Boží velikost, na Boží všemohoucnost a na Jeho věrnost vůči Zákonu. A tak ani porušení smlouvy nemůže překonat Hospodinovu milost a věrnost vůči svému lidu.

²⁴⁶ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Výklady ke Starému zákonu II.*, str. 437.

²⁴⁷ <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=208&kid=128>, P.Chalupa, Výklad žalmu 89; citováno 5.2.2012. Srov. Ž 89,3-19.

Hospodin reaguje přítomností Božího posla Gabriela. Tato jeho „spěšná“ přítomnost (přichází, když ještě Daniel s Hospodinem rozmlouvá v modlitbě srov. Da 9,20-21) je už Boží odpovědí. Gabriel je poslán nejen aby Daniela ubezpečil o tom, že jeho prosby o smilování byly vyslyšeny, „neboť je Bohu vzácný“ (srov. Da 9,23), ale hlavně aby mu sdělil, že Daniel našel u Boha milost. Hospodin tedy mluví s Danielem skrze svého posla. Přichází k člověku tak, aby ho ten mohl přijmout²⁴⁸.

ZÁVĚR

Tato práce nás chce nabádat k přemýšlení, nad tím, kolik otázek a odpovědí se nachází v Bibli. Proto nechme Boha promlouvat skrze stánky Písma svatého, ať nás doprovází na naší cestě životem směrem ke spáse. A nezapomínejme přitom i na modlitby Starého zákona. Neboť Bůh je protagonista lidských dějin; mnohdy je sice jeho jednání charakterizováno na způsob jednání lidského, avšak jeho svrchovanost nade vším je zřejmá, neboť obvykle působí skrze slovo. Právě Boží slovo představuje rozhodující styčný bod vztahu mezi člověkem a Bohem. Boží slovo volá a vyzývá svobodného člověka a ten je zapojen do dějin spásy jako jeho spolutvůrce. Na člověku je, aby uposlechl, věřil a doufal²⁴⁹. Jak ve Starém zákoně, tak v Novém zákoně Hospodin vystupuje jako Bůh smlouvy, jako Bůh vstupující do vztahu s jednotlivci a lidem. Oslovuje Abraháma, Mojžíše, proroky, ale i ostatní a uzavírá s nimi smlouvu, jako se Svým lidem²⁵⁰. Jakákoli komunikace mezi Bohem a člověkem se tudíž děje na základě vnitrobožských vztahů. My jako křesťané dobře víme, že veškerá komunikace člověka s Bohem se odehrává výhradně jako naše participace na tajemství věčného dialogu mezi Otcem a Synem²⁵¹. Proto Ježíš může říci: *"Zkoumáte Písma a myslíte si, že v nich máte věčný život; a Písma svědčí o mně"* (srov. Jan 5,39). Ve Starém zákoně tedy nemusíme vidět ve všem hned odkaz na Ježíše, a přesto je patrné, že se tu o Božím Synu hovoří. Je také patrné, že již ve Staré smlouvě jedná Trojjediný Bůh a že Starý zákon nachází v Novém své ospravedlnění a naplnění²⁵². Cesta vyvoleného národa pod vedením Hospodina je počátkem celých dějin spásy, která je dovršena v Ježíši Kristu. On nás učí denně modlitbě, on nám ukazuje cestu.

---

²⁴⁸ Srov. Starozákonní překladatelská komise, *Nový překlad písma svatého, Starý zákon IV.*, str. 620.

²⁴⁹ Srov. *Pentateuch*, Komentář ke knize Genesis, ČKP, str. 34.

²⁵⁰ Srov. Pospíšil Ctirad V., *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*, Krystal O.P a Karmelitánské nakladatelství., 2007, str. 26.

²⁵¹ Srov. tamtéž, str. 29.

²⁵² Srov. tamtéž, str. 93-110.

Každá upřímná modlitba a nejen ta starozákonní, předpokládá postavit se před Hospodina „tváří v tvář“, tedy beze studu či pocitu strachu, které při rozhovoru s Bohem můžeme pociťovat. Možná právě pohled na modlitbu jako na „rozhovor s Bohem“ příliš zaměřuje naši pozornost na ono slovo „rozhovor“, který většinou vnímáme jako klidnou a decentní rozmluvu. Modlitba tak pro nás může mít dvojí poselství: v každé době, v každé situaci může každý člověk spojit své utrpení s utrpením druhých lidí a stejně tak může každý člověk v jakékoliv situaci „vylít“ před Bohem všechny své emoce a pustit je do svého srdce s důvěrou, že Hospodin od něj „svou tvář neodvrátí“, podobně jako to vidíme i v ostatních modlitbách či vyprávěních Starého zákona. V našem pozemském putování, kde nás utrpení provází po celý život, je toto poselství zdrojem útěchy a naděje.

Od Hospodina přicházejí dobré věci a my za ně děkujeme, ale v životě člověka přicházejí i špatné věci. Ale vztah k Bohu zůstává nosný.

Někteří významní lidé starozákonní tradice, jak jsem se mohla přesvědčit při studiu textů, směli postrádat leccos, úspěch, zdraví, blízkost bližních, ale ne blízkost Boha samotného. I dnešní lidé mohou prožívat něco podobného. Jsou to většinou lidé, kteří prodělali těžkou nemoc nebo prošli těžkou životní zkouškou a mohou tak dosvědčit, že tato Boží blízkost byla a je pro ně posilující.

Jelikož tato diplomová práce je pochopitelně limitována svým rozsahem, zabývá se jen několika velmi známými modlitbami. Jistě by bylo do budoucna přínosné věnovat se všem ostatním, které se ve Starém zákoně vyskytují. Další možnosti práce se starozákonními modlitbami by bylo jejich porovnávání s texty Nového zákona, ve kterém jsou některé úryvky objevují.

Práce byla pro mne přínosem v lepším pochopení starozákonních textů díky bližšímu vysvětlení některých pojmů prostřednictvím slovníků a ostatní odborné literatury. Publikace M. Biče ve mně probudily zájem o problematiku biblické archeologie v kontextu výkladů jednotlivých veršů. Největší přínos však nacházím v životě modlitby.

Cílem každé upřímné modlitby je pak poznání Boha samotného, s nímž se chce člověk potkat, poznat a v jehož přítomnosti chce stále žít.

Jak tedy lépe zakončit tuto práci než citací starozákonního žalmu:

Ochraňuj mě, Bože, utíkám se k tobě! Pravím Hospodinu: „Ty jsi, Panovníku, moje dobro, nad tebe není.“ (Ž16,1-2)

BIBLIOGRAFIE

Prameny

BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, Český biblická společnost, Praha, 2006, 15.vydání. ISBN 8085810417.

PENTATEUCH, Český katolický překlad, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. ISBN 8071926388.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2001, s., ISBN 8071924881.

Literatura

ALLMEN, Jean-Jaques von, a spol. Biblický slovník. Přel. Jan Miřejovský. 2. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, 360 s. Přel. Z orig. Vocabulaire biblique. ISBN 8070171804.

BALDWIN, Joyce G., Komentáře ke Starému zákonu: Daniel. Přel. Lenka Procházková. 1 vyd., Bratislava, 2003, Porta libri, s.231. Přel.z orig. Daniel: Tyndale Old Testament Commentaries. ISBN 8089067131.

Denní modlitba církve, Biskupská konference České republiky, 4. vyd., Kostelní Vydří, 2007, Karmelitánské nakladatelství, s. 1918. ISBN 8071925888.

DUBOVSKÝ, Peter. Komentáře k Starému zákonu. I. zvázok, Genezis [editor Peter Dubovský], Trnava: Dobrá kniha, 2008, 828 s. ISBN 9788071416265.

DOUGLAS J.D. a spol., Nový biblický slovník. Přel. Kolektiv autorů. 2. vyd., Praha, 2009, Návrat domů, s.1243. Přel z orig. New Bible Dictionary. ISBN 9788072551934.

LÉON-DUFOUR, Xavier. a spol. Slovník biblické teologie. Přel. Petr Kolář. Řím: Křesťanská akademie; Velehrad, 1991, 658 s. Přel. z orig. Vocabulaire de la Théologie Biblique. ISBN 8020011277.

NOVOTNÝ, Adolf. Biblický slovník. Díl 1-2., 2. vyd. Praha, Kalich, 1992, s1404. ISBN 8070175281.

POSPÍŠIL Ctirad Václav. Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie, Krystal O.P. a Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 590. ISBN 9788071951230 KN a ISBN 9788085929997 K.OP.

RAHNER Karel., VORGRIMLER Herbert. Teologický slovník, Vyšehrad, Praha, 1996, 464 s. ISBN 9788070219348.

RENDTORFF, Rolf. Hebrejská bible a dějiny. Přel. Jiří Hoblík. 3. vyd. Praha, Vyšehrad, 2003, s. 375. Přel. z orig. Das Alte testament- Eine Einführung. ISBN 8070216344.

SCHUBERT, Kurt. Bible a dějiny. Přel. Petr Chalupa. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 2000, 110 s. Přel. z něm. orig. Bibel und Geschichte. ISBN 8086036421.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLDATELSKÁ KOMISE. BIČ, Miloš. Výklady ke Starému Zákonu. I. Zákon (Gn-Dt). 1.vyd. Praha: Kalich, 1991, 600 s. ISBN 8070174080.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLDATELSKÁ KOMISE. BIČ, Miloš. Výklady ke Starému Zákonu. II. Zákon (Joz-Est). 2.vyd., Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1996, 735 s., ISBN 8071921548.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLDATELSKÁ KOMISE. BIČ, Miloš. Výklady ke Starému Zákonu III. (Job- Pís). 2.vyd., Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1998, ISBN 8071922404.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLDATELSKÁ KOMISE. BIČ, Miloš a spol. Výklady ke Starému Zákonu. II. (Ex-Lv). 1.vyd. Praha: Kalich, 1975, s. 348.

VINTROVÁ , Martina, Bible nás učí modlitbě, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha, 1997, s.39.

Internetové zdroje:

BÁTOROVÁ D., Exegetické poznámky k žalmu 51; Getsemany, ekumenické nakladatelství a vydavatelství, křesťanský měsíčník, Praha. Dostupné na internetu : www.getsemany.cz/node/1249; citováno 10.11.2011.

ELEKTRONICKÁ BIBLICKÁ KONKORDANCE

Dostupné na internetu:
<http://www.fit.vutbr.cz/~michal/kr/kkwww>

CHALUPA P., Výklad textu Gn 18,20-32; České katolické biblické dílo. Dostupné na internetu: <http://www.biblickédílo.cz/ckbdweb/položka.aspx?pid=674&kid=130>; citováno 10.10..2011.

HELLER J., Symbolika čísel a její původ, Vydalo Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2003. Dostupné na internetu : http://pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=B&sel_tema=26&sel_podtema=873&sel_text=2796; citováno 10.10.2011.

HORÁK , B., Výklad žalmu 113, Bible v liturgii; České katolické biblické dílo . Dostupné na internetu: <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/položka.aspx?pid=781&kid=130>; citováno 12.12.2011.

KATECHEZE BENEDIKTA XVI., Abrahámová modlitba, na gen. audience, nám. Sv.Petra 1.6.2011.

Dostupné na internetu :

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14638>; citováno 20.10.2011.

KATECHEZE BENEDIKTA XVI ., Síla přímělné modlitby proroka Eliáše, na gen. audienci, nám. sv. Petra, 15.6.2011.

Dostupné na internetu:

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14710>; citováno 12.12.2011.

KOPEČEK, P., Pokoj, Výklad textu Jan 20,19-23, Bible v liturgii; České katolické biblické dílo.

Dostupné na internetu:

http://www.bible-cz.org/bibl_lit/438.html; citováno 10.10.2011.

MAREČEK P., Modlitba, Bible v liturgii: České katolické biblické dílo.

Dostupné na internetu:

http://www.bible-cz.org/bibl_lit/112b.html; citováno 5.1.2012.

Další materiály :

HRŮŠA I., Modlitba ve Starém zákoně, neoficiální studijní materiál CMTF Olomouc.

PACNER, S., Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství! Žalmy jako cesta vysvobození z hříchů (Ž 51), vzdělávací cyklus Pastoračního střediska brněnské diecéze "Pane otevři mé rty a má ústa Tě budou chválit", Brno 24.11. 2005.

SEZNAM ZKRATEK

v; vv.....	verš, verše
n; nn.	následující (verš,verše)
srov.	srovnej
např.	na příklad
kap.	kapitola
pozn.....	poznámka
aram	aramejsky
hebr.	hebrejsky
LXX	Septuaginta
Peš	Pešita

ANOTACE

Název práce:	Člověk v dialogu s Bohem-starozákonní modlitba.
Příjmení a jméno:	Lakomá Šárka
Katedra:	Biblických věd Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci
Obor:	Křesťanská výchova
Vedoucí práce:	Mgr. Stanislav Pacner, Th.D.
Počet stran:	114
Počet titulů použité literatury:	19
Rok obhajoby:	2012
Klíčová slova:	modlitba prosba přímluva kajícnost víra

V této diplomové práci jsem se zaměřila na některé starozákonní modlitby, na kterých bych chtěla demonstrovat jakým způsobem starozákonní člověk komunikoval s Bohem a naopak. Mezi hlavní postavy své práce jsem zařadila Abraháma, Mojžíše, Chanu, Davida, Eliáše, Nehemjáše a Daniela.

První a druhá kapitola uvádí obecně do pojmu modlitba a modlitba ve Starém zákoně. Třetí nejobsáhlejší kapitola se je zaměřena na jednotlivé starozákonní postavy, jakým způsobem s Bohem komunikovali, jak formulovali svoje modlitby a jak Hospodin odpovídal na tyto modlitby. Zaměřila jsem se především na modlitbu přímluvnou, kajícnou a prosebnou. V jednotlivých podkapitolách postupně uvádím charakteristiky modlitebníka, následuje kontext modlitby, text vlastní modlitby, struktura textu a vlastní výklad. Každá podkapitola je uzavřena poselstvím modlitby a podobností situace, ve které se můžeme nacházet my, v našem všedním životě. Čtvrtá kapitola shrnuje poznatky z předchozího rozboru ze třetí kapitoly. Sumarizuje jednotlivé modlitby a situace, v nichž se „lidé modlitby“ nacházeli.

Závěr pak ukazuje jak Boží slovo představuje rozhodující styčný bod vztahu mezi člověkem a Bohem. Boží slovo volá a vyzývá svobodného člověka a ten je zapojen do dějin spásy jako jeho spolutvůrce. Na člověku je, aby uposlechl, věřil a doufal.

Modlitba to je zkouška víry.